

BØRNEHAVENS NORMERINGER

EN FORSKNINGSOVERSIGT OVER OPGØRELSESMETODER

13:39

MOGENS NYGAARD CHRISTOFFERSEN
ANNA-KATHARINA HØJEN-SØRENSEN

13:39

BØRNEHAVENS NORMERINGER

EN FORSKNINGSOVERSIGT OVER OPGØRELSESMETODER

MOGENS NYGAARD CHRISTOFFERSEN
ANNA-KATHARINA HØJEN-SØRENSEN

KØBENHAVN 2013
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

BØRNEHAVENS NORMERINGER
EN FORSKNINGSOVERSIGT OVER OPGØRELSESMETODER

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:
Bente Andreasen, Social-, Børne- og Integrationsministeriet
Søren Sand Kirk, BUPL
Jane Møller Pedersen, KL
Birgit Stechmann, FOA

ISSN: 1396-1810
e-ISBN: 978-87-7119- 214-8

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: Michael Daugaard
Netpublikation
Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2013 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	BAGGRUND, FORMÅL, MATERIALER OG METODER	13
	Baggrund	13
	De centrale begreber	14
	Formål	20
	Dataindsamlingsmetoder	21
	Litteratursøgning	21
2	HVORDAN MÅLES NORMERING?	25
	Problemer ved opgørelsesmetoder	26

3	OPGØRELSESMETODER I EKSPERIMENTELLE UNDERSØGELSER	35
	Milwaukee-projektet	36
	Perry Preschool	37
	The Carolina Abecedarian Project	38
	Eksperimentelle studier af varierede normeringer	40
	Children at the Center	40
	Daghemsvård för treåringar	41
	En australsk halvdagsbørnehave	42
	Sheffield-projektet	44
4	NATURLIGE EKSPERIMENTER	45
	Experiment in nature	45
	Florida-undersøgelsen	47
	Normering anvendt som kategorial variabel	47
	Evaluering af The Graduate Leader Fund	48
5	FORSKELLIGE NORMERINGSOPGØRELSE – SAMME DATAMATERIALE	51
	Multi-State Study og SWEEP	52
	Normering anvendt som kategorial variabel	54
	The Qualistar Study	54
	Who cares?	58
6	UNDERSØGELSER AF BØRNEHAVER MED FORSKELLIGE NORMERINGER	61
	Beyond the Classroom Door	61
	Tærskelværdi for kvalitet	62
	NICHHD's undersøgelse af dagpasning	63
	Child Care Center Study	64
	Kvalitet i canadiske daginstitutioner	65
	Kvalitet i svenske profit- og nonprofitinstitutioner	66

	Poor Communities	67
	Bermuda undersøgelsen	68
	Projekt: Måling af kvalitet	68
	Children in Poverty	69
	Udbrændthed i børnehaver	70
	Faces – The Family and Child Experience Survey	70
	The Oxfordshire Study	72
	The Cost, Quality, and Child Outcomes Study	73
7	REPRÆSENTATIVE UNDERSØGELSER AF NORMERINGER	77
	National Longitudinal Survey of Youth (NLSY)	77
	National Child Care Survey	78
	National Household Education Survey	79
	The Millennium Study	79
	Langtidseffekter af børnehaver	80
	Sygefravær og normeringer	81
8	VARIATION I NORMERING HEN OVER EN DAG	85
	BUPL's undersøgelser	85
	FOA's undersøgelser af danske daginstitutioner	87
	Sammenligning på tværs af landegrænser	91
	En dansk komparativ undersøgelse.	93
9	SAMMENFATNING	95
	Forskellige opgørelsesmetoder og deres begrænsninger	96
	LITTERATUR	101
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2012	109

FORORD

Denne rapport giver en oversigt over undersøgelser, hvori der indgår en vurdering af betydningen af personalenormering i daginstitutioner for 3-6-årige børn. Udredningen har til formål at afdække, hvordan normeringen er opgjort i de enkelte forskningsprojekter, herunder hvordan parametre som personalets uddannelsesniveau, personalets arbejdstid, eventuel personaletid til efteruddannelse, møder og lignende, institutionens åbningstid (over dagen og over året) samt børnenes alder, børnenes opholdstid, børnenes eventuelle særlige behov mv. indgår.

Rapporten er bestilt og finansieret af Social-, Børne- og Integrationsministeriet. SFI har tidligere udgivet *Børnehavens og vuggestuens betydning for barnets udvikling* i 1969, *Effekter af dagpasning* i 2002 samt *Børnehavens betydning for børns udvikling* i 2009.

Vi takker professor Charlotte Ringsmose, der har været ekstern referee på projektet, for nyttige forslag og kommentarer. Til projektet har været tilknyttet en følgegruppe (se kolofonen), som har kommenteret det faglige indhold. Vi takker alle deltagerne for deres grundige, kritiske og konstruktive kommentarer.

København, december 2013

AGI CSONKA

RESUMÉ

RESULTATER

Denne rapport har til formål at afdække, hvordan normeringen er opgjort i forskningsprojekter, der belyser betydningen af personalenormeringen for 3-6-åriges trivsel og udvikling.

Rapporten udspringer fra debatten om normeringens betydning for kvaliteten af børnehaven, hvilket har affødt et ønske om at afdække, hvordan normering i det hele taget defineres og beregnes inden for forskningslitteraturen.

Gennemgangen af forskningen viser for det første en stor variation i, hvilke kategorier af medarbejdere der indgår i normeringsopgørelserne. Nogle undersøgelser medtager kun de personer, der er ansat til at varetage det pædagogiske arbejde med børnene, fx pædagoger og pædagogmedhjælpere. Andre medtager alle personer, der har en pædagogisk kontakt med børnene. I nogle undersøgelser medtages fx frivillige eller forældre i normeringen, hvis de arbejder frivilligt i institutionen i 10 eller flere timer om ugen. I andre undersøgelser har man medregnet personale uden formel uddannelse, hvis de deltog i en uddannelse på arbejdspladsen.

For det andet er normeringen i mange undersøgelser opgjort på rent administrativt plan, dvs. som antal indskrevne børn set i forhold til antal ansatte, der tager hånd om de pågældende børn. I nogle af disse undersøgelser er normeringen efterfølgende korrigeret ved at mindske

gruppetørrelsen i beregningen, så der tages højde for børnenes gennemsnitlige sygefravær. I andre undersøgelser opgøres normeringen som antallet af dagsværk for personalet sammenholdt med antal børn i børnehaven den pågældende dag.

I stedet for at opgøre normeringen på grundlag af antallet af indskrevne børn og ansatte voksne har man i atter andre undersøgelser valgt at basere normeringsopgørelsen på forholdet mellem skemalagte timer for de voksne og skemalagte timer for børnene i de relevante alderskategorier. En opgørelse af normeringskravene efter disse principper kan foretages for en børneinstitution som helhed eller for hver enkelt børnegruppe separat.

Et stort antal af undersøgelserne har taget konsekvensen af den store usikkerhed, der kan være i normeringsopgørelser, der alene baserer sig på antal ansatte og antal indskrevne børn. I disse undersøgelser af dagpasningens kvalitet har man derfor valgt i stedet at basere normeringsopgørelserne på forskernes observationer foretaget i børnehaven. Men også blandt disse undersøgelser er der stor variation i opgørelsesmetoden. I nogle undersøgelser er observationerne foretaget periodisk hen over en hel dag, mens observationerne i andre studier er lagt på et strategisk eller praktisk tidspunkt på dagen, fx formiddagen. Nogle undersøgelser observerer på én udvalgt stue, mens andre observerer på flere stuer inden for samme institution. I visse undersøgelser har man anvendt to uafhængige observatører, der efter standardiserede metoder har observeret dagpasningens kvalitet og i den forbindelse noteret normeringen.

Atter andre undersøgelser opgør normeringen på baggrund af spørgeskemaer med informanter. Disse informanter kan have vidt forskellige baggrunde og forudsætninger for at udtale sig om det gennemsnitlige antal børn og ansatte på forskellige tidspunkter af dagen og året. Oplysninger fra de forskellige informanter giver derfor ikke enslydende resultater. I de gennemgæede undersøgelser ses således eksempler på, hvordan information om tilstedeværende børn og voksne varierer, alt efter om de er afgivet af fx institutionslederen, af en pædagog eller af en af forældrene.

PERSPEKTIVER

Den store usikkerhed, der er omkring opgørelsen af normeringer, har accentueret behovet for undersøgelser af forskellige opgørelsesmetoder, hvor fx to forskellige metoder er anvendt på samme børnegruppe for at

undersøge validiteten af metoderne, dvs. om målingerne faktisk måler det, som det var hensigten, at de skulle måle. Den hidtidige forskning peger på, at kvaliteten af interaktionen mellem voksen og barn er den mest betydningsfulde enkeltfaktor i børneinstitutionen for barnets intellektuelle udvikling. Ved valget af opgørelsesmetoder kan man derfor lade sig styre af, hvilken opgørelsesmetode der fokuserer på rammerne for kvaliteten i interaktionen mellem voksen og barn i institutionen.

Gennemgangen af de hidtidige undersøgelser viser, hvor afgørende selve metoden er for resultaterne. Undersøgelserne viser blandt andet, at de operationelle metoder til at indsamle oplysninger om normeringerne er afgørende for præcisionen, eftersom interviewoplysninger med forældrene, institutionslederen og uafhængige observatører har vist sig at give forskellige resultater, selv om det er de samme børnegrupper, der tales om.

Forskningsgennemgangen viser således overordnet set, at der ikke findes en vedtaget standardiseret metode til at opgøre normeringen i en børnehave. Gennemgangen viser, at der er blevet anvendt en mangfoldighed af dataindsamlingsmetoder og opgørelsesmetoder. Dette betyder, at det kan være vanskeligt at sammenligne undersøgelsesresultater om normeringens betydning fra undersøgelser, der har anvendt forskellige opgørelsesmetoder.

GRUNDLAG

Vi har foretaget en systematisk indsamling af undersøgelser, der analyserer børnehavens normeringer og normeringernes betydning for kvaliteten i dagpasningen og for børnenes udvikling. Oversigten omfatter undersøgelser foretaget i Skandinavien (Danmark, Norge, Sverige) og Europa (Tyskland, Storbritannien, Belgien) samt Bermuda og OECD-lande uden for Europa som fx Canada, New Zealand, Australien og USA.

De fleste af undersøgelserne omfatter børn fra fattige og udsatte familier, men oversigten omfatter også repræsentative landsdækkende undersøgelser, der har undersøgt variationer i børnehavernes kvalitet. Mange andre forhold end normeringen og gruppestørrelse har betydning for dagpasningens kvalitet i børnehaven. De kvalitetsparametre, der især blev fremhævet i forskningslitteraturen, var personalets uddannelse, de fysiske omgivelser og det pædagogiske curriculum. Herudover nævnes personalets arbejdsbetingelser og personaleudskiftninger som forhold, der knytter sig til børnenes trivsel, udvikling og læring.

Kun ganske få undersøgelser (fire) er foretaget med egentlig eksperimentelle metoder (randomiserede kontrollerede forsøg), hvor man med sikkerhed kan dokumentere normeringens selvstændige betydning. Nogle undersøgelser har anvendt såkaldte kvasi-eksperimentelle design eller multivariate analyser, hvor man har undersøgt børnehavegrupper med forskellige normeringer og i analyserne statistisk forsøgt at kontrollere for andre forholds indflydelse.

BAGGRUND, FORMÅL, MATERIALER OG METODER

BAGGRUND

Det er efterhånden anerkendt, at kvaliteten af interaktionen mellem voksen og barn er den mest betydningsfulde enkeltfaktor i børneinstitutionen for barnets intellektuelle udvikling (Bronfenbrenner, 1979). Forklaringen på dette er, at de voksne er i stand til at tilføre læringsaktiviteter, voksen-barn-samtaler samt kognitive udfordrende lege (Sylva, Roy & Painter, 1980). I forskningen af dette område har man især hæftet sig ved de voksnes evne til at være responsive og sensitive over for børnenes ytringer. Hvis de voksne reagerer prompte og adækvat på børnenes verbale og ikke-verbale signaler, hvis de voksne bidrager med udviklende alderstilpassede stimulerende aktiviteter, hvis de elaborerer og udvikler barnets sprog og lege, og hvis de voksne er sensitive over for børnenes følelser, så understøttes barnets kognitive, sociale og følelsesmæssige udvikling (McGurk m.fl., 1995). Dette er baggrunden for, at der er opstået en særlig interesse i at undersøge omgivelsernes betydning for kvaliteten i dagpasningen.

I forskningslitteraturen bliver kvalitet i daginstitution ofte nedbrudt i tre dimensioner eller parametre: struktur, proces og udfald (Mathers m.fl., 2011).

De *strukturelle* parametre refererer til de mere stabile aspekter af praksis, inden for hvilke det pædagogiske arbejde udføres (Munton, Mooney & Rowland, 1995), og dækker blandt andet over forhold som normering, gruppestørrelse, pædagogiske læreplaner samt uddannelsesniveau hos det pædagogiske personale i institutionen. De strukturelle parametre er ofte nemme at definere og måle. De strukturelle parametre er samtidig karakteriseret ved at være forhold i den institutionelle praksis, der nemt kan reguleres og ændres udefra. Dette kan ske ved beslutning i den enkelte kommune eller ved lovindgreb, fx omkring åbningstid, krav om uddannelsesniveau samt gruppestørrelse og normering.

De *processuelle* parametre refererer til de aktiviteter, der udgør selve det pædagogiske arbejde, dvs. de aktiviteter, der er karakteriserende for lærings- og omsorgsmiljøet i institutionen (Mathers m.fl., 2011; Munton, Mooney & Rowland, 1995). Disse dækker blandt andet forhold som omfang og kvalitet af barn-pædagog-interaktionen, samt hvordan barnets sociale og faglige udvikling understøttes i interaktionen, fx gennem udførelsen af de pædagogiske læreplaner. De processuelle parametre er således direkte relateret til den pædagogiske praksis. Det betyder, at disse parametre ofte kan være vanskelige at definere samt tidskrævende at måle, idet den eneste måde at afdække disse forhold på er gennem observation (Mathers, Singler & Karemaker, 2011).

Udfaldsparametrene dækker over forskellige mål for, hvordan børnene udvikler sig både på kort og på langt sigt. Udfaldsparametrene er således mål for, hvordan de strukturelle og processuelle mål slår igennem i forhold til børnenes udvikling og trivsel.

DE CENTRALE BEGREBER

SFI har tidligere gennemgået de undersøgelser, der afdækker sammenhængen mellem en række kvalitetsparametre og børnenes kognitive, sociale og følelsesmæssige udvikling. De kvalitetsparametre, der især blev fremhævet i litteraturen, var dels parametre, som regulerer barnets miljø, som fx normeringen af børn pr. voksen, personalets uddannelse og de fysiske omgivelser (fx plads og støj), dels parametre som fx det pædagogiske curriculum og herunder forældrenes inddragelse i børnehavens aktiviteter (Nielsen & Christoffersen, 2009; Sjølund, 1969). En række undersøgelser nævner også personalets arbejdsbetingelser (løn, arbejdsvilkår

og jobtilfredsstillelse) som vigtige faktorer både direkte for personaleudskiftning og indirekte for dagpasningens kvalitet, dvs. kvaliteten af interaktionen mellem voksen-barn og imellem børnene (Phillips, Howes & Whitebook, 1991).

Parametre og variable, der beskriver dagpasningens kvalitet, er i undersøgelseerne blevet udvalgt med henblik på at finde prædiktorer for børnenes udvikling både på kort sigt og på langt sigt (se figur 1.1). Pilene angiver, at analysemodellen skal bruges til at afprøve antagelser om, at fx strukturelle parametre eller regulering af arbejdsmiljø kan prædikere dels (udfald 1) dagpasningens kvalitets variable og dels børnenes indbyrdes relationer og herigennem have såvel kortvarige som længerevarende konsekvenser for deres udvikling (udfald 2).

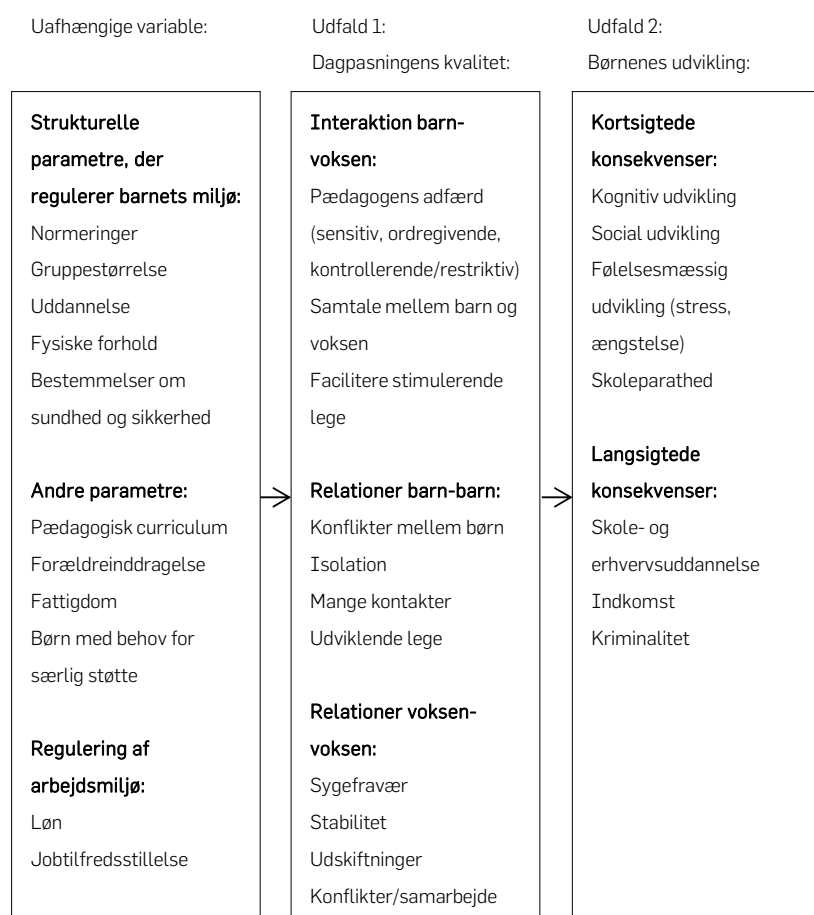
Figuren illustrerer, at dagpasningskvalitet og børnenes udvikling afhænger af en række uafhængige variable, hvoraf normeringen indgår i et komplekst samspil med en række andre faktorer. Figuren forsøger at illustrere en del af dette samspil.

Figuren viser en række "uafhængige variable" i den første kolonne som fx strukturelle parametre, men en vurdering af normeringens betydning kan vanskeligt foretages isoleret. Man må derfor ofte vurdere normeringens betydning for udfaldet i sammenhæng med andre faktorer som fx personalets uddannelse, erfaring, løn, arbejdsvilkår, børnenes alder og sociale baggrund samt særlige behov. Nogle undersøgelser har taget konsekvensen af dette og opstiller kombinerede mål for kvalitet, hvori indgår gruppestørrelse, uddannelse og efteruddannelse, sammen med normering (Howes, 1990; McGurk m.fl., 1995; Vandell & Powers, 1983).

De strukturelle parametre kan umiddelbart være nemmere at måle og ændre, men de udgør også de strukturelle rammer for, hvad der er muligt inden for det pædagogiske curriculum, dvs. de pædagogiske læreplaner (se figur 1.1). Der er på denne baggrund blandt forskere og administratorer opstået en diskussion om, hvordan de strukturelle parametre opgøres set i sammenhæng med muligheden for at realisere det pædagogiske curriculum. Dette har øget vores nysgerrighed for at finde ud af, hvordan rammerne har været både i den nyeste og tidligere evidensbaserede forskning samt ikke mindst i de forsøg, som har dannet skole og vist så gode resultater.

FIGUR 1.1

Arbejdsmodel til analyse af sammenhængen mellem normeringer, dagpasningens kvalitet og børnenes udvikling.

Anm.: Eksempler på anvendte variable, der beskriver de strukturelle parametres og andre parametres indflydelse på dagpasningens kvalitet og børnenes udvikling.

Kilde: Eksempler på lignende modeller ses fx hos Doherty, 1991; McGurk m.fl., 1995; Whitebook, Howes & Phillips, 1989.

UDFALDSVARIABLE

Dagpasningens kvalitet er defineret meget bredt, idet den omhandler alle de aspekter af børnehavens karakteristika, der antages at have betydning for børnenes sproglige, kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling, (se fx Phillips, 1987). I redegørelsen her afgrænser vi det mere snævert til

at omfatte de aspekter ved voksen-barn-interaktionen, barn-barn-interaktionen og personalets stabilitet, der antages at have betydning for børnenes udvikling. Normeringer, de fysiske rammer, arbejdets tilrettelæggelse og medarbejdernes uddannelse kan betragtes som nogle *nodvendige forudsætninger* for at kunne gennemføre denne pædagogiske indsats. Den bagvedliggende teoretiske antagelse er, at voksen-barn-interaktionen i børnehaven er påvirket af både de strukturelle parametre og andre uafhængige variable.

Pædagogens adfærd kan fx ses at variere mellem at være sensitiv, varmt lyttende eller ordregivende og overvågende afhængigt af de strukturelle parametre. Kvaliteten af voksen-barn-relationen ses ofte i undersøgelserne at mediere mellem de uafhængige variable og barnets udvikling, hvor det antages, at normeringen kan påvirke voksen-barn-relationen, som så igen kan påvirke barnets udvikling (se fx Howes, Phillips & Whitebook, 1992). De udfaldsvariable, der især fremhæves i litteraturen, er illustreret i figur 1.1.

Udfaldsvariablene er dels dagpasningens kvalitet, særligt med henblik på voksen-barn-interaktion, dels børnenes udvikling. Her inddrager undersøgelserne fx børnenes sproglige, kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling. Nogle undersøgelser observerer endvidere barnets ængstelse og stress. Enkelte studier har også undersøgt de langvarige konsekvenser af dagpasningens kvalitet på fx længden af opnået skoleuddannelse, erhvervsuddannelse, indkomstforhold og ungdomskriminalitet.

De strukturelle parametre og de andre miljøparametre – som fx pædagogisk curriculum, forældreinddragelse og de ansattes arbejdsmiljø – antages endvidere at påvirke de indbyrdes relationer mellem børnene. I flere undersøgelser indgår beskrivelser af omfanget af konflikter mellem børn, og om børnene har mange kontakter eller er isolerede, for blot at nævne nogle eksempler. I nogle undersøgelser har man hæftet sig ved omfanget af personaleudskiftning og sygefravær som kvalitetsvariable vedrørende dagpasningens kvalitet, (se fx Gørtz & Andersson, 2010; McGurk m.fl., 1995).

Enkelte undersøgelser inddrager også de hjemlige miljøforhold i undersøgelsen af normeringens betydning for barnets udvikling. I en oversigtsartikel konkluderer Bradley og Vandell, at barnets oplevelser i børnehaven kan hænge sammen med de oplevelser, barnet har på hjemmefronten (Bradley & Vandell, 2007). For eksempel har man i en svensk undersøgelse af sammenhængen mellem ændringer af normeringer og

børnenes stress også inddraget oplysninger om aktuelle stressfaktorer i barnets hjemmemiljø for at kunne isolere betydningen af de ændrede normeringsforhold (Cederblad & Höök, 1980).

DE UAFHÆNGIGE VARIABLES INDBYRDES SAMMENHÆNGE

Nogle af de "uafhængige variable" i figur 1.1 kan imidlertid vise sig at være indbyrdes korrelerede. Eksempelvis finder Howes og Olenick, at man relativt ofte ser, at en lav normering er korreleret med, at børnene kommer fra fattigere vilkår, at personalet er dårligere uddannet og med relativt lavere lønninger (Howes & Olenick, 1986).

TABEL 1.1

Voksen/barn-ratio som funktion af gruppestørrelse og antal voksne.

Gruppestørrelse	Antal voksne				
	5	4	3	2	1
25	1:5,0	1:6,3	1:8,3		
24	1:4,8	1:6,0	1:8,0		
23	1:4,6	1:5,8	1:7,7		
22	1:4,4	1:5,5	1:7,3		
21	1:4,2	1:5,3	1:7,0		
20	1:4,0	1:5,0	1:6,7		
19	1:3,8	1:4,8	1:6,3		
18	1:3,6	1:4,5	1:6,0	1:9,0	
17	1:3,4	1:4,3	1:5,7	1:8,5	
16	1:3,2	1:4,0	1:5,3	1:8,0	
15	1:3,0	1:3,8	1:5,0	1:7,5	
14		1:3,5	1:4,7	1:7,0	
13		1:3,3	1:4,3	1:6,5	
12		1:3,0	1:4,0	1:6,0	
11			1:3,7	1:5,5	
10			1:3,3	1:5,0	
9			1:3,0	1:4,5	1:9
8				1:4,0	1:8
7				1:3,5	1:7
6				1:3,0	1:6
5					1:5
4					1:4
3					1:3
2					
1					

Anm.: Gruppestørrelse er her repræsenteret i intervallet 1-25, mens antal voksne er inden for grænserne 1-5. Kun normeringer i intervallet 1:3 til 1:9 er medtaget.

Et andet eksempel – som har en særlig betydning for vores undersøgelse af normering i børnehaver – er sammenhængen mellem gruppestørrelse og normering. Det kan i praksis være vanskeligt at regulere parametre

som gruppestørrelse, antallet af voksne og normering i en børnegruppe uafhængigt af hinanden, tabel 1.1.

Nogle undersøgelser af normeringens betydning har fx foretaget forsøg med at ændre normeringen ved at tilføje et par børn mere i børnegruppen. Men denne ændring af normeringen påvirkede også samtidig gruppestørrelsen. Andre undersøgelser har foretaget forsøg med at ændre normeringen ved at tilføje en ekstra voksen i børnegruppen. Richard Ruopp har analyseret et regneeksempel (Ruopp m.fl., 1979a), som er gengivet i tabel 1.1. Tabellen viser således sammenhængen mellem gruppestørrelse (1-25 børn), antal voksne i børnegruppen (1-5) og normeringsbrøken, som i dette tænkte eksempel løber inden for intervallet 1:3 til 1:9. Hvis man fx af kvalitetsmæssige grunde beslutter sig til en bestemt gruppestørrelse, så er det begrænset, hvor mange muligheder der er for at variere normeringsbrøken. Endvidere er der inden for et normeringsbånd på fx 1:3 til 1:8 en tæt sammenhæng mellem gruppestørrelse og antal voksne. Det betyder i praksis, at det kan være vanskeligt at isolere effekten af ændringer af gruppestørrelsen fra ændringer i personaletætheden (Ruopp m.fl., 1979a).

NORMERINGENS BETYDNING FOR DAGPASNINGENS KVALITET

I vores undersøgelse vil vi – så vidt det er muligt – fokusere på normeringerne i børnehaven baseret på den forskning, der evaluerer og fortolker resultater om normeringernes betydning for dels dagpasningens kvalitet, dels børnenes udvikling.

Når man gennemgår undersøgelserne, finder man meget forskellige opgørelsesmetoder, hvilket kan afstedkomme problemer, når man ønsker at sammenligne resultaterne. Er normeringen fx defineret ved det samlede antal pladser i børnehaven divideret med det samlede antal ansatte omregnet til fuldtidsansatte? Eller er normeringen forholdet mellem de ansatte, der forventes at uddanne og lege med børnene på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af dagen eller på særligt udvalgte tidspunkter i løbet af dagen (McGurk m.fl., 1995)?

Opgørelsesmetoderne vil give vidt forskellige resultater og kan vanskeliggøre sammenligninger af undersøgelsesresultater. Samtidig oplyser undersøgelserne generelt kun overfladisk, hvordan normeringer og personalets uddannelse er opgjort (Frede, 1995). En væsentlig del af denne rapport vil derfor omhandle forskellige opgørelsesmetoder.

Vores tidligere gennemgang af litteraturen frem til 2009 viste, at der er foretaget en række eksperimentelle og kvasi-eksperimentelle forsøg med ændringer af normeringer (Cederblad & Höök, 1980; Karoly, 1998; Karoly, Kilburn & Cannon, 2005; Nielsen & Christoffersen, 2009; Papero, 2005; Ruopp m.fl., 1979a). Men herudover findes en række undersøgelser af normeringer, som ikke har anvendt eksperimentelle design, men som alligevel har bidraget til indsigt i normeringers betydning for børns udvikling, (se fx Bradley & Vandell, 2007; Brooks-Gunn, Berlin & Fuligni, 2000; Phillips m.fl., 2000). Alle disse undersøgelser vil indgå i denne nye udredning, hvor litteraturen frem til marts 2013 også inddrages.

FORMÅL

Udredningen har til formål at afdække, hvordan normeringen er opgjort i de enkelte forskningsprojekter, herunder hvordan parametre som personalets uddannelsesniveau, personalets arbejdstid, eventuel personaletid til efteruddannelse, møder og lignende, institutionens åbningstid (over dagen og over året), børnenes alder, børnenes opholdstid, børnenes eventuelle særlige behov mv. indgår i normeringsopgørelsen.

Med udredningen indsamles og udarbejdes en oversigt over danske og internationale (dvs. engelsk-, svensk- eller norsksprogede) forskningsresultater og undersøgelser, hvori indgår en (kvalitativ) vurdering af personalenormering i daginstitutioner og betydningen (eller manglende betydning) heraf for 3-6-årige børns trivsel, udvikling og læring både på kort og på langt sigt.

I overensstemmelse med de tidligere undersøgelser vil det være naturligt at betragte de pågældende kvalitetsparametre – herunder fx normering og uddannelse – som parametre på et kontinuum, hvor der ikke findes naturlige kritiske punkter, men snarere bløde overgange fra et niveau til et andet. Der er dog udført undersøgelser for at finde grænsen for, hvornår normeringen bliver problematisk for børnene eller påvirker deres udvikling negativt (Howes, Phillips & Whitebook, 1992). Sådanne undersøgelser vil også blive inddraget.

DATAINDSAMLINGSMETODER

Den første danske systematiske oversigt, der beskrev børnehavens betydning for barnets udvikling, blev offentliggjort i 1969 (Sjølund, 1969). Den baserede sig blandt andet på en gennemgang af Psychological Abstract, Psychological Index, Child Development Abstract and Bibliography. Disse bibliografiske fortegnelser over litteratur blev suppleret med en gennemgang af Education Index samt den franske Bulletin Signalétique. Omkring to tredjedele af de relevante værker fandt man gennem litteraturhenvisninger i særligt udvalgte tidsskrifter og via en såkaldt ”sneboldeffekt” (Sjølund, 1969).

Den anden systematiske oversigt over børnehavens betydning for børns udvikling er baseret på en elektronisk litteratursøgning frem til 2002. Denne søgning gav omkring 11.000 værker, hvoraf mange senere viste sig at være irrelevante. En opfølgende søgning med de samme søgeord og de samme elektroniske databaser for perioden 2002 til marts 2009 indeholdt yderligere 1.024 referencer (Nielsen & Christoffersen, 2009). Søgeordene er bredt formuleret med henblik på at få inddraget det meste af forskningslitteraturen om børnehaver.

Disse hidtidige søgninger suppleres i den foreliggende undersøgelse med en tilsvarende søgning i samme databaser og med den samme søgestreng for perioden januar 2009 til marts 2013 (se tabel 1.2). Denne nye søgning gav i første omgang omkring 850 referencer. Det er imidlertid kun en mindre del af disse, der omhandler normeringer.

For at belyse normeringerne systematisk fordres der en detaljeret opgørelse af personalets arbejdstid mv. – oplysninger, der ikke foreligger beskrevet i de publicerede undersøgelser. Det har især været et problem i de ældre undersøgelser. Men også hvad angår flere af de nyere undersøgelser har det været nødvendigt at tage kontakt til de pågældende forskere med henblik på at indhente så mange af de manglende oplysninger som nødvendigt.

LITTERATURSØGNING

Denne forskningsoversigt har vi for det første baseret på en elektronisk litteratursøgning, der har været tidsmæssigt afgrænset til marts 2009 til marts 2013. For det andet har vi inddraget resultaterne af vores tidligere

søgninger for perioden frem til marts 2009. Den elektroniske søgning har omfattet to databaser: Web of Science (WOS) og Ebsco SocINDEX. WOS er en tværvideenskabelig indeksering af mere end 10.000 videnskabelige tidsskrifter og 110.000 konferencepapirer, hvor de ældste daterer sig helt tilbage til år 1900. Ebsco SocINDEX består af videnskabelige referencer for mere end 2 mio. artikler, 820 bøger og monografier samt 13.947 konferencepapirer.

TABEL 1.2

Liste over de anvendte søgeord.

"nursery school*" OR
"kindergarten*" OR
"infant school*" OR
"head start*" OR
"sure start*" OR
"day care" OR
"daycare" OR
"early child* educat*" OR
"early childhood education" OR
"head start programme*" OR
"Montessori method*" OR
"early educat*" OR
"nursery or nurseries"
AND
"socioeconomics" OR
"social class*" OR
"economic condition*" OR
"poverty" OR
"relative deprivation" OR
"socioeconomic condition*" OR
"deprivation" OR
"economic deprivation" OR
"emotional deprivation" OR
"maternal deprivation" OR
"occupational deprivation" OR
"parental deprivation" OR
"paternal deprivation" OR
"relative deprivation" OR
"social deprivation" OR
"homelessness" OR
"social class*" OR
"low income*" OR
"deprived" OR
"disadvantaged" OR
"poor family" OR
"poor families" OR
"underprivilege*" OR
"deprived areas"

Kilde: Nielsen & Christoffersen, 2009.

Anm.: * angiver, at søgningen inkluderer forskellige bøjninger og endelser af det pågældende ord.

Ligesom ved tidligere søgninger må man erkende, at de elektroniske søgninger langt fra indeholder alle de relevante publiceringer. Søgningen er

derfor suppleret, dels med de yderligere artikler, vi fandt ved gennemgangen af de fundne værker – en såkaldt 'sneboldsøgning' – dels med søgninger i Google Scholar. Søgemetoden betyder, at kun videnskabelige værker, der er indført i de anvendte databaser med engelsk titel eller et engelsk resumé, vil kunne indfanges. Der har derudover ikke været begrænsninger i sprog eller nationalitet i vores søgninger.

Den elektroniske søgning medtager referencer frem til marts 2013. Disse samt de tidligere indhentede referencer har vi indsat i databehandlingsprogrammet Reference Manager, der er særligt velegnet til at håndtere store mængder af litteraturreferencer.

HVORDAN MÅLES NORMERING?

Det kan umiddelbart lyde som en meget enkel opgave: At beregne normeringen på baggrund af antallet af børn i forhold til antallet af voksne i børnegruppen. Den mest simple måde er at opgøre normeringen ved antal indskrevne børn i forhold til det antal voksne, der er ansat til at tage sig af disse børn. En sådan opgørelsesmetode vil imidlertid give en helt anden normering end den, man ville komme frem til ved en observation i en tidsperiode i løbet af en tilfældig dag i børnehaven, hvor man observerer det antal voksne, der er til stede sammen med børnene. Forskellige metoder til at opgøre normeringerne kan således vanskeliggøre en sammenligning af resultaterne i forskellige undersøgelser.

I det følgende vil vi gennemgå nogle af de problemer, man møder, når man skal sammenligne forskellige måder at opgøre normeringen på. Derefter vil en række undersøgelser af normeringer blive gennemgået for at beskrive, hvordan de enkelte undersøgelser operationelt har valgt at opgøre normeringen.

Det er indledningsvist vigtigt at påpege, at termen ”normering” og ”ratio” – hvilket er de termer, der anvendes inden for forskningsverdenen og i angelsaksisk talende lande – kan betyde forskellige ting. Termen ”normering” refererer generelt til antallet af ansatte inden for en given virksomhed. Dette betyder, at man inden for den danske børneoplysningssektor vil bruge begrebet ”høj normering” til at beskrive, at der

er relativt mange ansatte på en given daginstitution til at varetage det pædagogiske arbejde med et givent antal børn.

I forskningslitteraturen kan både forekomme ”child:adult ratio” og ”adult:child ratio” eller ”staff:child ratio” (Helburn, 1995; Munton m.fl., 2002). I de sidste to tilfælde vil en høj ”adult:child ratio” være ensbetydende med, at der er flere voksne pr. barn – altså en høj normering. For at undgå misforståelser har vi i denne forskningsgennemgang valgt udelukkende at anvende den danske term ”normering” synonymt med ”staff:child ratio”, dvs. forholdet mellem antal voksne og antal børn.

PROBLEMER VED OPGØRELSESMETODER

Det første spørgsmål, man skal tage stilling til, er, hvilke personalegrupper i et børnehavecenter der skal medregnes i normeringen. I kølvandet på dette spørgsmål opstår der en række nye spørgsmål om, hvorvidt normeringsopgørelsen skal være baseret på observation eller antal tilknyttet personale og antal indskrevne børn. En del undersøgelser baserer sig fx på observationer af, hvad der foregår i børnehaven i bestemte tidsrum i løbet af dagen. En sådan opgørelse tager hensyn til tilstedeværende børn og tilstedeværende personale, ligesom en sådan opgørelse tager hensyn til vikardækning. Dette er illustreret i det følgende diagram (se figur 2.1). De spørgsmål, man typisk stilles overfor i en analyse af normeringen i børnehaven, er følgende:

1. Hvordan opgøres antallet af voksne, herunder deres opgaver, aktiviteter samt arbejdstid i institutionen?
2. Hvordan opgøres antallet af børn, herunder børnenes opholdstid i institutionen?
3. Er der forhold ved institutionen, der skal indgå, fx gruppestørrelse, åbningstid, sammensætning af børn med hensyn til alder eller børn med særlige støttebehov?
4. Hvordan er voksen-barn-kontakten?

HVORDAN OPGØRES ANTALLET AF VOKSNE? (1)

Det første spørgsmål, der melder sig i undersøgelsernes opgørelse af normeringer i børnehaver, er, hvilket personale der skal indgå i normeringsopgørelsen (se figur 2.1). Inden for forskningsverdenen har man fx

diskuteret, om det kun skal være personer, der har et vist minimum af uddannelse og erfaring, der skal indgå, ligesom man har diskuteret, om det kun skal være tid øremærket til opgaver, der ligger inden for det pædagogiske arbejde, der skal medtages, eller om der også skal medtages personaletid til administration og rengøring? Også i forhold til den pædagogiske tid har man diskuteret, hvad der skal indgå i opgørelsen, fx om den pædagogiske tid skal indeholde møder, efteruddannelse, forberedelse og forældrekontakt eller udelukkende ansigt-til-ansigt-kontakt mellem barn og ansat (Ruopp m.fl., 1979b). Spørgsmålet melder sig, uanset om man tager udgangspunkt i en opgørelse af løntimer til det ansatte personale, hvor den enkelte medarbejder kan have flere funktioner, eller om man tager udgangspunkt i ansigt-til-ansigt-tid mellem barn og ansat.

Nogle opgørelser regner med, at gennemsnitligt 10 pct. af de ansattes tid udelukkende går til efteruddannelse og forberedelse af det pædagogiske arbejde i børnehaven.

I nogle af de undersøgte børnehaver spiller indsatsen fra frivillige en væsentlig rolle i dagpasningen. I nogle tilfælde har man valgt at håndtere dette ved at medregne de frivillige, der arbejdede mere end 10 timer ugentligt, i normeringerne (Ruopp m.fl., 1979a). I en eksperimentel undersøgelse kom der fx uventet frivillig hjælp fra forældrene, hvilket resulterede i ændrede normeringer fra 1:8,5 til 1:6 under forsøget. Spørgsmålet om, hvad der skal indgå i en opgørelse af normeringen, optræder i flere forklædninger. Således beskriver Harry McGurk i sin gennemgang af litteraturen om dagpasningens kvalitet, at det ofte er uklart, om det er den formelle normering¹ eller de observerede normeringsforhold, der bliver rapporteret (McGurk m.fl., 1995). Ud over gruppen frivillige kan der også være andre grupper, hvor der kan være behov for at tage stilling til, om de skal indgå, fx personer under uddannelse eller i jobtræning samt personer ansat under særlige vilkår på grund af nedsat funktionsevne.

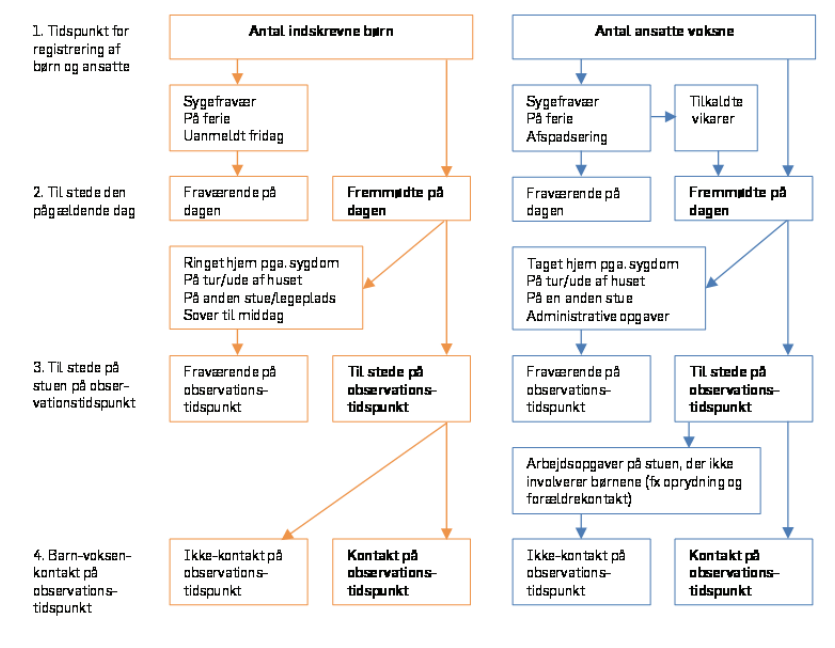
Opgørelsen af lønnet tid kan tilnærmes ansigt-til-ansigt-tid, hvis der i den førstnævnte (den formelle normering) fraregnes fravær ved ferie, sygdom, barsel, kurser, forberedelse, møder osv., og der i den sidstnævnte (de observerede normeringsforhold) ikke medregnes ansatte, der ikke deltager i det pædagogiske arbejde, fx rengøring og lignende. I begge

1. Den formelle normering er opgjort som antal indskrevne børn i forhold til antallet af ansatte med pasningsopgaver.

tilfælde skal der tages stilling til, i hvilket omfang særlige grupper blandt personalet skal indgå i opgørelsen.

FIGUR 2.1

Eksempler på forhold, der kan påvirke normeringsopgørelser, baseret på observation af indskrevne børn og antal ansatte voksne.

HVORDAN OPGØRES ANTALLET AF BØRN I NORMERINGEN? (2)

Ved opgørelsen af antallet af børn kan der være variation i, hvor længe det enkelte barn opholder sig i institutionen. Dels kan der fx være variation i den tid, der er aftalt, fx deltids- eller fuldtidsplads, der modsvarer opgørelsen af ansatte ansat på hel- eller deltid. Dels er der også for børnenes vedkommende spørgsmålet om, hvordan der tages højde for forhold som sygdom, ferie og andet fravær. For eksempel kan nogle af børnene være syge, på ferie med forældrene eller på anden måde fraværende den dag, hvor observationen foregår. Et sådant fravær kan fx opgøres på årsbasis og indregnes som et gennemsnit i beregningen af den effektive normering. Hertil kommer, at der kan være store forskelle mellem børnenes behov for støtte.

Lad os først tage et eksempel fra en undersøgelse, hvor man har analyseret betydningen af børns sygefravær for normeringsopgørelsen. I den pågældende undersøgelse indgik tre typer børnehaver med hver sin gruppestørrelse og normering, jf. tabel 2.1.

TABEL 2.1

Observerede tilstedeværelsesnormeringer sammenholdt med antal indskrevne børn ved 12 pct. sygefravær blandt børnene og fuld vikardækning. Ratio og antal.

Type	Observerede		Indskrevne	
	Normering Ratio	Gruppestørrelse Antal	Normering Ratio	Gruppestørrelse Antal
A	1:7	14	1:8	16
B	1:8	16	1:9	18
C	1:9	18	1:10	20

Anm.: De tre typer normeringer er anvendt som eksempel i undersøgelsen. Der er foretaget afrundinger af normeringstallene.
Kilde: Ruopp m.fl., 1979a, 1979b.

I denne opgørelse af normeringerne sammenlignede man normeringer ved *indskrivning* og normering ved forudsat *tilstedeværelse*, idet man forudsatte, at der gennemsnitligt var 12 pct. sygefravær blandt børnene, og at fraværende pædagoger blev erstattet af vikarer (se tabel 2.1). Derved kunne personalet opgøres ud fra antallet af voksne. Anvendes den forudsatte tilstedeværelse, kan normeringen beregnes til henholdsvis 1:7, 1:8 og 1:9, mens en beregning på indskrevne børn og aflønnet personale giver normeringer på henholdsvis 1:8, 1:9 og 1:10 (Ruopp m.fl., 1979a). Eksemplet svarer til, at der kun korrigeres for børns fravær. Korrigeres omvendt kun for personalets fravær, vil også det påvirke normeringsberegningen, blot modsat. Børnenes fremmøde er således også en faktor, man må tage i betragtning ved vurderingen af normeringsopgørelser, hvad enten det er opgørelser på baggrund af observation eller på baggrund af indskrevne børn.

Endelig kan der være store forskelle mellem de enkeltes børns behov for særlig støtte, fx på grund af fysiske eller psykiske udviklingsproblemer.

HVORDAN INDREGNES FORHOLD VED INSTITUTIONEN? (3)

En tredje faktor er specifikke forhold ved institutionen, fx børnehavens åbningstider. Forskelle i åbningstider kan have betydning, når der sam-

menlignes på tværs af institutioner, der ellers er identiske i forhold til antal fuldtidsindskrevne børn og antal fuldtidsansatte

I et belgisk studie fandt man fx, at hvis åbningstiden er 50 timer ugentligt i 50 uger årligt, og de ansatte arbejder 38 timer ugentligt med 46 uger årligt, så kan en opgørelse baseret kun på antal indskrevne børn og antal fuldtidsansatte give en normering på 1:7. Mens en beregning pr. åbningstime giver en normering på 1:9,45 (Munton m.fl., 2002).

Ruopp og kolleger har i deres undersøgelse søgt at løse problemet ved at opgøre normeringen pr. skemalagt time (åbningstime) (se tabel 2.2). De fremlægger en opgørelsesmetode, hvor de estimerer det samlede antal skemalagte timer ugentligt for børnene og sammenholder dette med det tilsvarende antal skemalagte ugentlige timer for de ansatte pædagoger/medhjælpere, der tager sig af de pågældende børn (Ruopp m.fl., 1979a). Tabel 2.2 viser således den estimerede normering for givne aldersgrupper af indskrevne børn baseret på deres skemalagte timer og de skemalagte personaletimer.

TABEL 2.2

Normeringer opgjort på grundlag af skemalagte ugentlige timer for børn og personale. Et eksempel.

Aldersgruppe	Indskrevne børn	Antal skemalagte børnetimer pr. uge	Antal skemalagte personaletimer pr. uge	Estimeret normering
Under 3 år	5	180	36,0	1:5
3-6 år	40	1.475	184,4	1:8
I alt	45	1.655	220,4	

Anm.: Hvis man antager, at arbejdstiden pr. uge er 35 timer for alle de ansatte, udløser denne normering 6,3 ansatte, dvs. at der kræves 7 ansatte som minimum for at opfylde de angivne normer. Normeringerne skal blot tages som et regneteknisk eksempel.

Kilde: Ruopp m.fl., 1979a.

Det første problem ved at opgøre normeringen på denne måde er de svingninger, der naturligt forekommer i løbet af dagen og ugen. I en undersøgelse er dette forsøgt løst ved registreringer i et såkaldt "rulleskema" (Ruopp m.fl., 1979a). Et sådant eksempel på et "rulleskema" kan ses i tabel 2.3. På grundlag af antal indskrevne børn beregnes i rulleskemaet dag for dag antallet af børnetimer og det antal medarbejdertimer, dette udløser med en given normering for de enkelte aldersgrupper i børnehaven.

En sådan ugentlig opgørelse for en hel børneinstitution under ét kan skjule, at der er store udsving i normeringerne i løbet af dagen. Det samme gør sig gældende ved normeringsopgørelser baseret på observati-

on, hvor det er af stor betydning, i hvilket tidsrum og over hvor lang en periode observationen er udført.

TABEL 2.3

Rulleskema for opgørelse af samlet antal minimumsmedarbejdertimer baseret på dagsopgørelse af timebehovet i en aldersintegreret børnehave.

Eksempel på norm for brøk ansatte/børn	Under 3 år 1:5	3-6-årige 1:8	I alt
<i>Mandag</i>			
Antal indskrevne børn	10	41	51
Antal børnetimer	80	328	408
Normerede medarbejdertimer	16	41	57
<i>Tirsdag</i>			
Antal indskrevne børn	5	41	51
Antal børnetimer	40	328	368
Normerede medarbejdertimer	8	41	49
<i>Onsdag</i>			
Antal indskrevne børn	10	40	50
Antal børnetimer	80	320	400
Normerede medarbejdertimer	16	40	56
<i>Torsdag</i>			
Antal indskrevne børn	5	40	51
Antal børnetimer	40	320	360
Normerede medarbejdertimer	8	40	48
<i>Fredag</i>			
Antal indskrevne børn	10	41	51
Antal børnetimer	80	328	408
Normerede medarbejder timer	16	41	57
<i>Ugebasis</i>			
Antal normerede medarbejdertimer	64	203	267
Antal børnetimer	320	1.624	1.944

Anm.: Rulleskemaet giver mulighed for at beregne det antal medarbejdertimer, der ifølge denne opgørelsesmåde er nødvendigt for at opfylde en given norm. Her er normen som et eksempel sat til 1:5 for de under 3-årige og 1:8 for de 3-6-årige. Hvis en fuldtidsmedarbejder har en arbejdsuge på eksempelvis 35 timer, så ville de normerede medarbejdertimer, som udløstes af de skemalagte børnetimer, svare til 7,6 fuldtidsmedarbejdere for at opfylde normen.

Kilde: Et regneeksempel baseret på amerikanske normer i en amerikansk undersøgelse (Ruopp m.fl., 1979a).

Et andet problem ved denne opgørelsesmetode, der baserer sig på et gennemsnit for hele institutionen, er, at den kan skjule forskelligheder mellem børnegrupperne. Forskellene kan fx være alderssammensætningen blandt de indskrevne børn. En undersøgelse baseret på et eksempel med detaljerede opgørelser viste, at hvis normeringskravene varierer mellem aldersgrupperne, og kravene skal opfyldes hver dag for hver enkelt aldersgruppe, så kan personalebehovet variere med 9 til 16 pct. af-

hængigt af børnenes fremmøde inden for de forskellige alderstrin. (Ruopp m.fl., 1979a).

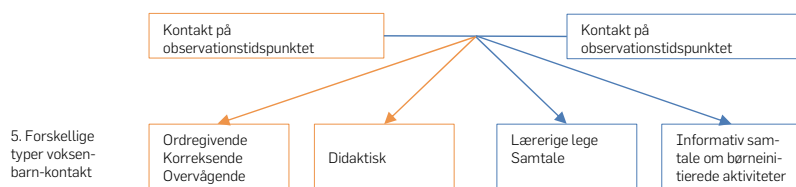
Endelig omhandler nogle af forsøgene, der nævnes i det følgende, børn i førskole, hvor der er egentlige skemalagte timer og dermed en afgrænset tid, hvor alle børn og tilknyttet personale vil være til stede (bortset fra dem, der har sygefravær og lignende). Disse tilbud er således bygget anderledes op end de dagtilbud, der eksisterer i Danmark, hvor forældrene kan aflevere og hente deres børn på forskellige tider af dagen. Sidst skal nævnes, at nogle lande regulerer området ved at have grænser for gruppestørrelser (svarende til et maksimalt antal elever i en dansk skoleklasse), og dette kan derfor være et forhold, der kan indgå i de normeringsopgørelser, vi beskriver i kapitlet.

HVORDAN ER VOKSEN-BARN-KONTAKTEN? (4)

Endelig er der indholdet af kontakten, som kan have betydning for kvaliteten af dagpasningen og barnets kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling (figur 2.2).

FIGUR 2.2

Eksempler på beskrivelser af kvalitetsvariable i barn-voksen-kontakten.

Man har eksempelvis erfaringer med forskellige typer af kontakt mellem voksen og barn. Kontakten kan fx være karakteriseret som:

- Ordregivende, korreksende, overvågende (Bradley & Vandell, 2007)
- Didaktisk, dvs. baseret på instrukser, kommandoer eller spørgsmål rettet til hele børnegruppen med kun et rigtigt svar (Hayes, Palmer & Zaslow, 1990)
- Baseret på læreri lege og samtale (Sparling & Lewis, 1984)

- Baseret på informativ samtale omkring de børneinitierede aktiviteter/lege (Bryant m.fl., 1987).

I nogle undersøgelser har man fokuseret på sprogudviklingen hos børnene, hvor man forsøger at øge mængden af informativ samtale mellem barn og voksen. Denne tilgang står i modsætning til et didaktisk orienteret curriculum, hvor pædagogen kommer med instrukser, kommandoer eller stiller spørgsmål, der er henvendt til hele børnegruppen, og som kun har ét rigtigt svar. Listen i figur 2.2 er på ingen måde udtømmende eller gensidigt udelukkende. Dette er blot nogle eksempler på beskrivende variable for voksen-barn-kontakt, der optræder i undersøgelser af normeringer. Den bagvedliggende antagelse er, at netop karakteren af voksen-barn-kontakten er af særlig betydning for børnenes kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling.

OPGØRELSESMETODER I EKSPERIMENTELLE UNDERSØGELSER

I SFI's tidligere, systematiske undersøgelse fandt vi frem til fem randomiserede kontrollerede forsøg (RCT² af børnehavens betydning for børnenes udvikling (Nielsen & Christoffersen, 2009). Vi har valgt at beskrive de tre bedst dokumenterede undersøgelser her, tabel 3.1.

I disse metodisk bedst funderede undersøgelser har man anvendt en manualiseret beskrivelse af indsatsen, som senere har dannet skole mange steder i verden (Bryant m.fl., 1987; Deutsch, 1966; Deutsch m.fl., 1971; Hohmann, Banet & Weikart, 1979; Schweinhart, Barnes & Weikart, 1993; Sparling & Lewis, 1984; Wasik m.fl., 1990; Weikart, 1972; Weikart m.fl., 1978). Eksperimenterne blev gennemført i USA (i blandt andet Michigan, Carolina og Milwaukee) i 1960'erne, 1970'erne og 1980'erne, og børnene blev i nogle af undersøgelserne fulgt helt op i voksenalderen.

Man lagde i disse tidlige modelforsøg vægt på, at personalet havde en specialiseret uddannelse som pædagog – eller deltog i et uddannelsesforløb på arbejdspladsen, der gav dem mulighed for at vurdere og forstå børnenes behov og udvikling. Endvidere lagde man vægt på persona-

2. RCT står for Randomized Controlled Trial, på dansk randomiseret kontrolleret forsøg. Karakteristisk for dette studie er, at deltagerne er udvalgt på baggrund af en tilfældig udtrækning og inddeles i henholdsvis interventions- og kontrolgruppe. Rationalet er, at den randomiserede allokering til de to sammenligningsgrupper sikrer, at de kun adskiller sig i forhold til, hvorvidt de modtager en intervention eller ej.

lets mulighed for supervision, hvor de kunne konsultere mere erfarne pædagoger. Endelig lagde forskerne vægt på, at legeaktiviteterne foregik i en cyklus, der indeholdt en observationsperiode, en iscenesættelse af en legeaktivitet samt en evalueringsperiode, hvor pædagogerne og det øvrige personale høstede erfaringer. Personalet var på denne måde i stand til at følge det enkelte barns udvikling og blev dermed opmærksom på, om der var brug for en særlig indsats, der kunne gavne netop dette barns udvikling. Denne cyklus var også et bidrag til personalets egen videreuddannelse, idet processen skærpede personalets iagttagelsesevne og erfaring med at implementere aktiviteterne.

Vi vil i det følgende gennemgå de metoder, der her er anvendt til at beskrive normeringerne i de tre bedst beskrevne undersøgelser med hensyn til det pædagogiske curriculum. Desværre er netop normeringsopgørelserne kun beskrevet summarisk i flere af disse undersøgelser.

MILWAUKEE-PROJEKTET

Børnene i dette projekt var udvalgt fra særligt udsatte familier, som var fattige og oftest bestod af enlige mødre med begrænset skoleuddannelse. Kun mødre med en relativt lav IQ (mindre end 75) blev medtaget i undersøgelsen³ (Garber, 1988). Forskerne etablerede dette modelforsøg, kaldet The Milwaukee Project, for at finde ud af, om børnenes eventuelle retardering skyldtes den mangelfulde stimulation i hjemmet, og om børnene således kunne støttes i en heldagsbørnehave, fra de var helt små, således at de kunne klare sig på linje med deres jævnaldrende, når de skulle starte i skolen. Der blev udtaget to tilfældige stikprøver blandt børnene, hvor halvdelen af de udvalgte børn deltog i projektet, mens den anden halvdel udgjorde kontrolgruppen. Børnene blev rekrutteret til undersøgelsen inden fødslen over en 24-måneders-periode.

Ved programmets start, da barnet var 3-10 måneder, var normeringen 1:1. Børnepasserne var uden formel pædagoguddannelse, men deltog i et uddannelsesprogram, der gjorde dem i stand til at udføre det pædagogiske program. De hentede børnene i hjemmet og stod for madning, badning og den pædagogiske stimulering. Det var den samme børnepasser, der passede barnet i hele perioden med normeringen 1:1. I

3. I gennemsnit var IQ målt til 67,7 for de deltagende mødre. Børn med fysisk handicap indgik ikke i undersøgelsen.

spædbarnsfasen og frem til 24 måneder blev normeringen gradvist udvidet fra 1:1 til 1:2 og 1:3, afhængigt af barnets modenhedsudvikling. Da børnene var omkring 18-24 måneder, blev børnene grupperet med en 1:3-normering. Når en gruppe på 10 børn blev 24 måneder, blev de placeret sammen i en gruppe med tre voksne.

Normeringerne blev beskrevet ud fra antallet af indskrevne børn i institutionen og antal ansatte voksne. Der var 17 børn i eksperimentgruppen. Efter 24-måneders-alderen kunne størrelsen af de børnegrupper, barnet indgik i, variere i løbet af dagen, fordi børnene indgik i flere grupper, afhængig af hvilke aktiviteter de indgik i. En observation ville således kunne give meget forskellige normeringer i løbet af dagen.

PERRY PRESCHOOL

I perioden 1962-65 blev 128 børn udvalgt i fem bølger i Perry Preschools skoledistrikt i Ypsilanti, Michigan (Schweinhart, Barnes & Weikart, 1993). Børnene, der alle var afroamerikanske børn, var 3 år ved optagelsen og forlod børnehaven som 6-årige. De fleste var tilflyttet fra Syden; mødrene var født i Alabama, Georgia, Mississippi eller Tennessee. For at kunne deltage i projektet skulle børnenes IQ (Stanford-Binet-test) være mellem 70 og 85, som dengang betragtedes som på kanten af uddannelsesmæssigt mentalt retarderede.⁴ For at deltage skulle forældrenes socioøkonomiske status være relativt lav målt ved længden af forældrenes skoleuddannelse, forældrenes erhvervmæssige status og boligens størrelse sammenholdt med antallet af beboere. De udvalgte familier var således gennemgående ringere stillet end gennemsnittet af sorte familier generelt. Der var herudover ingen yderligere oplysninger om, hvorvidt børnene skulle have særligt behov for støtte.

Der var en begrænset udskiftning af pædagoger igennem årene 1962-65, hvor forsøget varede. Således var der – i de år, forsøget varede – ansat i alt 10 pædagoger i de fire pædagogstillinger, der var tilknyttet forsøget. De fire pædagoger tog sig af 20-25 børn gennem hvert skoleår, hvilket svarede til en normering på omkring 1:5,0-6,25. Den samlede gennemsnitlige normering for hele forsøget var 1:5,7 for de 3-5-årige

4. For de bølger, der startede Perry Preschool i perioden 1967-70, medtog man børn, der i 3-årsalderen havde en IQ (Stanford-Binet-test) mellem 60 og 90. Gennemsnittet var 78,3 ved børnenes start på programmet (Schweinhart, Weikart & Larner, 1986).

børnehavebørn (Schweinhart, Barnes & Weikart, 1993). Ved de efterfølgende forsøg i perioden 1967-1970 blev de seks pædagogstillinger i alt besat af 11 uddannede pædagoger, således at der var to faste pædagoger til hver børnegruppe, hvilket gav en normering på 1:8 (Schweinhart, Weikart & Larner, 1986). Ud over pædagogen var der til hver børnegruppe tilknyttet en assistent, der kørte bussen, og en studerende, der bistod ved ekskursioner mv. Disse blev ikke medregnet i normeringen (Schweinhart, Weikart & Larner, 1986).

I de tre efterfølgende årgange af undersøgelsen (The Perry Preschool Curriculum Comparison Study) var der, ifølge Larry Schweinhart, to uddannede pædagoger for hver børnegruppe bestående af mellem 15-16 børn, således at normeringen varierede fra 1:7,5 til 1:8 for disse 3-4-årige børn.

THE CAROLINA ABECEDARIAN PROJECT

The Carolina Abecedarian Project bestod af et vuggestue- og børnehaveforløb, der havde til formål at stimulere børnenes kognitive og sociale udvikling ved at ændre barnets umiddelbare omgivelser i hjemmet og dagpasningen (Wasik m.fl., 1990). Fire kohorter af børn i alderen omkring 4,4 måneder (gennemsnit) blev optaget i projektet mellem 1972 og 1977. En kohorte bestod af omkring 28 børn. Projektet blev suppleret med endnu et optag til såvel eksperimentgruppe som kontrolgruppe i perioden 1978 til 1980. The Carolina Early Intervention Project (CARE) blev kombineret med The Abecedarian Project og omfattede ligeledes børn i 0-5-årsalderen. Det var gennem de lokale hospitaler, klinikker eller socialkontorer, at børnene blev henvist til projekterne. Udvalgelseskriterierne var for begge projekter baseret på et sammensat indeks, der bestod af en række vægtede faktorer som fx forældreuddannelse, indkomst, moderens IQ, forekomst af sociale og følelsesmæssige problemer i familien, andre familiedlemmers mangelfulde uddannelse, familiens status som enlig/gift samt behovet for overførselsindkomster (Ramey & Campbell, 1979). Udvælgelsen af familien foregik ofte, inden barnet blev født og på grundlag af besøg i hjemmet. Dem, der opfyldte udvalgelseskriterierne, blev opdelt i matchede par, der var ens med hensyn til moderens alder, IQ, uddannelse og paritet (antal børnefødsler). Herefter blev der trukket lod om, hvorvidt barnet skulle indgå i kontrolgruppen eller i eksperimentgruppen. Selvom

etnicitet ikke var et udvælgelseskriterium, var omkring 98 pct. af børnene af afroamerikansk oprindelse.

TABEL 3.1

Beskrivelser af normeringsopgørelser i randomiserede kontrollerede undersøgelser (RCT) om børnehaver.

Undersøgelse	Normeringsopgørelse
The Milwaukee Project (Garber, 1988)	Ved programmets start, da barnet var 3-10 måneder, var normeringen 1:1. I spædbarnsfasen og frem til 24 måneder blev normeringen gradvist udvidet fra 1:1 til 1:2 og 1:3, afhængigt af barnets modenhedsudvikling. Når børnene var omkring 18-24 måneder, blev børnene grupperet med en 1:3-normering. Da en gruppe på 10 børn blev 24 måneder, blev de placeret sammen i en gruppe med tre voksne. Børnene blev rekrutteret til undersøgelsens eksperimentgruppe og kontrolgruppe inden fødslen over en 24-måneders-periode. Børn med fysisk handicap indgik ikke i undersøgelsen. Normeringerne blev beskrevet ud fra antallet af børn i institutionen og antal voksne. Der var 17 børn i eksperimentgruppen. Efter 24-måneders-alderen kunne størrelsen af de børnegrupper, barnet indgik i, variere i løbet af dagen, fordi børnene indgik i flere grupper, afhængig af hvilke aktiviteter de indgik i. En observation ville således kunne give meget forskellige normeringer i løbet af dagen.
Perry Preschool (Schweinhart, Barnes & Weikart, 1993)	Normeringen blev målt ud fra antal ansatte og antal børn i institutionen. Der var ansat i alt 10 pædagoger i de fire pædagogstillinger, der var tilknyttet forsøget. De fire pædagoger tog sig af 20-25 børn gennem hvert skoleår, hvilket svarede til en normering på omkring 1:5,0-6,25. Den samlede gennemsnitlige normering for hele forsøget blev 1:5,7 for de 3-4-årige børnehavebørn.
Abecedarian (Campbell & Ramey, 1995; Wasik m.fl., 1990)	Fire fødselskohorter af spædbørn indgik i undersøgelsen med hver 14 børn i eksperimentgruppen. Kun fuldbårne spædbørn uden synlige handicap blev medtaget. Normeringen blev opgjort til 1:3 for børn under 24 måneder, 1:4 for 2-årige og 1:6 for de 3-5-årige.

Børnene begyndte i vuggestuen, da de var mellem 3 og 5 måneder gamle. Den typiske normering var for de helt små børn 1:3, derefter steg normeringen gradvist tilpasset barnets aldersmæssige udvikling, og i 4-årsalderen var normeringen 1:6. Normeringen blev opgjort som antal indskrevne børn i forhold til antal ansatte pædagoger og medhjælpere. 12 pædagoger og medhjælpere, der stod for børnenes uddannelsesprogram, blev støttet af tre medarbejdere, der stod for det administrative arbejde. Det administrative personale blev ikke medregnet i normeringen (Ramey, Yeates & Short, 1984).

EKSPERIMENTELLE STUDIER AF VARIEREDE NORMERINGER

Nogle ganske få kontrollerede forsøg har belyst betydningen af forskellige normeringer for kvaliteten i dagpasningen og for børnenes udvikling. I vores gennemgang har vi fundet fire eksperimentelle undersøgelser, hvor børnene er blevet udvalgt ved en tilfældighedsprocedure og herefter allokeret til 1 af 2 forskellige normeringer. De to børnegrupper vil således ligne hinanden og ikke adskille sig signifikant i udgangspunktet, når de starter i forsøget. Vi vil i det følgende afsnit gennemgå, hvordan normeringerne i disse undersøgelser er opgjort.

CHILDREN AT THE CENTER

Der findes som nævnt kun ganske få eksperimentelle forsøg, hvor normeringen bliver varieret, og børnene bliver allokeret til forskellige normeringer ud fra en tilfældighedsprocedure. I 1977-78 gennemførte man et sådant forsøg i nogle børnehavecentre i Atlanta Public Schools (APS). Undersøgelsen er senere blevet rapporteret under overskriften: Children at the Center. I dette forsøg blev der foretaget et eksperiment, hvor 3-4-årige børn blev optaget i børnehaver med tre forskellige typer pædagogkvalifikationer og to forskellige normeringer. 29 børnehavestuer blev opdelt således, at man varierede normeringen i to grupper med henholdsvis 17 børnehavegrupper med en normering på 1:5,4 og 12 børnehavegrupper med en normering på 1:7,4. Inden for hver gruppe opdelte man børnehaverne i tre typer efter personalets uddannelse, således at man i alt havde seks forskellige børnehavetyper. Man sikrede sig, at gruppestørrelser og personalets erfaringer med at passe børn var ligeligt fordelt i de seks børnehavetyper. Børnene blev herefter ved lodtrækning – eller randomiseret⁵ – indskrevet i børnehavestuerne. Det faktum, at der var sket en randomiseret fordeling af børnene, og at børnene kom fra samme område, gjorde, at der var en stor ensartethed mellem børnegrupperne. Designet gjorde det klart, hvilken betydning dels personalets

5. Randomiseret betyder, at deltagerne er udvalgt på baggrund af en tilfældig udtrækning til grupperne. Rationalet er, at den randomiserede allokering til sammenligningsgrupperne sikrer, at de kun adskiller sig i forhold til personalets uddannelse og normering, men de er ens med hensyn til alle andre forhold, fx forældres baggrund, alder, køn, barnets behov for særlig støtte osv.

uddannelse, dels normeringsforskellen havde på børnenes adfærd og udvikling mv. (Ruopp m.fl., 1979a).

Opgørelserne var baseret på to forskellige udregninger. Den første opgørelse var baseret på antallet af indskrevne børn på en given stue sat i forhold til de ansatte pædagoger og medhjælpere, som var ansat til at tage sig af disse børn. Den anden opgørelsesmetode tog hensyn til børnenes faktiske fremmøde og forudsatte, at syge/fraværende pædagoger blev erstattet fuldt ud af vikarer.

Forskerne i denne undersøgelse mente, at man ved vurdering af målopfyldelse får et mere korrekt billede, hvis man baserer sig på den gennemsnitlige tilstedeværelse af børn i stedet for på antallet af indskrevne børn. Dette betyder, at der i perioder, hvor der ikke er sygdom blandt børnene, vil være en relativt lavere normering, dvs. flere børn pr. voksen. Tilsvarende vil der være en relativt bedre normering i perioder, hvor der i forhold til gennemsnittet er et højt fravær af børn (Ruopp m.fl., 1979a, 1979b).

DAGHEMSVÅRD FÖR TREÅRINGAR

I en svensk eksperimentel undersøgelse ønskede man at undersøge normeringen i en børnehave med 3-årige. Undersøgelsen blev rapporteret i 10 artikler. Undersøgelgruppen kom til at bestå af 100 børn i alderen 2½ til 4½ år. Eksperimentet foregik over en periode på 18 måneder i 1974-75. I de første 9 uger fik halvdelen af børnehaverne et ekstra tilskud til at øge personaletætheden fra den dagældende svenske normering på 1:5 til en normering på 1:3. Normeringerne blev i første omgang opgjort i forhold til de indskrevne børn og personale. Det ekstra personale var pædagogmedhjælpere, der udgjordes af ansatte unge uden formel uddannelse, men med erfaring med at arbejde i en børnehave (Cederblad & Höök, 1980).

Da halvdelen af tiden var gået, blev normeringen i børnehavedelingerne ændret ved et såkaldt "cross-over-design". På denne måde kunne det enkelte barn sammenlignes med sig selv under to forskellige normeringsbetingelser.

Det er ofte et problem i sådanne undersøgelser, der involverer korttidsændringer af normeringer i opadgående eller nedadgående retning, at hverken børn eller personale når at indrette sig på de nye normeringer

(McGurk m.fl., 1995). Af denne grund blev de første 4 uger betragtet som en tilpasningsperiode for hvert forsøg, og der blev ikke medtaget målinger af børnenes stress i denne periode. Børnenes fravær og personale sygefravær blev noteret under hele forsøgsperioden.

Normeringerne blev opgjort på to forskellige måder. For det første blev normeringerne opgjort i forhold til de indskrevne børn og det ansatte personale. For det andet blev der foretaget en opgørelse af normeringen baseret på antal fremmødte børn og ansatte. Når de voksne var syge, blev der indsat en vikar. Hver dag beregnedes personaletætheden gennem antallet af fremmødte dagsværk for personalet sammenholdt med antal fremmødte børn den pågældende dag. Der kunne være store variationer i personaletætheden – først og fremmest på grund af sygdomsfravær hos børnene. Derfor kunne der godt forekomme dage med en normering, der var højere end 1:3, dvs. hvor der var færre end 3 børn pr. voksen. I gennemsnit blev personaletætheden under forsøget hævet fra 1:4,5 til 1:2,5 (voksen pr. barn).

EN AUSTRALSK HALVDAGSBØRNEHAVE

Mens man i nogle eksperimentelle undersøgelser har valgt at undersøge effekten af indsættelsen af en ekstra pædagog i eksperimentgruppen (Smith m.fl., 1988), har man i denne australske undersøgelse bedt personalet om at variere indskrivningen af børn til børnegrupperne, således at man opnåede forskellige normeringer med henblik på at kunne observere forskellene i dagpasningens kvalitet og børnenes udvikling (Russell, 1990, 1985).

Russel sammenlignede i dette forsøg tre typer af normeringer: en høj normering, en gennemsnitlig normering svarende til gennemsnittet på daværende tidspunkt og en lav normering:

- 3 pædagoger til 24 børn
- 3 pædagoger til 30 børn
- 3 pædagoger til 36 børn.

Man udvalgte de børn, der skulle flytte session, efter et tilfældighedsprincip for derved at udelukke andre forhold, der kunne påvirke resultaterne. De børn, der blev udvalgt til at blive observeret, var ligeledes tilfældigt udvalgt (Russell, 1990).

Børnehaverne var i det australske forsøg halvdagsbørnehaver med en formiddagssession og en eftermiddagssession på hver 2½ til 3 timer. Børnene deltog typisk i fire sessioner i løbet af en uge. Planen var at ændre normeringerne ved at flytte børnenes deltagelse fra formiddag til eftermiddag eller omvendt, således at man opnåede de planlagte tre forskellige normeringer, henholdsvis 1:8; 1:10 og 1:12.

Tidligere forsøg med at ændre normeringer har imidlertid ofte lidt under, at det har været vanskeligt at sikre, at de faktiske normeringstal også ramte de normeringsmål, man havde fastsat i forsøgene (McGurk m.fl., 1995). Dette problem ramte også undersøgelsen af de australske børnehaver. Således viste observationerne, at den gennemsnitlige normering, mens forsøget varede, blev henholdsvis 1:7,7; 1:9,2 og 1:11,2.

TABEL 3.2

Randomiserede kontrollerede forsøg med forskellige opgørelsesmetoder.

Undersøgelse	Normeringsopgørelse 1	Normeringsopgørelse 2
Children at the Center (Ruopp m.fl., 1979a, 1979b)	Normeringen blev opgjort ved antal børn ved indskrivning sammenholdt med antal ansatte pædagoger, hvor det forudsattes, at fraværende pædagoger blev erstattet af vikarer i det fornødne omfang.	I undersøgelsen blev også anvendt tilstedeværelsesnormeringer. Normeringen blev opgjort ved observation af de faktiske forhold.
Daghemsvård för treåringar (Cederblad & Höök, 1980)	Normeringerne blev i første omgang opgjort i forhold til de indskrevne børn og personaler. Normeringen blev ved denne opgørelse hævet fra 1:5 til 1:3.	Hver dag under forsøget beregnedes personaletætheden gennem antallet af dagsværk for personalet sammenholdt med antal børn i børnehaven den pågældende dag. Når de voksne var syge, blev der indsat en vikar. I gennemsnit blev personaletætheden under forsøget hævet fra 1:4,5 til 1:2,5.
En australsk halvdagsbørnehave (Russell, 1990)	Man planlagde normeringer randomiseret i tre grupper: 1:8 1:10 1:12	Den gennemsnitlige normering blev hen over forsøget observeret til: 1:7,7 1:9,2 1:11,2
Sheffield-projektet (Connolly & Smith, 1978; Smith & Connolly, 1986)	Normeringerne blev varieret dels ved at variere antallet af voksne fra 3:10 til 2:30. I gennemsnit konstaterede man et fravær på 12 til 15 pct. blandt børnene, hvilket påvirkede de faktisk observerede normeringer.	

SHEFFIELD-PROJEKTET

Et af de få kontrollerede eksperimenter, hvor man har varieret normeringer og observeret konsekvenserne, blev igangsat ved opstarten af en ny halvdagsbørnehave for 3-4-årige børn. Børnehaven havde åbent 4 dage om ugen fra kl. 9-12, og der var tre ansatte i hele åbningstiden. Der blev rekrutteret to eksperimentgrupper af børn, der hver uge mødte to formiddage. Netop ved at gennemføre forsøgene på to grupper uafhængigt af hinanden havde man mulighed for at kontrollere, om resultaterne var robuste. Disse to undersøgelsesgrupper blev herefter udsat for omgivelsesmæssige variationer med forskellige aktiviteter, gruppestørrelser og forskellige normeringer, idet det var muligt systematisk at regulere antallet af de øvrige børn i børneinstitutionen. Normeringerne blev således ændret på to måder. Dels ved at supplere antallet af voksne, dels ved at ændre på børnegruppens størrelse (Connolly & Smith, 1978; Smith & Connolly, 1986, 1980).

De på forhånd udvalgte børns reaktioner, fx aggressioner, konflikter eller indbyrdes samarbejdende lege, blev observeret både i situationer med fri leg og ved strukturerede aktiviteter som fx modellering og billeddomino. Det var de umiddelbare ændringer i børnenes adfærd, der blev observeret. Undersøgelsen omfattede børnenes udholdenhed i at koncentrere sig, børnenes indbyrdes relationer generelt, herunder deres indbyrdes konflikter. Derudover blev også voksen-barn-kontakten observeret. Børnenes reaktioner blev iagttaget ved normeringer fra 3 voksne med 10 børn og ved 2 voksne med 30 børn, dvs. normeringerne 1:3,3 og 1:15 voksen pr. barn. I gennemsnit konstaterede man et fravær på 12 til 15 pct. blandt børnene, svarende til hvad man har fundet i andre undersøgelser. Herudover blev der ikke rapporteret andre problemer med at opnå de planlagte normeringstal i de, ganske vist begrænsede, tidsperioder i eksperimentet (Smith & Connolly, 1980).

NATURLIGE EKSPERIMENTER

En lille gruppe dagpasningsundersøgelser evaluerer forskellige lovgivningsindgreb og deres konsekvenser for dagpasningens kvalitet. Dette gøres ofte ved at undersøge, hvordan situationen var inden indgrebet, og sammenligne med situationen efter indgrebet. Et af problemerne med den type af undersøgelser er, at man ikke altid kan være sikker på, at det alene er lovindgrebet, der ændres i undersøgelsesperioden. Et andet problem kan være, at ændringerne ikke gennemføres samtidig eller på en ensartet måde på tværs af institutionerne.

I gennemgangen af litteraturen fandt vi tre studier af sådanne naturlige eksperimenter, hvor betydningen af en ændret normering for dagpasningens kvalitet og børnenes udvikling er blevet undersøgt.

EXPERIMENT IN NATURE

I en undersøgelse fra New Zealand undersøgte man effekten af en forbedret normering, efter at regeringen havde tilladt en gradvis forbedring af normeringerne med en tredje pædagog i børnehaven fra tidligere 2 pædagoger til 40 børn til 3 pædagoger til 40 børn. Det vil sige, at normeringen blev øget fra 1:20 til 1:13,3. Dette gav en enestående mulighed for at undersøge effekten af den forøgede normering (Smith m.fl., 1988). På

det tidspunkt, undersøgelsen blev gennemført (november 1986), havde man regler om, at det maksimale antal børn ikke måtte overstige 40 børn i en børnehave med 3-4-årige børn. Alderen for de børn, der indgik i undersøgelsen, varierede fra 3 år og 2 måneder til 4 år og 5 måneder. Det betød, at alle de otte børnehaver, der indgik i forsøget, i november havde 2 pædagoger til 40 børn (2-pædagog-børnehave). I februar året efter fik 4 af de 8 børnehaver en ekstra pædagog tildelt (3-pædagog-børnehave).

Der blev foretaget to forskellige opgørelser af normeringerne i denne undersøgelse. Den første har vi allerede nævnt. Her beregnede man det maksimale antal indskrevne børn og satte dem i forhold til det antal pædagoger, der var ansat i den pågældende børnehave. Normeringen var dermed opgjort til 1:20 i november, mens den i februar året efter var opgjort til 1:13,3 i de børnehaver, der havde fået ansat en ekstra pædagog. Man havde i denne opgørelse ikke medregnet de frivillige forældre, studerende og andre, der også deltog i dagpasningen i børnehaven.

En ny beregning kom til at omfatte alle, der havde en pædagogisk kontakt med børnene i løbet af dagen, dvs. også andre professionelle, som fx psykologer, som indgik i de observationsperioder, der blev undersøgt stikprøvevis. Det viste sig, at der i gennemsnit var 2,5 ekstra person med en pædagogisk kontakt med børnene i de børnehaver, hvor der kun var to pædagoger, mens der i de børnehaver, der havde fået tilført en ekstra pædagog, i gennemsnit var 1,5 person ekstra med pædagogisk kontakt i løbet af observationsperioden.

Men også gruppestørrelsen udviste betydelige variationer og svingede fra 19 til 36 børn (Smith m.fl., 1988). Denne mere nøjagtige opgørelse betød, at 2-pædagog-børnehaven øgede normeringerne henover perioden fra et udgangspunkt på gennemsnitligt 1:9,3 til 1:7,3. 3-pædagog-børnehaven udviklede sig fra udgangspunktet på 1:8,5 (med to pædagoger) til 1:6 med tre pædagoger. Der var altså tale om betydelige forskelle mellem de *observerede* normeringer, der medregnede de frivillige, og de formelt udregnede på basis af antal *indskrevne børn* og antal ansatte pædagoger. Men der var relativt små forskelle i normeringer mellem de to typer af institutioner ved forsøgets slutning (henholdsvis 1:6 og 1:7,3), fordi forældrene gennem deres frivillige indsats delvist kompenserede for forskellene (Smith m.fl., 1988). Forskellene mellem de to institutionstyper endte altså ikke med at være normeringen, men med at være forskellen mellem at have to eller tre uddannede pædagoger ansat.

FLORIDA-UNDERSØGELSEN

The Florida Child Care Quality Study havde til formål at undersøge, om en lovændring, der stillede krav til øgede normeringer og uddannelsesniveau på daginstitutionsområdet i Florida, havde betydning for den samlede kvalitet i daginstitutionerne i staten (Howes, 1997). I alt 150 daginstitutioner, fordelt på fire repræsentativt udvalgte regioner i Florida, indgik i studiet, der forløb over 3 år. Data blev indsamlet forud for implementeringen, efter implementeringen af de højere normeringskrav og efter implementeringen af de højere uddannelseskrav til det pædagogiske personale. De enkelte institutioner var tilfældigt udvalgt, således at de stemte overens med fordelingen af institutionstyper, der betjente børn fra henholdsvis høj- og lavindkomstfamilier i hver region.

Inden for hver af de deltagende institutioner blev data indsamlet gennem observation på tre tilfældigt udvalgte stuer samt spørgeskema-interview med de ansatte på stuen, hvor uddannelsesbaggrund og erhvervs erfaring blev indhentet. På de institutioner, der betjente både spæd-, vuggestue- og børnehavebørn, blev der for hver aldersgruppe foretaget observation på én tilfældigt udvalgt stue (Howes, 1997). Observationerne havde en varighed af 3 timer, hvor antallet af børn og voksne periodisk blev registreret i løbet af observationsperioden, og på baggrund af disse målinger blev en gennemsnitlig normering beregnet for stuen.

NORMERING ANVENDT SOM KATEGORIAL VARIABEL

I dette studie baseret på et subsample fra både Florida Child Care-studiet og Cost, Quality and Outcomes-studiet (som omtales senere) ønskede man at undersøge, hvilken betydning normeringen og pædagogernes uddannelsesbaggrund havde for kvaliteten i daginstitution målt ved børnenes faglige, sproglige og sociale færdigheder (Howes, 1997). I studiet blev normering samt uddannelsesbaggrund kategoriseret ud fra, om de observerede stuer opfyldte eller ikke opfyldte en række anbefalinger, fremsat af professionelle organisationer, vedrørende aldersdifferentierede normeringstandarder og uddannelsesstandarder. Sådanne ”enten-eller”-variable bliver også kaldt kategorielle variable.

EVALUERING AF THE GRADUATE LEADER FUND

I 2006 blev en fond oprettet af den britiske regering i et storstilet forsøg på at øge professionaliseringen inden for daginstitutionssektoren for børn i alderen 0-5 år med henblik på at øge kvaliteten i private, frivillige eller uafhængige daginstitutioner (Mathers m.fl., 2011). Fonden gav, via de lokale myndigheder, tilskud til ansættelse af personer med en "Early Years Professional"-uddannelse⁶ eller til videreuddannelse af ansatte i institutionen.

I forbindelse med fondens oprettelse blev der nedsat en undersøgelsesgruppe, der skulle evaluere forsøget samt undersøge virkningen af den øgede professionalisering på kvaliteten i daginstitutionerne. Det blev her undersøgt, hvilke aspekter af kvaliteten i den pædagogiske praksis, der var tættest associeret med den pædagogiske uddannelses-status i institutionerne (Mathers m.fl., 2011).

For at sikre at eventuelle ændringer kunne tilskrives det øgede faglige niveau, blev der til dette studie kun udvalgt daginstitutioner, der ved første dataindsamling i 2007/2008 (baseline) ikke havde pædagogisk uddannede ansatte, og som ved anden dataindsamling i 2010 havde pædagogisk uddannede, der havde været ansat i mindst 6 måneder. Derudover skulle institutionerne for at blive inkluderet i studiet være åben mindst 38 uger om året, have mindst 20 pladser samt være åben mindst 4 timer om dagen. Det endelige sample bestod efter denne udvælgelse af 238 institutioner.

Datamaterialet, der blev indsamlet i årene 2007, 2008 og 2010, bestod af spørgeskemaer, der blev udfyldt af de ansatte, samt en dagsobservation på én tilfældigt udvalgt stue i hver institution. For aldersintegrerede institutioner, der havde børn i alderen 0-5 år, blev der foretaget observation på to stuer, én stue for spæd-/vuggestuebørn og én stue for børnehavebørn. Antallet af børn og antallet af pædagogisk personale på stuen blev registreret fire gange hen over observationsdagen, hvoraf den ene af registreringerne skulle foretages, mens børnene på stuen var udendørs. Observationerne havde en varighed på 3-4 timer og blev fore-

6. Det er vanskeligt at sammenligne uddannelse og pædagogisk praksis på tværs af landegrænser, men med udgangspunkt i den europæiske referenceramme EQF kan uddannelsen "Early Years Professional" siges at svare til den danske professionsuddannelse, idet begge svarer til kvalifikationsniveau EQF 6. Pædagogisk assistent-uddannelsen har kvalifikationsniveau 4, svarende til det engelske kvalifikationsniveau 3.

http://ec.europa.eu/eqf/compare/dk/uk-eni_da.htm#comparison

taget om formiddagen. I nogle tilfælde var observationsperioden dog længere. Der var ikke noget fastlagt tidsinterval mellem normeringsregistreringerne.⁷

Når stuer, der betjente forskellige aldersgrupper, var udendørs samtidig, blev normeringen opgjort i forhold til det pædagogiske personales ansvarsområde. Det betød, at hvis det pædagogiske personale superviserede og interagerede med børn på tværs af stuerne, indgik alle børn (uagtet alder) og voksne i udendørsnormeringen. Hvis det pædagogiske personale primært superviserede og interagerede med børnene fra egen stue, indgik kun børn og voksne fra den observerede stue i udendørsnormeringen. Kun børn og voksne, der var udendørs på tidspunktet for denne observation, blev medregnet i beregningen.⁸ Normeringen for aldersgruppen eller – i de aldersintegrerede institutioner – aldersgrupperne, blev efterfølgende beregnet som gennemsnittet af de fire dagsregistreringer.

TABEL 4.1

Naturlige eksperimenter, hvor udfaldsvariable måles før og efter ændring af normering.

Undersøgelse	Før-opgørelse	Efter-opgørelse
Experiment in nature (Smith m.fl., 1988)	Det almindeligste i børnehaverne var, at der maksimalt var 40 børn indskrevne og to pædagoger. Normering 1:20.	Efter regeringsindgreb blev det tilladt at øge antallet af pædagoger til 3. Normering 1:13,3.
Florida-undersøgelsen (Howes, 1997)	Periodisk registrering af det observerede antal ansatte og børn på stuen hen over 3 timer. Normering på stuen er beregnet som et gennemsnit af disse registreringer.	Studiet anvender formiddagsnormeringen på stuerne og har klassificeret efter, om de opfylder eller ikke opfylder anbefalede normeringskriterier.
Graduate Leader Fund (Mathers m.fl., 2011)	Antallet af børn og voksne på en stue er af en observatør på stuen registreret fire gange hen over dagen, hvoraf den ene registrering er foretaget, mens stuen var udendørs. Normeringen er udregnet som gennemsnittet af de fire observationsmålinger.	Antallet af børn og voksne på en stue er af en observatør på stuen registreret fire gange hen over dagen, hvoraf den ene registrering er foretaget, mens stuen var udendørs. Normeringen er udregnet som gennemsnittet af de fire observationsmålinger.

I studiet blev der fra spørgeskemaer udfyldt af ledere og ansatte i institutionerne ligeledes indsamlet information om institutionens overordnede

7. Fra mailkorrespondance d.7.8.2013 med hovedforfatteren Sandra Mathers.

8. Fra mailkorrespondance d. 7.8.2013 med hovedforfatteren Sandra Mathers.

karakteristika, herunder personalegruppens og børnegruppens sammensætning, samt særlige karakteristika for de observerede stuer. Der blev bl.a. indhentet oplysninger om gruppestørrelse, aldersfordelingen og antal børn med særlige læringsbehov på den enkelte stue. Yderligere blev der indhentet oplysninger om uddannelses- og erfaringsniveau, ugentlig arbejdstid for personale, der arbejdede minimum 10 timer om ugen samt endelig, hvor mange af disse timer der blev brugt til direkte arbejde med børnene.

FORSKELLIGE NORMERINGSOPGØRELSE – SAMME DATAMATERIALE

Thomas Coram Research Unit (UK) har i 2002 foretaget en gennemgang af 58 undersøgelser, der belyser sammenhængen mellem normeringen og dagpasningens kvalitet sammenholdt med børnenes kognitive, sociale og følelsesmæssige udvikling. Litteraturgennemgangen var en videreførelse af en tidligere gennemgang for perioden 1980-95 (Munton m.fl., 2002). Der var ingen af de fundne undersøgelser i disse litteraturoversigter, der anvendte randomiseret allokering af børnene ind i børnegrupper med forskellige strukturelle parametre. Undersøgelserne lider således under metodemæssige vanskeligheder, der gør, at det kan være vanskeligt at adskille effekterne af de enkelte strukturelle parametre.

De fleste af undersøgelserne baserede deres opgørelse af normeringerne på observationer i tidsbegrænsede perioder og et beregnet gennemsnit henover disse observationer. Kun ganske få af undersøgelserne havde foretaget forskellige normeringsopgørelser på det samme datamateriale ud over de ovenfor nævnte undersøgelser.

Allhusen nævner fx en undersøgelse (Allhusen, 1992; Munton m.fl., 2002), hvor et barn, der blev indskrevet i en børnegruppe med en normering på 1:3, udregnet på grundlag af antal indskrevne børn og ansatte voksne, i stedet blev eksponeret for en normering på 1:4, hvis man udregner normeringen på grundlag af observationer med 15 minutters tidsinterval.

Opgørelser af normeringer kan ligeledes afhænge af, om normeringen baserer sig på antal ansatte i forhold til indskrevne børn eller antal ugentlige timer for de ansatte i forhold til de ugentlige skemalagte timer for de indskrevne børn. Munton og kolleger nævner et eksempel på dette, hvor normeringen i første tilfælde var 1:7, mens normeringen udregnet på den anden metode blev 1:9,45 (se tabel 5.2).

MULTI-STATE STUDY OG SWEEP

Disse to amerikanske undersøgelser, der anvendte stort set identiske metoder, havde begge til formål at undersøge variationen i kvaliteten i børnehaver⁹, og hvordan børnene klarede sig på en række faglige, sproglige og sociale parametre både ved udgangen af børnehaven samt i børnehaveklassen (Early m.fl., 2005). Multi-State-studiet, der fandt sted i perioden 2001-03, og SWEEP-studiet, der fandt sted i 2002-04, omfattede tilsammen 11 stater. Disse 11 stater inkluderede tilsammen 79 pct. af alle børn i USA, der gik i helt eller delvist statsfinansieret børnehave (Clifford m.fl., 2005; Early m.fl., 2005).

I Multi-State-studiet blev der anvendt en stratificeret stikprøve på 40 børnehaver i hver af de seks udvalgte stater¹⁰, mens der i SWEEP blev anvendt en stratificeret stikprøve på 100 statsfinansierede børnehaver inden for hver af de fem udvalgte stater¹¹. Tilsammen indsamlede studierne data for 2.900 førskolebørn fordelt på 705 stuer.

I undersøgelserne blev der, inden for hver af de medvirkende børnehaver, udvalgt én tilfældig stue til at deltage. Demografiske karakteristika for børnene på stuen blev indhentet via spørgeskemaer udfyldt af forældrene, hvorefter fire børn (så vidt muligt to af hvert køn) fra hver af de deltagende stuer tilfældigt blev udvalgt blandt de børn, der opfyldte en række inklusionskriterier. For at deltage skulle børnene have forældre-samtykke, opfylde alderskravet for påbegyndelse af børnehaveklasse det følgende år, ikke have en individualiseret læringsplan samt have en så

9. Undersøgelsen anvender den engelske betegnelse 'pre-kindergarten' om førskolealder-tilbud til børn i alderen 3-5 år. I disse to studier anvendes begrebet mere specifikt om institutioner, der primært betjener børn i 4-års-alderen, eftersom børn i USA typisk starter i børnehaveklasse, når de bliver 5 år. I beskrivelsen af studiet er termen børnehave valgt, hvilket her skal forstås i forhold til den aldersgruppe, studierne omhandler, og ikke selve institutionens karakter og struktur.

10. Californien, Georgia, Illinois, Kentucky, New York og Ohio.

11. Massachusetts, New Jersey, Texas, Washington og Wisconsin.

tilstrækkelig sprogforståelse, at de kunne forstå simple instruktioner (Early m.fl., 2005). På de udvalgte stuer blev der udført observation af 1 eller 2 dages varighed¹², hvor en række standardiserede dataindsamlingsmetoder blev anvendt. På halvdagsstuer blev der observeret i hele åbningsperioden, mens der for de heldagsåbne børnehaver kun blev observeret, indtil børnene på stuen sov til middag.

Normeringen blev opgjort på baggrund af spørgeskemaer udfyldt af lærere/pædagoger og institutionsledere i de enkelte institutioner, hvor oplysninger om antal ansatte og indskrevne børn på stuen blev indhentet (Early m.fl., 2005; Mashburn m.fl., 2008). Yderligere blev normeringen opgjort på baggrund af observationerne på stuerne, hvor børnegruppens størrelse, antal voksne og antal tilstedeværende børn ligeledes var blevet registreret (Clifford m.fl., 2005). Normeringen blev her beregnet både som forholdet mellem antal indskrevne børn på stuen og antal voksne observeret på stuen samt som antallet af observerede børn pr. antal voksne observeret på stuen, se tabel 5.1.

TABEL 5.1

Normeringen beregnet som forholdet mellem antal observerede eller indskrevne børn og antallet af voksne observeret på stuen.

	Børnehavenormering (forår)		Børnehavenormering (efterår)		Korrelation mellem forår og efterår ¹
	Gennemsnit (antal)	Standardafvigelse	Gennemsnit (antal)	Standardafvigelse	
Observeret gruppestørrelse	16,0	4,1	16,0	3,8	0,66
Indskrevne børn	18,3	0,7	18,7	3,9	0,77
Observeret voksne	2,4	0,7	1,72	0,6	0,69
Observeret børn pr. observeret voksne	1:6,9	2,1	1:7,0	2,1	0,63
Indskrevne børn pr. observeret voksne	1:7,9	2,2	1:8,1	2,1	0,68

Anm.: De gennemsnitlige normeringer for foråret er baseret på 227 stuer, mens den gennemsnitlige normering i efteråret er baseret på 240 stuer. Standardafvigelsen udtrykker usikkerheden ved estimerede gennemsnitlige normeringer.

1. Pearsons produktmoment korrelationskoefficient angiver et statistisk mål for styrken i sammenhængen mellem to variable her: rapporteret normering og observeret normering. Korrelationskoefficienten kan antage alle værdier mellem 1 og minus 1. Hvis der ikke er nogen sammenhæng, vil korrelationskoefficienten ligge tæt på nul. +1 angiver en perfekt positiv sammenhæng, mens minus 1 angiver en perfekt negativ sammenhæng.

Kilde: Clifford m.fl., 2005.

12. I Multi-State-studiet blev der foretaget observation over 2 dage, mens der i SWEEP kun blev foretaget observation over 1 dag.

Som forventeligt var antallet af indskrevne børn højere end det observerede antal børn. Reduktionen i gruppestørrelse svarer til en tidligere beskrevet undersøgelse, der estimerede sygdomsfraværet til at være på omkring 12 pct. af de indskrevne børn (Ruopp m.fl., 1979a). Normeringen blev da ved forårsopgørelsen henholdsvis 1:6,9 og 1:7,9, alt efter om den var beregnet på grundlag af antal observerede børn eller på grundlag af antal indskrevne børn.

På denne baggrund besluttede man sig for at anvende en normering, der baserede sig på antal indskrevne børn i forhold til antal observerede voksne i de efterfølgende multivariate analyser. Multi-State- og SWEEP-analyserne er blevet rapporteret i flere artikler (Howes m.fl., 2008; LoCasale-Crouch m.fl., 2007; Mashburn m.fl., 2008; Pianta m.fl., 2005).

NORMERING ANVENDT SOM KATEGORIAL VARIABEL

Mashburn og kolleger har på baggrund af kombinerede data fra Multi-state- og Sweep-studiet undersøgt sammenhængen mellem institutioner, der opfyldte eller ikke opfyldte et sæt anbefalede kvalitetsstandarder, og børns faglige, sproglige og sociale udvikling (Mashburn m.fl., 2008).

I studiet blev der anvendt data for 2.307 børn fordelt på 633 stuer. Den anvendte normering i studiet var beregnet på baggrund af spørgeskemaer udfyldt af pædagoger og ledere. Normeringen blev anvendt som en kategorial variabel, idet man i studiet inddelte institutionerne efter, om de havde en normering over eller under 1:10.

THE QUALISTAR STUDY

Dette amerikanske projekt (Zellman m.fl., 2008) havde til formål at undersøge validiteten af Qualistar Rating – et system, der var blevet anvendt i Colorado, USA, til at kvalitetsbedømme og opkvalificere daginstitutionerne i staten. Som led i studiet ønskede man blandt andet at undersøge, i hvilken grad normeringen opgjort på baggrund af observation korresponderede med en normering opgjort ved en tjek-ind-tjek-ud-metode, hvor man noterede, når børnene ankom, og når de forlod børnehaven. 2 uger forud for tjek-ind-tjek-ud-metoden blev der udført observationer på 20 af de deltagende institutioner i studiet. Observationerne havde en varighed af

1½ time, hvor antallet af ansatte og børn på stuen blev registreret med 30 minutters interval. Observationerne blev udført på en enkelt stue for hver aldersgruppe i de pågældende institutioner, hvilket resulterede i normeringsopgørelser for henholdsvis 12 spædbørnsstuer, 12 vuggestuestuer og 21 børnehavestuer (Zellman m.fl., 2008). Den enkelte institutions normering for de enkelte aldersgrupper blev beregnet som gennemsnittet af målingerne for den pågældende aldersgruppe.

I tjek-ind-tjek-ud-metoden registrerede forældre i 10 dage tidspunktet for aflevering og afhentning af deres børn, mens det pædagogiske personale registrerede tidspunktet for, hver gang de selv eller et barn bevægede sig fra én stue til en anden for en længere periode. Bevægelser mellem lokaler, der var led i stuens program, fx udendørsaktivitet eller musikaktivitet for stuens børn, skulle ikke registreres, og kun personale, der arbejdede med børnene, var medtaget i studiet. Pædagogisk ansatte fra 279 stuer fordelt på 77 institutioner deltog i studiet. Af de 77 deltagende institutioner betjente 33 udelukkende spædbørn (0-12 måneder), vuggestuebørn (1-2 år) eller børnehavebørn (3-5 år), mens de resterende 44 var aldersintegrerede institutioner. 24 af 77 institutioner havde én stue for hver aldersgruppe, mens de resterende havde flere stuer til én eller flere aldersgrupper.

For en institution, der havde mere end én stue, kunne den enkelte stue betjene forskellige aldersgrupper i løbet af en dag samt, alt efter andelen af børn i forskellige aldre i institutionen, betjene flere aldersgrupper på samme tidspunkt (Zellman m.fl., 2008). Dette betød, at antallet af stuer, der betjente en given aldersgruppe, kunne variere hen over dagen. Af denne grund valgte man i studiet at identificere spæd-, vuggestue- og børnehavebørnsstuer som de stuer, man løbende hen over dagen identificerede til at betjene den givne aldersgruppe. Dette betød, at en stue, der fx både betjente vuggestue- og børnehavebørn på et givent tidspunkt på dagen, indgik i beregningen for begge aldersgrupper på dette tidspunkt. Det betød samtidig, at der for institutioner, der kun betjente én aldersgruppe, fx vuggestuebørn, men som havde flere stuer, kunne forekomme tidspunkter i løbet af dagen, hvor antallet af stuer varierede.

På baggrund af tidsregistreringerne kunne man følge børnenes og pædagogernes færden hen over dagen, og man kunne for den enkelte identificerede stue og for de enkelte aldersgrupper i institutionen beregne antallet af børn pr. antal voksne på et vilkårligt tidspunkt på dagen og over en vilkårlig tidsperiode i løbet af dagen (Le m.fl., 2006). Man under-

søgte efterfølgende overensstemmelsen mellem institutionsnormeringen opgjort ved hjælp af henholdsvis observations- og tjek-ind-tjek-ud-metoden ved at beregne den gennemsnitlige normering fra tjek-ind-tjek-ud på de samme tidspunkter, som var registreret ved observationsmetoden. En sammenligning af normeringerne opgjort på baggrund af observationsmetoden og tjek-ind-tjek-ud-metoden for samme tidsrum viste, at der var god overensstemmelse mellem resultaterne fra de to metoder.

Data fra tjek-ind-tjek-ud-metoden blev efterfølgende anvendt til at undersøge, om der inden for samme institution var variation i normeringen mellem stuer, der betjener samme aldersgruppe, samt om normeringen varierede hen over dagen. Normeringen blev udregnet som gennemsnittet af henholdsvis tre og fem målinger for tidsintervallet 8:30-10:30¹³ på én enkelt stue pr. aldersgruppe inden for en institution. Dette sammenholdt man med en normering udregnet som gennemsnit af henholdsvis 9 og 17 målinger for tidsintervallet 8-16¹⁴ på henholdsvis én og flere stuer inden for samme aldersgruppe i samme institution samt over en periode på 1 til 10 dage.

Undersøgelsen fandt, at der er en moderat sammenhæng mellem normering beregnet på baggrund af 2-timers-data i én stue og normering beregnet på baggrund af 8-timers-data (Le m.fl., 2006). Dog sås en tendens til, at opgørelsen på baggrund af den korte 2-timers-periode på én stue for henholdsvis spæd-, vuggestue- og børnehavebørn overestimerede normeringen. Altså at den *beregnete normering* var højere end den *faktiske normering*. Graden af overestimering var forskellig for de forskellige aldersgrupper. For spæd- og vuggestuebørn var den overestimeret med omkring et halvt barn pr. voksen, mens normeringen for børnehavebørn var overestimeret med over ét barn pr. voksen.

Studiet fandt, at variationen hen over 10-dages-perioden havde begrænset betydning for denne overestimering, samt at forskellen i normering ikke adskilte sig markant, alt efter om den blev udregnet for hver halve eller hele time.

Et forhold, der omvendt viste sig at have særlig betydning for overestimeringen, var variationen i normeringen mellem stuerne i institutionen, idet der inden for den samme institution kunne være stuer, der havde forskellig normering, selvom de betjente den samme aldersgruppe af

13. Tidsintervallet er valgt, da det i forskningen ofte har været i dette tidsrum, at observationerne er lagt.

14. Normeringen blev ikke beregnet for yderpunkterne, dvs. før kl. 8 og efter kl. 16, da de deltagende institutioner beskrev normeringen i disse yderpunkter som atypisk for dagen som helhed.

børn. Dette forhold betyder, at de enkelte børn, selvom institutionen som helhed har en gennemsnitlig normering for aldersgruppen, vil kunne opleve meget forskellige normeringer (Le m.fl., 2006; Zellman m.fl., 2008).

TABEL 5.2

Sammenligninger af to typer normeringsopgørelser (på samme datamateriale).

Undersøgelse	Normeringsopgørelse 1	Normeringsopgørelse 2
(Allhusen, 1992)	Normeringer i børnegruppen blev observeret og beregnet med 15 minutters tidsinterval, og derefter blev en gennemsnitlig normering beregnet.	Det totale antal personale tilknyttet børnegruppen er sat i forhold til indskrevne børn.
(Munton m.fl., 2002)	Normering opgjort til 1:4.	Normering opgjort til 1:3.
Multi-State Study og SWEEP (Clifford m.fl., 2005)	Normeringen opgjort på basis af antal ansatte i forhold til indskrevne børn.	Ved en normering, der baserede sig på forholdet mellem de skemalagte børnetimer pr. uge i forhold til de skemalagte personaletimer, gav en normering på 1:9,45.
Who cares? (se tabel 5.3)	Normeringen er opgjort på baggrund af antallet af indskrevne børn og observerede voksne.	Normeringen er beregnet som forholdet mellem observerede antal børn og antal voksne.
(Whitebook, Howes & Phillips, 1989)	Data kommer fra spørgeskemaer udfyldt af institutionsleder og ansatte på stuen.	Indberetning fra børneinstitutionens leder i tidsrummet 9-17:
The Qualistar Early Learning Study (Zellman m.fl., 2008)	under 1 år 1:4,1 1-2-årige 1:5,9 3-6-årige 1:9.	Normeringer baseret på observationer: 1:3,9 1:5,8 1:8,4.
Measuring child-staff ratios in child care centers. Balancing effort and representativeness (Le m.fl., 2006)	1,5 times observation på én stue for hver aldersgruppe i institutionen, hvor antallet af børn og pædagogisk personale til stede på stuen er registreret for hver halve time.	Tjek-ind-tjek-ud-registrering, hvor forældre registrerer komme-gå-tider for deres børn, og hvor de ansatte løbende over dagen registrerer, hver gang de selv eller børnene kommer ind på en stue eller forlader den.
	Børnehavens normering for de enkelte aldersgrupper er beregnet som gennemsnittet af de observerede registreringer for den pågældende aldersgruppe.	Normeringen på hver enkelt stue er beregnet for et vilkårligt tidspunkt på dagen.

Et andet forhold, der ligeledes havde betydning, var variationen i normeringen hen over dagtimerne. Qualistar-studiet fandt, at normeringen i de undersøgte institutioner for samtlige aldersgrupper var højest tidligt på dagen, hvorefter den gradvist blev lavere. Normeringen var lavest mellem kl. 14 og 15 om eftermiddagen. Den store variation i normeringen hen over dagen kan ifølge Zellman og kolleger skyldes, at man i den enkelte institution måske har valgt at prioritere at have et højere antal ansatte på de tidspunkter af dagen, hvor aktiviteterne kræver en større grad af

pædagogstyring, end det er tilfældet ved fri leg, eller hvis børnene sover til middag (Zellman m.fl., 2008).

En ulempe ved observationsmetoden er, at den beregnede gennemsnitlige normering altså ikke nødvendigvis er repræsentativ for, hvordan normeringen er i løbet af dagen eller på de andre stuer, hvor der netop kan forekomme store udsving (Le m.fl., 2006). Et forhold, som også Børne- og Ungdomspædagogerne Landsforbund (BUPL) har undersøgt, og som vi vil vende tilbage til senere i kapitlet.

WHO CARES?

En undersøgelse af pædagogers arbejdsbetingelser, jobudskiftningen og kvaliteten i børneinstitutioner i Atlanta, Boston, Detroit, Phoenix og Seattle fandt sted i 1988 (Phillips, Howes & Whitebook, 1992). Det var de samme områder, der tidligere var blevet undersøgt af Ruopp og kolleger (Ruopp m.fl., 1979a). I undersøgelsen inddrog man en række baggrunds-betingelser, som antoges at være af betydning for dagpasningens kvalitet, herunder personalets uddannelse, erfaring, udviklingsrelevante aktiviteter, gruppestørrelse og normering. I alt blev kvaliteten af 227 børneinstitutioner i fem storbyområder undersøgt (Whitebook, Howes & Phillips, 1989).

Oplysninger om normeringer blev dels baseret på interview og indberetninger fra institutionslederen, dels på observationer. Institutionslederen blev bedt om at beskrive arbejdsbetingelser og give detaljerede oplysninger om normeringstallene i hver børnegruppe med angivelse af antal børn, deres alder og personale i grupperummet for hver time i løbet af dagen. Disse oplysninger blev sammenholdt med observationer i hver børnegruppe foretaget af en forskningsassistent på forskellige tidspunkter i løbet af dagen. Her blev det også noteret, om der var tale om blanding af aldersgrupper med forskellige normeringskrav, tabel 5.3.

Undersøgelsen viste, at institutionslederens iagttagelser for perioden 9-17 stemte ganske godt overens med de gennemsnitlige observationer, der blev foretaget i løbet af dagen for de separate aldersgrupper. For eksempel er institutionslederens indberetninger for aldersgruppen under 1 år 1:4,1, mens normeringen for denne aldersgruppe estimeres til 1:3,9 baseret på baggrund af observationer foretaget af forskningsassistent. Tilsvarende ses for aldersgruppen 3-6 år, at normeringen estimeres

til henholdsvis 1:9,0 og 1:9,0. Men disse gennemsnitstal dækker imidlertid over meget store variationer.

TABEL 5.3

Normeringsopgørelser baseret på gennemsnitlige observationer foretaget af institutionsleder og udefra kommende observatør, sammenholdt med normeringskrav.

Aldersgruppe	Nationale normeringskrav	Institutionsleders indberetning for perioden 9-17 Separate aldersgrupper	Observation foretaget af forskningsassistent	Institutionslederens indberetning for perioden 9-17 Blandede aldersgrupper
Under 1 år	1:3	1:4,1	1:3,9	1:3,9
1-2-årige	1:4	1:5,9	1:5,8	1:7,5
3-6-årige	1:9	1:9,0	1:8,4	1:12

Anm.: Bestemmelserne vedrørende aldersblandede grupper krævede, at normeringen af de pågældende børnegrupper blev registreret hos de yngste i børnegruppen. Undersøgelsen beskriver ikke alderskategorier, men arbejder med tre grupper: "infants", dvs. under 1 år, eller børn, der endnu ikke går selv, "toddlers", dvs. 1-2-årige, og "pre-schoolers", dvs. 3-4-(5)-årige.

- Der stilles krav om, at personalet som minimum skal have en relevant uddannelse eller regelmæssigt deltage i specialiserede uddannelsesprogrammer.
De officielle normeringskrav beregnes på grundlag af indskrevne børn (ikke fremmødte børn) i forhold til ansatte, der opfylder uddannelseskravene.

Kilde: Whitebook, Howes & Phillips, 1989.

TABEL 5.4

Sammenhæng mellem rapporteret normering og observeret normering udtrykt ved Pearsons produktmoment-korrelationskoefficient.

Tidspunkt for observationen	Under 3-årige	3-6-årige
Tidlig morgen (inden 9)	0,51 **	0,27 **
Midt på dagen	0,59 **	0,47 ***
Sen eftermiddag (efter 17)	0,48 **	0,36 ***
Antal børnegrupper	73	313

Anm.: * betyder $p < 0,05$; ** betyder $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Pearsons produktmoment-korrelations koefficient angiver et statistisk mål for styrken i sammenhængen mellem to variable, her rapporteret normering og observeret normering. Korrelationskoefficienten kan antage alle værdier mellem 1 og minus 1. Hvis der ikke er nogen sammenhæng, vil korrelationskoefficienten ligge tæt på nul. +1 angiver en perfekt positiv sammenhæng, mens minus 1 angiver en perfekt negativ sammenhæng.

- Kun børnehavebørn er medtaget i dette uddrag af undersøgelsens resultater.

Kilde: Whitebook, Howes & Phillips, 1989.

Og undersøgelsen viste overraskende, at der kun var tale om en moderat korrelation mellem forskningsassistentens iagttagelser og institutionslederens indberetninger, hvis man sammenlignede for de enkelte børnegrupper. Der er således langt fra fuldstændig overensstemmelse mellem rapporteret og observeret normering for de under 3-årige, hvor korrelationskoefficienten er 0,51. Hvis der havde været fuldstændig overensstemmelse, havde korrelationen været 1. Især er der store uoverens-

stemmelser i de tidlige morgentimer og sent hen på eftermiddagen for de 3-6-årige, med korrelationer på henholdsvis 0,27 og 0,36, se tabel 5.4.

UNDERSØGELSER AF BØRNEHAVER MED FORSKELLIGE NORMERINGER

I kvasi-eksperimentelle design følger man børn i børnehaver med forskellige normeringer og undersøger her deres udvikling og trivsel. Til forskel fra de randomiserede eksperimentelle design er børnene i de kvasi-eksperimentelle design ikke indskrevet i børnehaven ved en computerstyret tilfældighedsprocedure, men ved en ”naturlig” selektion, som det fx sker ved eget valg af institution eller ved valg af den første ledige plads.

Ved hjælp af statistiske metoder søger man så at isolere effekten af normeringen for på denne måde nærmere at kunne beskrive, hvilken effekt normeringen har dels på kvaliteten i børnehaven (jf. figur 2.1, udfaldsvariable 1), dels på børnenes udvikling (udfaldsvariable 2). Man søger således i disse statistiske analyser at inddrage andre faktorer, der kunne tænkes at have indflydelse på udfaldene.

Phillips og kolleger har gennemført en sådan undersøgelse af normeringens betydning for kvaliteten, som det bliver beskrevet i det følgende (Phillips m.fl., 2000).

BEYOND THE CLASSROOM DOOR

Der blev udvalgt 104 børnehaver fra en række nordamerikanske stater med vidt forskellige kvalitetskrav til gruppestørrelse, normeringer, uddan-

nelse, omfang af efteruddannelse mv. Børn kunne blive indskrevet i børnehaverne i alderen fra 12 måneder til 5 år. I undersøgelsen blev kun inddraget børnehaver, der modtog et offentligt tilskud på maksimalt 30 pct. af udgifterne.

Børnegrupperne blev observeret gennem 6 til 8 timer af to uafhængige observatører. De roterede mellem børnegrupperne, således at de ikke var til stede samtidig. En eventuel uoverensstemmelse mellem deres iagttagelser blev afklaret ved diskussion af uoverensstemmelserne.

På grundlag af observationerne blev der udregnet en gennemsnitlig normering for hver børnegruppe. Der var ingen aldersintegrerede aktiviteter. Børnene befandt sig i tre typer børnegrupper: spædbørn ("infants"), dvs. under 1 år, eller børn, der endnu ikke går selv, 1-2-årige ("toddlers") og 3-6-årige ("preschoolers").

Kvaliteten af miljøet i børnehaven blev vurderet på grundlag af en række etablerede kvalitetsmål, der omfattede de fysiske omgivelser, curriculum, voksen-barn-interaktionen, sundheds- og sikkerhedsforhold, indendørs- og udendørsarealer, pædagogens kvalifikationer og legematerialer i børnegruppens rum (Phillips m.fl., 2000).

Undersøgelsen viste, ligesom det er set i en række andre undersøgelser, at der var en tæt sammenhæng mellem de forskellige kvalitetsmål, således at "alle de gode ting hang sammen" (Phillips m.fl., 2000; Phillips, Howes & Whitebook, 1992; Scarr & Eisenberg, 1993). Dette vanskeliggør analyserne af dagpasningens kvalitet og børnenes udvikling, idet det kræver et større antal observationer for at kunne udskille betydningen af normeringen fra de andre faktorer, som fx gruppestørrelse, pædagogens uddannelse og løn inden for hver enkelt af børnenes alderskategorier.

TÆRSKELVÆRDI FOR KVALITET

Formålet med denne undersøgelse var at observere kvaliteten i børnehaver og analysere sammenhængen mellem normeringer, gruppestørrelse og børnenes relationer med dels hinanden, dels med pædagogerne. To uafhængige stikprøver af i alt 414 børn fra Californien og Atlanta (USA) blev udtaget.

Kvaliteten af voksen-barn-relationen blev vurderet på grundlag af en række standardiserede test baseret på observationer (Howes, Phillips & Whitebook, 1992).

Oplysninger om gruppestørrelse og normeringer blev registreret ved observationer i perioder af 15 minutter. Observationerne er sammenfattet til et gennemsnit for hvert enkelt barn.

Normeringer og gruppestørrelse har ofte i disse undersøgelser vist sig at hænge sammen med pædagogernes uddannelse og kvalifikationer. De børnehaver, der har en relativt høj normering, har vist sig at kunne tiltrække bedre uddannede og bedre lønnede pædagoger (Howes, Phillips & Whitebook, 1992; Whitebook, Howes & Phillips, 1989). Uheldigvis havde man i denne undersøgelse ikke medtaget oplysninger om pædagogernes kvalifikationer, så det er derfor vanskeligt at isolere effekten af normeringer uafhængigt heraf (Howes, Phillips & Whitebook, 1992).

NICHD'S UNDERSØGELSE AF DAGPASNING

I en større amerikansk undersøgelse (National Institute of Child Health and Human Development Early Child Care, NICHD) rekrutterede man i 1991 mødre fra en række stater (Arkansas, Californien, Kansas, Massachusetts, Pennsylvania, Virginia, North Carolina, Washington og Wisconsin) med henblik på at følge børnene fra fødslen og belyse dagpasningens kvalitet og dens betydning for barnets udvikling. Undersøgelsen var ikke repræsentativ på grund af et stort bortfald, men man opnåede at kunne følge et stort antal børn (omkring 900), der var meget bredt repræsenteret (Duncan, 2003).

For de børn, der var i en dagpasning af en varighed på mindst 10 timer ugentligt, blev der foretaget en observation af kvaliteten af dagpasningen. Observationen blev foretaget ved to besøg af en halv dags varighed inden for en fjortendagsperiode, da barnet var 6, 15, 24 og 36 måneder gammelt. Ved hvert besøg blev der gennemført to 44-minutters observationsrunder, hvor den voksnes adfærd blev iagttaget og kodet ved hjælp af standardiserede tests. Ved slutningen af hver iagttagelsesrunde blev noteret antal børn i børnegruppen og antal voksne. På dette grundlag blev normeringen udregnet.

Analysen omfattede en multivariat analyse af normeringens betydning for, hvordan barnet udviklede sig med hensyn til kognitiv udvik-

ling (IQ) og sproglig udvikling i 4-5-års-alderen. Det indsamlede datamateriale omfattede dels demografiske oplysninger, dels beskrivelse af hjemmemiljøet, dels andre parametre til beskrivelse af dagpasningens kvalitet, som fx den voksnes sensitivitet, stimulationsaktiviteter samt positiv anerkendelse af barnet. I den multivariate analyse havde man derfor mulighed for at isolere de enkelte kvalitetsvariable.

Der blev beregnet to normeringer. En, hvor sovende børn blev medregnet, og en, hvor sovende børn var udeladt. Korrelationen mellem de to normeringsværdier var 0,95, 0,97 og 0,98 ved henholdsvis 15-, 24- og 36-måneders-alderen.

Studiet fandt imidlertid en signifikant forskel mellem normeringer baseret på observation og normeringer baseret på indberetninger fra de ansatte. Korrelationen mellem pædagogindberetningen og de observerede normeringer var henholdsvis 0,67, 0,57 og 0,70 ved henholdsvis 15-, 24- og 36-måneders-alderen. (NICHD, 2000).

CHILD CARE CENTER STUDY

Undersøgelsen var designet til at undersøge sammenhænge mellem omkostninger, kvalitet og de længerevarende konsekvenser for børn i fuld-tidsbørnehave ved anvendelse af en multivariat analyse. Der blev stikprøvevis udvalgt en række børnehaver i fire stater (Californien, Connecticut, Colorado og North Carolina). I denne undersøgelse ønskede man blandt andet at undersøge, om pædagogens uddannelse havde indflydelse på kvaliteten i dagpasningen, ved hjælp af standardiserede metoder baseret på observationer i børnehaverne. Blandt andet undersøgte man pædagogens sensitivitet, fx om han/hun var varm, opmærksom og engageret, om han/hun var kritisk, truende og straffende (Burchinal m.fl., 2002). I undersøgelsen indgik også en analyse af, om normeringen statistisk set var associeret med pædagogens adfærd.

To børnegrupper fra hver af de udtrukne børnehaver blev tilfældigt udvalgt til at indgå i undersøgelsen. I alt blev udtrukket 224 småbørnsgrupper (under 3-årige) og 509 børnehavegrupper (3-6-årige). Uheldigvis var netop normeringsoplysningerne ikke medtaget i alle grupperne, således at analysegrundlaget blev henholdsvis 135 småbørnsgrupper og 418 børnehavegrupper.

BOKS 6.1

Uddrag af minimumsstandarder for normeringer i Alabama 2001.

1. De aldersbetingede normeringer skal være opretholdt på ethvert tidspunkt
 2. Børn under 2,5 år skal være i en separat børnegruppe adskilt fra de ældre børn
 3. Ved aldersintegrerede aktiviteter skal normeringen for den yngste aldersgruppe være gældende, hvis de udgør mere end 20 pct. af børnegruppen
 4. Kun de medarbejdere, der opfylder de uddannelsesmæssige betingelser, og som har deres fulde opmærksomhed på børnene, må medregnes i normeringen
 5. De ansatte, som tager sig af spædbørn og småbørn under 2 år, skal dagligt tage sig af de samme børn
 6. Hvis en af de ansatte er fraværende, skal der indsættes en vikar, således at normeringen opretholdes.
-

Anm.: Med til administrationen af dette hører en liste, hvor forældrene hver dag underskriver, hvornår barnet ankommer, og hvornår de blev hentet.

Kilde: http://dhr.alabama.gov/documents/MinimumStandards_DayCare.pdf.

Oplysninger om normeringer baseredes på fem observationer, der var foretaget i løbet af en observationsdag. Observatorerne foretog uafhængigt af hinanden observation af antal børn og voksne i børnegruppen. Kun normeringsoplysninger indsamlet om formiddagen blev anvendt i analyserne (Phillipsen m.fl., 1997). De observerede normeringer blev sammenholdt med de normeringer, der var anbefalet på daværende tidspunkt (Burchinal m.fl., 2002). De enkelte stater har nærmere angivne regler, og et eksempel på dette kan ses i boks 6.1. Hvorvidt kravene var opfyldt eller ej, blev på denne måde en variabel, der kom til at indgå i analyserne af normeringens betydning for børnenes udvikling.

KVALITET I CANADISKE DAGINSTITUTIONER

I dette canadiske studie undersøgte man sammenhængen mellem en række baggrundsparametre, heriblandt normeringerne, samt hvordan de direkte og indirekte forudsagde dagpasningens kvalitet i 239 canadiske profit- og nonprofitdaginstitutioner fra fem provinser (Goelman m.fl., 2006, 2001).

Oplysninger om blandt andet antal indskrevne børn på institutionsniveau, de ansattes baggrund og lønninger blev indhentet gennem interview med lederen af institutionen, mens oplysninger om blandt andet jobtilfredshed og uddannelsesmæssige baggrund blev indhentet gennem spørgeskemaer udfyldt af de ansatte, der arbejdede med børn i alde-

ren 0-6 år, havde været ansat i mindst 1 år, og som samtidig arbejdede mindst 30 timer om ugen.

Derudover blev der anvendt tre standardiserede observationsmetoder, der anvendes til at måle en række kvalitetsparametre, herunder voksen-barn-interaktionen, pædagogens sensitivitet og adfærd, læringsaktiviteter, antal børn og voksne på stuen etc. På hver institution blev der foretaget observation på én stue – med mindre institutionen både betjente børn i vuggestue og børnehavealderen – i disse tilfælde blev der udført observation på to stuer – én for hver aldersgruppe. Dette resulterede i observationer på 326 stuer. De stuer, der blev udtaget til observation, var udvalgt af lederen fra hver institution. Dette forhold betød, at personalet fra stuerne udtaget til observation ikke var repræsentative for de øvrige stuer på institutionen. For eksempel havde personalet fra de observerede stuer gennemgående et højere uddannelsesniveau, og de havde oftere ledende arbejdsopgaver i institutionen end dem, der ikke deltog i undersøgelsen.

Observatørerne tilbragte mellem 3 og 4 timer på stuen, og normeringen blev beregnet på baggrund af observationsregistreringer af antal voksne og børn til stede på stuen, foretaget i løbet af de 3 til 4 timer, som observationen varede. Det fremgår dog ikke, hvilken tid på dagen observationerne er foretaget, samt hvor mange registreringer der er foretaget i perioden.

KVALITET I SVENSK PROFIT- OG NONPROFITINSTITUTIONER

Formålet med dette svenske studie var at undersøge effekten af normering, børnegruppens alderssammensætning samt pædagogernes lærestil på børnenes sproglige, faglige og sociale færdigheder (Sundell, 2000). I studiet indgik 32 institutioner beliggende i forskellige socioøkonomiske boligområder i Stockholm. Institutionerne var udvalgt ved, at der for hver offentlig valgt institution blev udvalgt tre private institutioner i samme boligområde, hvoraf to var profitinstitutioner, og én var en non-profitinstitution karakteriseret ved at være drevet af en forældresammenlutning (forældrekooperativ).

Den undersøgte gruppe bestod således af 16 non-profitinstitutioner og 16 profitinstitutioner. Et yderligere inklusionskriterium var, at in-

stitutionerne skulle have været i funktion i mindst 1 år, samt at de hver skulle have to eller tre stuer. Det sidste var begrundet i det forhold, at ingen af profitinstitutionerne kun havde én stue, mens de forældre styrede institutioner aldrig havde mere end tre.

På hver institution blev én stue udvalgt, og alle svensktalende børn i alderen 3 til 5 år på stuen blev inviteret til at deltage. Kun 1 pct. afslog deltagelse, mens yderligere 31 børn ikke deltog grundet sygdom. Det endelige sample bestod af 394 børn fordelt på de 31 klasser, hvoraf 117 børn ved første dataindsamling var 3-3,9 år gamle, 142 var 4-4,9 år gamle, og 135 var 5,9 år gamle.

De udvalgte stuer blev besøgt to gange hver med 5 måneders mellemrum. Hvert besøg, der havde en varighed af 1 uge, bestod af kognitiv testning af børnene, interview med børn og pædagoger samt observation, hvor der blev indsamlet data om det enkelte barns adfærd og interaktion med andre samt pædagogernes adfærd.

Oplysninger om antallet af børn og ansatte voksne blev indhentet en gang om måneden i 1 år og kom fra en logbog, som hver institutionsleder løbende udfyldte. I logbogen blev der ført regnskab med, hvor mange timer det enkelte barn opholdt sig i institutionen, og hvilke ansatte der var på arbejde, herunder også praktikanter. Oplysninger om personalets tilstedeværelse blev antaget at være meget præcise, eftersom disse data også anvendes af institutionerne til at beregne sygefravær og personaleudgifter¹⁵. På baggrund af disse data blev en årlig gennemsnitlig normering beregnet. I normeringsberegningen blev deltidsansatte omregnet til det fuldtidsækvivalente antal ansatte. For de forældredrevne nonprofitinstitutioner blev forældrenes arbejdstid til gøremål i institutionen, fx til rengøring eller madlavning, men også tid til vikardækning ved sygdom, inkluderet i den samlede medarbejdertid (Sundell, 2000).

POOR COMMUNITIES

I denne undersøgelse fulgtes 451 mødre med lav indkomst og deres børn, som modtog støtte fra et velfærdsprogram, i 1998 (TANF) i Californien og Florida. Formålet var at undersøge, om kvaliteten i dagpasningen påvirkede børnenes kognitive udvikling. Man indsamlede oplysninger i to

15. Oplysninger indhentet fra mailkorrespondance med Knut Sundell, der har forestået undersøgelsen.

bølger, den første i 1998 og den anden i år 2000, da børnene i gennemsnit var henholdsvis 2½ år og 4 år gamle (Loeb m.fl., 2004; 1994).

En lang række variable, der kunne tænkes at have indflydelse på barnets udvikling, blev indsamlet for derved at kunne isolere virkningen af dagpasningens kvalitetsparametre på barnets udvikling (fx sproglig og kognitiv udvikling, skoleparathed og sociale problemer).

Oplysninger om normeringer, maksimal gruppestørrelse, antal børnegrupper i børnehaven og de ansattes uddannelse og deltagelse i efteruddannelsesprogrammer i og uden for arbejdspladsen blev indhentet gennem interview med børnehavederen.

BERMUDA UNDERSØGELSEN

Formålet med undersøgelsen var at belyse forskellige aspekter af dagpasningskvaliteten og sammenholde disse med børnenes udvikling af sociale kompetencer. Man udvalgte 166 børn i alderen 3-5½ år, der havde gået i 1 af de 9 børnehavecentre på øen. Bermuda var blevet valgt, fordi hvert børnehavecenter udviste en meget stabil dagpasningskvalitet, og fordi der samtidig var store kvalitetsforskelle mellem de 9 centre (Phillips, McCartney & Scarr, 1987).

I den multivariate analyse indgik en række standardiserede mål for børnenes sociale udvikling, hvor dels forældre, dels pædagoger uafhængigt af hinanden udfyldte skemaer om barnet. For hvert barn var der to uafhængige pædagoger, der udfyldte skemaer om barnet, og et gennemsnit af deres registreringer indgik i de efterfølgende analyser. Barnets aggression, angst og hyperaktivitet blev ligeledes belyst ved standardiserede test. Herudover blev barnets hjemlige familiebaggrund belyst, fx gennem oplysninger om forældres indkomst og uddannelse.

Oplysningerne om personalets uddannelse, erfaring og normeringer blev indhentet gennem interview med børnehavederen.

PROJEKT: MÅLING AF KVALITET

Dagpasningskvaliteten blev vurderet i 363 børnegrupper med spædbørn, småbørn og børnehavebørn fordelt på 120 børneinstitutioner i tre stater: Massachusetts, Georgia og Virginia.

Der blev anvendt etablerede målemetoder til at vurdere en række kvalitetsvariable, som fx pladsforhold, sikkerhed, sundhedsforhold, curriculum, voksen-barn-interaktionen, indendørs og udendørs legeforshold. Herudover indgik også en række strukturelle variable, såsom normeringer og gruppestørrelse sammen med personalets uddannelse, løn og personaleudskiftning. Formålet var at undersøge sammenhængen mellem de strukturelle variable og de øvrige kvalitetsvariable (Scarr, Eisenberg & Deater-Deckard, 1994).

Børnene var inddelt i tre aldersgrupper: en gruppe for børn under 18 måneder, en gruppe for børn i alderen 19-36 måneder samt en gruppe for børn i alderen 37-60 måneder. Normeringer og gruppestørrelse blev observeret seks gange igennem dagen, og et gennemsnit blev udregnet for hver gruppe for sig. Undersøgelsen belyste de meget store kvalitetsforskelle, man finder i USA. Undersøgelsen viste, at disse kvalitetsforskelle er vanskelige at forudse alene ved hjælp af de strukturelle regulerbare forhold, som i denne undersøgelse er normeringer og uddannelseskraft (Scarr, Eisenberg & Deater-Deckard, 1994).

CHILDREN IN POVERTY

Data fra en national repræsentativ amerikansk undersøgelse af børn i daginstitutioner blev suppleret med et observationsstudie. Det var denne undersøgelses formål at undersøge kvalitetsforskelle mellem børnehaver i fattige områder og sammenligne med bedrestillede områder. En række strukturelle variable, fx gruppestørrelse, normeringer og pædagoguddannelse, blev inddraget sammen med løn- og ansættelsesforhold samt årlige udskiftningsprocenter. Herudover blev anvendt en række etablerede observationsmetoder til at måle kvaliteten af det pædagogiske arbejde, fx voksen-barn-interaktionen. Her blev det blandt andet belyst, om tonen var barsk, sensitiv eller uengageret.

I seks periodiske intervaller blev gruppestørrelse og antal pædagoger noteret af uafhængige observatører, og et gennemsnit blev anvendt som mål for normeringen (Phillips m.fl., 1994).

UDBRÆNDTHED I BØRNEHAVER

I en undersøgelse af sammenhængen mellem udbrændthed hos pædagoger og overfladisk kontakt med mange mennesker udvalgte man en række californiske børnehaver med meget forskellige normeringer fra 1:4 til 1:12. Langt de fleste børn i de udvalgte børnehaver var 3-6-årige. Nogle af børnehaverne var heltidsbørnehaver med en åbningstid på 8 timer dagligt, mens andre var drop-in-børnehaver, hvor forældrene kunne aflevere børnene på alle tidspunkter i løbet af åbningstiden (Maslach & Pines, 1977).

De 83 pædagoger, der indgik i undersøgelsen, blev interviewet om deres formelle uddannelse og deres specialuddannelse til at tage sig af børnehavebørn. Deres arbejdstider, kontakt med kolleger, normeringer, pauser, møder og arrangementer efter arbejdstid blev ligeledes belyst gennem disse interview.

Omfanget af arbejdstid i løbet af dagen med direkte kontakt med børnene og pædagogernes oplevelse af indflydelse på arbejdets tilrettelæggelse indgik som en mulig forklaring på, at nogle af de interviewede udviste tegn på udbrændthed. I analyserne indgik også andre arbejdsbetingelser, der kunne tænkes at være medvirkende til at øge risikoen for udbrændthed.

Undersøgelsen belyste blandt andet, om en høj normering hang sammen med mere meningsfulde en-til-en-voksen-barn-samtaler og færre situationer, hvor pædagogen skulle reagere på overaktive børn, på en konflikt eller på andre opståede problemer.

Alle informationerne stammede fra et omfattende spørgeskema-interview og intensive interview med de udvalgte ledere, pædagoger, medhjælpere og frivillige.

FACES – THE FAMILY AND CHILD EXPERIENCE SURVEY

Dette amerikanske forløbsstudie, der startede i 1997, har fulgt ni repræsentative kohorter af børn og deres familier, der er involveret i Head Start. Head Start er et omfattende statsligt program med det formål at understøtte den kognitive, sproglige, sociale og emotionelle udvikling hos børn fra lavindkomstfamilier og består af en række forskellige initiativer rettet mod familien og barnet, herunder støtte i hjemmet og Head Start-daginstitutioner. Data for de enkelte kohorter består af spørgeske-

mainterview med pædagoger, institutionsledere og forældre, selvrapporteringsskemaer udfyldt af lærere og pædagoger, direkte observation samt en række standardiserede test (Bulotsky-Shearer m.fl., 2012; McWayne m.fl., 2012; Zill m.fl., 2006).

Normeringen i daginstitutionen blev beregnet på baggrund af endagsobservationer, hvor antallet af børn og voksne til stede på stuen blev registreret to gange i løbet af observationsperioden (Zill m.fl., 2006). Både pædagoger, pædagogmedhjælpere og frivillige blev talt med i normeringen, og det blev samtidig registreret, hvor mange voksne på stuen der var henholdsvis pædagoger, pædagogassistenter og frivillige. Det fremgår dog ikke, hvor mange timer observationsperioden strakte sig over, eller hvad tid på dagen registreringerne fandt sted. Der blev efterfølgende beregnet en gennemsnitlig normering på baggrund af registreringer fra alle de observerede stuer i institutionerne, både hvor samtlige voksne, der arbejdede med børnene, var talt med, og hvor kun betalt pædagogisk personale var talt med, se tabel 6.1. Man ser forskellige udviklinger, afhængigt af om man medregner ulønnet personale, således er faldet i normeringen fra 1:6,5 til 1:6,8, hvis der kun indgår ulønnet personale, mens faldet i normeringen er fra 1:5,4 til 1:6,1, hvis begge grupper medregnes.

TABEL 6.1

Gennemsnitlig normering på Head Start-stuer opgjort med og uden ikke-lønnede ansatte.

	Efterår 2000	Forår 2001	Forår 2002
Normering opgjort kun med lønnet personale	6,5	6,4	6,8
Normering opgjort med lønnet og ulønnet personale	5,4	5,7	6,1

Kilde: Zill m.fl., 2006.

Et studie har med udgangspunkt i data fra FACES 2000-2003 undersøgt, om børns skoleparathed ved børnehavestart, processuelle og strukturelle karakteristika i børnehaven (herunder normering) og forhold i familien forudsiger børnenes tilpasning til skolelivet ved udgangen af børnehaveklassen (McWayne m.fl., 2012). I studiet blev normeringen fra foråret 2001 anvendt som variabel i korrelationsanalysen.

I et andet studie, der ligeledes anvendte data fra FACES, undersøgte betydningen af forældreinvolvering og kvalitet i daginstitution på børns skoleparathed (Bulotsky-Shearer m.fl., 2012). Studiet anvendte en

kohorte på 1.870 børn, der var blevet fulgt fra deres første år i Head Start (efteråret 1997), og havde et komplet datasæt ved slutningen af deres første år i daginstitutionen (foråret 1998). Også her blev normering anvendt som variabel.

THE OXFORDSHIRE STUDY

I en undersøgelse af, hvad der i en børnehave kan virke befordrende for børns koncentration, blev der i 1976-78 gennemført en undersøgelse af 19 børnehaver i Oxfordshire. Ved at sammenligne tilfældigt udtrukne børn i børnegrupperne og iagttage deres adfærd ønskede man blandt andet at belyse normeringens betydning for omfanget af uddannelsesaktiviteter, omfanget af samtale mellem voksne og børn samt omfanget af kognitive udfordrende lege (Sylva, Roy & Painter, 1980).

Ved stikprøveudtagningen sikrede man sig ligelig repræsentation fra aldersgrupperne 3½-4½ år samt 4½-5½ år i forskellige typer af børnehaver, legestuer mv. Børnehaverne blev ikke udtrukket repræsentativt, og der var tale om selvsektion, men der blev gjort et stort arbejde for at få storby, omegn og landområder repræsenteret. De individuelle børn, der skulle indgå i undersøgelsen, blev udvalgt ved hjælp af en tilfældighedsprocedure. Børn med et fysisk handicap blev ikke medtaget i undersøgelsen.

I undersøgelsen besluttede man sig for at medtage:

- De voksne, der fik løn for at stå for børnenes uddannelse og pasning
- Pædagogstuderende og praktikanter
- Frivillige hjælpere, der deltog i mindst to sessioner om ugen (Sylva, Roy & Painter, 1980).

Normeringen blev fastslået i forbindelse med observationerne af børnenes adfærd, således at man kunne sammenligne børnenes adfærd under en relativt lav normering, dvs. 1:8-1:10, sammenlignet med en relativt høj normering, dvs. 1:7-1:5.

THE COST, QUALITY, AND CHILD OUTCOMES STUDY

Dette studie havde til formål at undersøge sammenhængen mellem pris og kvalitet i de amerikanske daginstitutioner og var baseret på omkring 100 stratificerede udvalgte daginstitutioner fra hver fire repræsentativt udvalgte stater (Helburn m.fl., 1995). Inden for hver stat var de 100 daginstitutioner valgt, så der var en ligelig fordeling mellem institutioner med en profit- og nonprofit-profil. Et kriterium for at deltage i studiet var, at institutionerne skulle være åbne mindst 30 timer om ugen, og flertallet af børnene i institutionen skulle være til stede i institutionen mindst 30 timer i løbet af en hel uge. Et andet kriterium var, at den enkelte institution skulle betjene enten spæd-, vuggestue- eller børnehavebørn, eller en kombination af disse, dvs. aldersintegrerede institutioner. Dette betød, at også institutioner, der dele af dagen betjente skolebørn, var inkluderet, så længe de opfyldte de øvrige kriterier.

I hver institution blev der foretaget observation på to tilfældigt udvalgte stuer, forudsat at institutionen havde mere end en stue. For de institutioner, der betjente børn i flere aldersgrupper, blev de to stuer udvalgt, således at den ene stue var for børn under 30 måneder, og den anden var for børn over 30 måneder, men ikke i skolealderen. Nogle af institutionerne havde udelukkende kombinerede aldersgrupper, dvs. en blanding af børn fra forskellige aldersgrupper på samme stue. Her blev to stuer udvalgt til observation.

TABEL 6.2

Normering hen over en dag, indendørs og udendørs samt formiddagsnormering fordelt på aldersgrupper.

	Formiddag	Hel dag	Heraf: indendørs	Heraf: udendørs
Alle børn	1:5,3	1:5,6	1:5,6	1:6,7
Spædbørn/vuggestuebørn	1:3,6			
Børnehavebørn	1:6,3			

Kilde: Helburn m.fl., 1995.

På hver af de udvalgte stuer blev der foretaget en dagsobservation af ca. 6 timers varighed af to observatører. Antallet af børn og voksne på den enkelte stue blev registreret fem gange i løbet af observationsdagen, ligesom observatørerne registrerede, om de var henholdsvis udendørs eller indendørs. Første måling blev foretaget, når observatøren ankom til stu-

en, og efterfølgende målinger blev foretaget i forbindelse med, at observatørene byttede stue, hvilket skete med lige over 1 times mellemrum. Første registrering blev generelt foretaget mellem kl. 8 og 9 om morgenen, mens den sidste blev foretaget omkring kl. 14-15.

På baggrund af disse registreringer blev der beregnet fire normerings-variable, den gennemsnitlige normering på stuen over hele dagen, den gennemsnitlige normering for formiddagen, den gennemsnitlige normering udenfor samt den gennemsnitlige normering indenfor. Man beregnede efterfølgende den samlede gennemsnitlige normering i institutionerne, se tabel 6.2. Udendørsnormeringen blev registreret til 1:6,7, hvorimod indendørsopførelsen var 1:5,6.

Forfatterne fandt i studiet, at et forhold, der særligt påvirkede den opgjorte normering på institutionsniveau, var antallet af indskrevne spæd- og vuggestuebørn (Helburn m.fl., 1995). Jo højere andel af spæd- og vuggestuebørn, jo højere blev den vægtede gennemsnitlige normering for institutionen som helhed, hvilket er illustreret i tabel 6.3.

TABEL 6.3

Eksempel på, hvordan den vægtede gennemsnitlige normering i en institution varierer, når institutionens størrelse samt forholdet mellem andelen af børn i vuggestuealderen og børn i børnehavealderen ændres.

Fordeling af vuggestue og børnehavebørn i institutionen	20 børnehavebørn	40 børnehavebørn	60 børnehavebørn	80 børnehavebørn	100 børnehavebørn
100 vuggestuebørn	1:4,3	1:4,6	1:4,8	1:4,9	1:5,0
80 vuggestuebørn	1:4,4	1:4,7	1:4,9	1:5,0	1:5,1
60 vuggestuebørn	1:4,5	1:4,8	1:5,0	1:5,1	1:5,3
40 vuggestuebørn	1:4,7	1:5,0	1:5,2	1:5,3	1:5,4
20 vuggestuebørn	1:5,0	1:5,3	1:5,5	1:5,6	1:5,7

Anm.: Det vægtede gennemsnit er udregnet med følgende formel:

$\text{Antal børnehavebørn} * \text{normering (børnehave)} + \text{antal vuggestuebørn} * \text{normering (vuggestue)} / \text{samlet antal børn i institution.}$

Normeringen er sat til 1:4 for vuggestuebørn og 1:6 for børnehavebørn. $(\text{Antal børnehavebørn} * \text{normering (børnehave)} + \text{antal vuggestuebørn} * \text{normering (vuggestue)}) / \text{samlet antal børn i institution.}$

Kilde: Helburn m.fl., 1995.

I studiet blev en gennemsnitlig normering på institutionsniveau ligeledes udregnet på baggrund af antallet af fuldtidsindskrevne børn og antallet af fuldtidsstillinger på dagen for interviewet. Den gennemsnitlige normering for alle aldersgrupper blev her opgjort til at være 1:6,7, mens normeringen beregnet for spæd- og vuggestuebørn alene var 1:3,8 og 1:7,1 for børnehavebørn.

TABEL 6.4

Normerings definition i kvasi-eksperimentelle design.

Undersøgelse	Definition
Beyond the Classroom Door (Phillips m.fl., 2000)	Antallet af børn og pædagoger blev observeret af to uafhængige observatører i hver børnegruppe seks gange i løbet af dagen. Der blev på dette grundlag udregnet et gennemsnit for børnegruppen. Børnene befandt sig i tre typer børnegrupper: Spædbørn ("infants"), dvs. under 1 år eller børn, der endnu ikke går selv, 1-2-årige ("toddlers") og 3-6-årige ("preschoolers").
Tærskelværdi for kvalitet (Howes, Phillips & Whitebook, 1992)	Oplysninger om gruppestørrelse og normeringer blev registreret ved observationer i perioder af 15 minutter. Observationerne blev sammenfattet til et gennemsnit for hvert enkelt barn.
NICHD (Duncan, 2003; NICHD, 2000)	Oplysninger om normering blev noteret i forbindelse med 44-minutters observationsrunder, hvor den voksnes adfærd blev iagttaget og kodet ved hjælp af standardiserede tests. Ved slutningen af hver iagttagelsesrunde blev noteret antal børn i børnegruppen og antal voksne. På dette grundlag blev normeringen udregnet.
Child Care Center Study (Burchinal m.fl., 2002; Phillipsen m.fl., 1997)	Oplysninger om normeringer baseredes på fem observationer, der var foretaget i løbet af en observationsdag. Observatørerne foretog uafhængigt af hinanden observation af antal børn og voksne i børnegruppen. Kun normeringsoplysninger indsamlet om formiddagen blev anvendt i analyserne.
Kvalitet i canadiske institutioner (Goelman m.fl., 2006)	Over en periode på 3-4 timer er antallet af børn og voksne på stuen registreret periodisk. Normeringen er beregnet som et gennemsnit af observationsperioden.
Examining Swedish Profit and Nonprofit Child Care (Sundell, 2000)	Oplysninger om antal ansatte og indskrevne børn på den enkelte institution er indhentet en gang om måneden. Deltidsansatte er omregnet til det fuldtidsækvivalente antal ansatte, hvorefter normeringen for den enkelte institution er udregnet som et årligt gennemsnit. For de delvist forældredrevne børnehaver er forældrenes arbejdstid inkluderet i normeringsopgørelsen, men det fremgår ikke, hvordan dette er gjort.
Poor Communities (Loeb m.fl., 2004; 1994)	Oplysninger om normeringer blev indhentet gennem interview med børnehavederen.
Bermuda undersøgelsen (Phillips, McCartney & Scarr, 1987)	Oplysningerne om personalets uddannelse, erfaring og normeringer blev indhentet gennem interview med børnehavederen.
Måling af kvalitet (Scarr, Eisenberg & Deater-Deckard, 1994)	Normeringer og gruppestørrelse blev observeret seks gange igennem dagen, og et gennemsnit blev udregnet.
Opvækst i fattigdom (Phillips m.fl., 1994)	I seks periodiske intervaller blev gruppestørrelse og antal pædagoger noteret af uafhængige observatører, og et gennemsnit blev anvendt som mål for normeringen.
Udbrændthed (Maslach & Pines, 1977)	Oplysninger blev indhentet gennem interview både ved standardiserede spørgeskema og intensive interview med 83 medarbejdere, dvs. ledere, pædagoger, medhjælpere og frivillige. Her blev oplyst om arbejdsforhold og herunder normeringer og omfanget af kontakt med børnene i løbet af dagen. Børnehaverne, der indgik i undersøgelsen, var udvalgt på en sådan måde, at normeringer over et stort spektrum (fra 1:4 til 1:12) kunne analyseres.

Det fremgår ikke af studiet, om der er beregnet en normering for de institutioner, der havde stuer med blandede aldersgrupper, og i så fald, hvordan dette er gjort. Yderligere fremgår det ikke, hvilke medarbejdere der ved observationsmetoden er talt med. Om tallet fx kun inkluderer lønnede pædagoger og pædagogmedhjælpere, eller om samtlige voksne, der arbejdede med børnene, fx praktikanter og frivillige, er talt med. Dog må det antages, at samtlige voksne, der arbejdede med børnene på den pågældende stue og var til stede på observationstidspunktet (lønnede som ulønnede), blev talt med i normeringen. Denne antagelse er baseret på det forhold, at 39 pct. af daginstitutionerne i studiet rapporterede, at de anvendte frivillig arbejdskraft, svingende fra mellem 1 og 1.964 timer om måneden, og at 58 pct. af de frivillige fungerede som pædagogmedhjælpere (Helburn m.fl., 1995).

Data fra undersøgelsen er blevet anvendt i flere studier (Howes, 1997; Phillipsen m.fl., 1997), men her anvendes udelukkende formiddagsnormeringen, selvom der foreligger data for hele dagen, og det begrundes ikke, hvorfor dette er tilfældet (Munton, 2002).

I Cost, Quality and Outcomes-studiet blev det antaget, at de gennemsnitlige normeringer på de to stuer var repræsentative for normeringen på de andre stuer i institutionen, der betjente samme aldersgrupper. En ulempe ved at generalisere normeringen fra én stue til en anden inden for samme institution er, at den beregnede gennemsnitlige normering ikke nødvendigvis i praksis er repræsentativ for, hvordan normeringen har været på de andre stuer den pågældende dag (Glantz & Layzer, 2000; Le m.fl., 2006; Munton, 2002).

REPRÆSENTATIVE UNDERSØGELSER AF NORMERINGER

Der findes kun ganske få undersøgelser, der giver et nationalt repræsentativt billede af dagpasningens kvalitet, herunder børnenes gruppestørrelse, normering, antal voksne, deres erfaring og uddannelse (Vandell & Wolfe, 2000). I dette kapitel gennemgår vi de få undersøgelser, der findes.

NATIONAL LONGITUDINAL SURVEY OF YOUTH (NLSY)

I denne undersøgelse er et repræsentativt udvalg af personer, der var 14-21 år i 1979 (12.652 personer), blevet interviewet hvert år fra 1986, og her er kvinder med børn blevet stillet spørgsmål om deres børns dagpasning i USA.

En svaghed ved dette design er, at netop dagpasningens strukturelle parametre (antal børn i børnegruppe, antal voksne og deres uddannelses kvalifikationer) er rapporteret af mødre og ikke af trænede observatører. En undersøgelse af overensstemmelsen mellem mødrenes oplysninger og forskernes observationer viste følgende korrelationer for henholdsvis gruppestørrelse: 0,76, antal voksne: 0,54 og deres uddannelse: 0,23 (Blau, 1999; Kontos, 1995). I en anden undersøgelse så man på overensstemmelsen mellem mødrenes opgivelser og de oplysninger, man fik ved telefoninterview med børneinstitutionens administrative ledelse. Her fik man føl-

gende overensstemmelser for henholdsvis gruppestørrelse: 0,77, normering: 0,63 og de ansattes uddannelse: 0,23 (Blau, 1999; Hofferth m.fl., 1994).

NATIONAL CHILD CARE SURVEY

Der har i mange år manglet nationale opgørelser af centrale parametre og indikatorer for dagpasningens kvalitet i de fleste af de undersøgte områder (Hofferth m.fl., 1991). Det har således været vanskeligt at belyse udviklingen i disse parametre. For at råde bod på denne mangel blev der i 1990 i USA gennemført en interviewundersøgelse med en stikprøve af børnehavedere og dagplejemødre i offentligt reguleret dagpleje. Undersøgelsen blev kaldt The Profile of Child Care Settings (PCS) Study. Dataindsamlingen blev gennemført som en såkaldt CATI-undersøgelse, dvs. ”computer assisted telephone interviews”, med 2.089 børnehavedere samt 583 dagplejemødre (Kisker m.fl., 1991).

Undersøgelsen dannede basis for vurdering af, i hvilken udstrækning dagpasningen dels levede op til lokale regler for gruppestørrelse og normeringer, dels levede op til professionelle krav til dagpasningens kvalitet.¹⁶ Undersøgelsen indeholdt også oplysninger om omfanget af personaleudskiftning samt oplysninger om forholdet mellem personalets uddannelse og deres lønninger.

De fleste af børnehaverne var organiseret i børnegrupper, hvor der til hver børnegruppe var knyttet en eller flere voksne. I interviewundersøgelsen blev centerlederen spurgt om antal af børn i de børnegrupper, hvor børnene blev passet sammen i ”hovedparten af tiden”. Hvis det fremgik af besvarelsene, at børnene ofte skiftede grupper, blev lederen uddybende bedt om at angive antallet af børn i de grupper af børn, som blev passet sammen ved en typisk morgen- og eftermiddagsaktivitetsperiode. På denne måde blev gruppestørrelsen fastslået.

16. Rapporten baserer sig dels på kriterier akkrediteret af ”National Association for the Education of Young Children (NAEYC)”, dels på minimumskravene fra ”The Health, Education, and Welfare Day Care Requirements” (HEWDCR). De sidstnævnte går videre end til blot at beskytte børnenes velfærd, idet de medtager krav, der menes at befordre børnenes kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling i forskoleårene. Herudover har ”The National Academy of Sciences Panel of Child Care Policy” sammensat en række kriterier, som gennemgående falder mellem NAEYC’s og HEWDCR’s kriterier.

Centerlederen blev endvidere spurgt om det personale, der var knyttet til de enkelte børnegrupper. Dels deres uddannelse, fx pædagoger/pædagogmedhjælpere, dels andre medhjælpere, som var sammen med gruppen i en sådan typisk aktivitetsperiode. Normeringen var således opgjort til at være forholdet mellem antal pædagoger og ansatte medhjælpere mv. i forhold til børnegruppens størrelse.

Der blev også udregnet en alternativ normering (Kisker m.fl., 1991). Denne omfattede også forældre og andre frivillige, som hjalp med i børnegrupperne. Denne alternative opgørelse viste gennemsnitligt en højere normering (1:7,5) end den primære opgørelse (1:8,6).

Undersøgelsen gjorde det muligt at beskrive variationen i kvaliteten mellem børnehaverne, og hvor stor en del af børnegrupperne der opfyldte de forskellige kvalitetskrav med hensyn til gruppestørrelse og normeringer.

Opfyldelsen af normeringerne afhang i nogle af opgørelsesmetoderne af alderen for det yngste barn i børnegruppen, mens andre anvendte median-alderen, dvs. den alder, som det ”midterste” barn har, hvis man stiller alle børnene op i rækkefølge efter deres alder.

NATIONAL HOUSEHOLD EDUCATION SURVEY

På grundlag af en husstandsundersøgelse af 45.465 husstande blev udvalgt 14.064 familier med børn i de relevante aldersgrupper i 1995. Oplysninger om barnets dagpasning, gruppestørrelse og antal voksne i gruppen blev i denne undersøgelse indhentet via interview med mødre (Hofferth, 1998).

THE MILLENNIUM STUDY

Dette studie, der har undersøgt kvaliteten i engelske dagpasningstilbud, er en del af The Millennium Cohort Study – en forløbsundersøgelse, der siden år 2000 har fulgt knap 19.000 børn født mellem 2000 og 2002 i England. Studiet anvendte en subsample på 632 børn fordelt på 301 institutioner (Mathers m.fl., 2007).

På hver af institutionerne blev der på én tilfældigt valgt stue for børn i alderen 3-5 år foretaget observation af 1 dags varighed, hvor en

række strukturelle og processuelle parametre blev observeret. Også antallet af børn og antallet af voksne til stede på observationstidspunktet blev registreret, og en udregnet normering på baggrund af disse blev anvendt i en regressionsmodel over virkningen af forskellige parametre på den overordnede dagpasningskvalitet (Mathers m.fl., 2007). Hvordan normeringen baseret på baggrund af observation er udregnet, er dog ikke oplyst, ligesom det ikke fremgår, over hvor lang tid observationen er foretaget, og hvor mange målingspunkter der ligger til grund for normeringen. Den beregnede normering på de observerede stuer samt en række karakteristika ved stuen og institutionen er i stedet i overvejende grad baseret på data indsamlet gennem spørgeskemaer udfyldt af institutionens leder. Her er der blandt andet indhentet oplysninger om gruppestørrelse, institutionsstørrelse og åbningstider samt karakteristika ved børn og ansatte på stuen, som fx antal børn med særlige behov, aldersfordelingen for børn og uddannelses- og erfaringsniveau hos de ansatte. Hvorfor man i studiet primært har valgt at anvende en normering på stuen, som er opgjort på baggrund af spørgeskemainterview og ikke den observerede normering, begrundes ikke.

LANGTIDSEFFEKTER AF BØRNEHAVER

I dette danske studie undersøgte man langtidseffekterne af kvaliteten i daginstitutioner i 1998 målt ved resultatet af folkeskolens afgangsprøve i skriftlig dansk i 2008 (Bauchmüller, Gørtz & Rasmussen, 2011). Studiet omfattede en kohorte af børn, der i 1998 var omkring 5 år gamle og gik i enten børnehave eller aldersintegreret institution. Studiet anvendte administrative registerdata fra Danmarks Statistik til at identificere, hvilke personer der havde været ansat i hvilke institutioner i 1998 (data fra kommunernes lønudbetalingssystemer), samt Daginstitutionstatistikregisteret og dagpasningsregisteret til at identificere, hvilke børn der havde været indskrevet i hvilke institutioner ligeledes for 1998. Data stammer fra elektroniske indberetninger fra kommunerne. For 2.275 børnehaver og aldersintegrerede daginstitutioner lykkedes det at sammenkoble børn og ansatte på institutionelt niveau.

Normeringen blev beregnet på institutionelt niveau, som gennemsnittet af antal børn pr. ansat for børnehaver, mens normeringen i de aldersintegrerede institutioner blev vægtet ud fra antagelsen om, at nor-

meringen for de 3-6-årige i aldersintegrerede institutioner var det samme som normeringen for 3-6-årige i børnehave. Da der for ca. 1,6 pct. af børnehaverne og 7,5 pct. af de aldersintegrerede institutioner i 1998 blev indberettet på kommunalt niveau og ikke institutionelt niveau, blev den gennemsnitlige normering her udregnet på kommunalt niveau. Under dette gennemsnit kan der gemme sig både større og mindre forskelle.

I normeringen indgik både pædagogisk uddannet personale, ikke-pædagogisk uddannet personale samt administrativt personale og hjælpepersonale.

Anvendelsen af registerdata til at opgøre normeringen kan dog være problematisk. Af Danmarks Statistiks varedeklaration for børneoplysningsregisteret fremgår det fx, at støttepædagoger, der er ansat på kommunalt niveau, men varetager en støttefunktionsopgave i en institution, ikke vil indgå i opgørelsen over ansatte her. Et andet forhold, der kan være problematisk, er, som vi tidligere har været inde på, at den beregnede gennemsnitlige normering for hele institutionen ikke nødvendigvis er repræsentativ for den enkelte stue i institutionen og derfor kan dække over en stor variation i normeringen inden for den enkelte institution. Endelig og helt afgørende tager denne normeringsopgørelse højde for omfanget af ansatte – men ikke for deres faktiske tilstedeværelse og opgaver i institutionen.

SYGEFRAVÆR OG NORMERINGER

I et andet dansk studie undersøgte man sammenhængen mellem normeringen og sygefraværet blandt pædagogisk personale (Gørtz & Andersson, 2010). I studiet anvendtes data fra Danmarks Statistiks Statistikbank over personaleressourcer¹⁷ til at identificere, hvilke personer der havde arbejdet på hvilke institutioner i perioden 2002-2006. Kohorten var afgrænset til kun at omfatte personer ansat i pædagog- eller pædagogmedhjælperstillinger i enten vuggestue (½-2-årige) eller børnehave (3-6-årige), hvilket svarer til ca. 20.000 personer. Aldersintegrerede institutioner og dagplejere er ikke medtaget i studiet. For dagplejere er dette begrundet i, at der ikke findes oplysninger om normeringen her. For de aldersintegrerede institutioner er det begrundet i, at variationen i normeringen mellem kommunerne og hen over tid kan skyldes en ændring i

17. Oplysning indhentet d. 26.8.2013 ved mailkorrespondance med hovedforfatter Mette Gørtz.

andelen af de forskellige aldersgrupper. Forfatterne påpeger også, at typen af dagpasningstilbud varierer mellem kommunerne, og at nogle kommuner har en overvægt af aldersintegrerede institutioner, mens andre har en overvægt af børnehaver samt vuggestuer eller dagpleje.

Derudover anvendes data fra Danmarks Statistiks Statistikbank over antal indskrevne børn i vuggestue eller børnehave inden for den enkelte kommune. Normeringen er udregnet på kommunalt niveau som antallet af børn pr. pædagogisk fuldtidsansat (pædagoger og pædagogassistenter) i henholdsvis vuggestue og børnehave. I den beregnede normering er personer, der varetager andre funktioner end pædagogisk arbejde i institutionen (fx køkken og rengøring), ikke medtaget. Da normeringerne er udregnet på kommunalt niveau, er de et udtryk for den gennemsnitlige normering i den enkelte kommune og ikke for variationen i normeringen inden for daginstitutionerne i kommunen eller for variationen i normering i institutionerne i løbet af en given dag.

I studiet er der foretaget separate analyser for perioden 2003-2004 og 2005-2006, hvilket skyldes, at tidspunktet for kommunernes indberetning af antal indskrevne børn i institutionerne skiftede mellem 2003 og 2004 (Gørtz & Andersson, 2010). Dette betyder, at der opstår en diskontinuitet imellem den beregnede normering for perioden 2001-2003 og perioden 2004-2006. Et forhold, som ifølge forfatterne betyder, at normeringerne for de to perioder ikke direkte kan sammenlignes.

Et databrud, som dog ikke adresseres i studiet, er, at der i 2005 var problemer med Københavns Kommunes lønudbetalingssystemer, hvilket betyder, at der i Danmarks Statistik for 2005 (oktober) er anvendt data fra maj 2004. Dette databrud kan betyde, at den beregnede normering for perioden 2003-2004 kan være usikker. Et yderligere forhold, der kan påvirke resultaterne, er, at flere kommuner i slutningen af 2006 i forbindelse med kommunalreformen var ved at omlægge deres lønsystemer. Dette resulterede i, at det i mange tilfælde ikke var muligt at foretage en præcis personaleopgørelse, og der derfor i stedet blev anvendt data fra 2005 eller i nogle tilfælde gennemsnitstal fra en tilsvarende institution.¹⁸ Da hovedparten af Danmarks Statistiks oplysninger om personalet i daginstitutioner bygger på lønsystemerne, kan der altså være en vis usikkerhed forbundet med disse data – og dermed også den beregnede normering.

18. Kilde: Danmarks Statistiks kvalitetsdeklaration for Børnepasning mv.
www.dst.dk/kvalitetsdeklaration/101399.

Med udgangspunkt i de samme opgørelser af normeringer på institutionsniveau og kommunalt niveau undersøgte forfatterne ligeledes forholdet mellem arbejdspress og jobskiftehyppighed hos uddannede pædagoger (Andersson & Gørtz, 2010).

TABEL 7.1

Repræsentative nationale undersøgelser af normeringer i børnehaver.

Undersøgelse	Definition af normering
NLSY (Blau, 1999)	Oplysninger om barnets dagpasning, gruppestørrelse, antal voksne i gruppen og deres uddannelse blev indhentet ved interview med mødrene.
National Household Education Survey (Hofferth, 1998)	Oplysninger om barnets dagpasning, gruppestørrelse og antal voksne i gruppen blev indhentet ved interview med mødrene.
National Child Care Survey (Hofferth m.fl., 1991; Kisker m.fl., 1991)	Centerlederen blev spurgt om antal af børn i de børnegrupper, hvor børnene blev passet sammen i "hovedparten af tiden". Centerlederen blev endvidere spurgt om det personale, der var knyttet til de enkelte børnegrupper. Dels deres uddannelse, fx pædagoger/pædagogmedhjælpere, dels andre medhjælpere, "som var sammen med den pågældende børnegruppe i en typisk aktivitetsperiode". Pædagogmedhjælpere og andre medhjælpere indgik som personale, mens forældre og frivillige kun blev medregnet i en alternativ opgørelse. Denne alternative opgørelse viste gennemsnitligt en højere normering (1:7,5) end den primære opgørelsesmåde (1:8,6).
The Millennium Study (Mathers m.fl., 2007)	Der er beregnet en normering på baggrund af spørgeskemaer udfyldt af institutionslederne. Yderligere er beregnet en normering på baggrund af observation.
Langtidseffekter af børnehaver (Bauchmüller, Gørtz & Rasmussen, 2011)	Normeringsopgørelsen bygger på administrative data fra Danmarks Statistik, hvor børn og ansatte for de enkelte institutioner er identificeret. Normeringen er beregnet som et gennemsnit for den samlede institution. Ved aldersintegrerede institutioner er den gennemsnitlige normering vægtet ud fra antagelsen om, at normeringen for børn i alderen 3-6 år i aldersintegrerede institutioner og børnehaver er den samme.
Sygefravær og normeringer (Gørtz & Andersson, 2010)	Normeringsopgørelsen bygger på administrative data fra Danmarks Statistik, hvor ansatte og børn i vuggestue og børnehaver inden for hver kommune blev identificeret. Normeringen er udregnet på kommunalt niveau for henholdsvis vuggestue og børnehaver.

VARIATION I NORMERING HEN OVER EN DAG

BUPL'S UNDERSØGELSER

De følgende undersøgelser fra BUPL er inddraget som et eksempel på, hvordan problemstillingerne omkring opgørelsen af normering kan beskrives, når der kan opstå svingninger i normeringerne hen over en dag.

I 2011 og 2013 undersøgte BUPL Fyn, hvordan fordelingen af børn pr. voksen i de fynske daginstitutioner varierer i løbet af en enkelt dag.¹⁹ Pædagogerne registrerede, time for time, antallet af børn og voksne til stede på stuen i fynske daginstitutioner.²⁰ Både vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner indgik.

I normeringsberegningen blev alle ansatte, der opholdt sig på en stue, hvor der også var børn til stede, medtalt, også selvom disse ikke havde en direkte funktion til børnene. Dette betød, at der ud over pædagoger, pædagogmedhjælpere, pædagogpraktikanter, fleksjobbere, elevpraktikanter og ansatte i løntilskud også blev medtalt eventuelt rengørings- eller køkkenpersonale, der på registreringstidspunktet opholdt sig på stuen.²¹ Normeringen blev beregnet for børn i vuggestuealderen (1/2-2 år) og børn i børnehavealderen (3-6 år).

19. En tilsvarende undersøgelse er tidligere foretaget for institutioner i Odense alene.

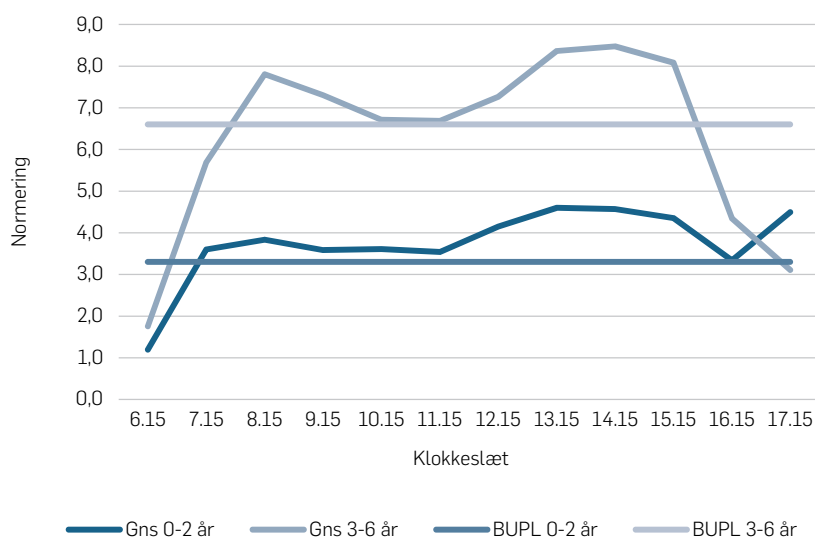
20. I 2011.

21. I en uddybende samtale med en hovedansvarlig for BUPL Fyn-undersøgelsen oplyses det dog, at det næppe er sandsynligt, at køkken- og rengøringspersonale i praksis er blevet talt med.

Undersøgelsen belyste i lighed med et andet studie (Le m.fl., 2006), at der var store udsving i den faktiske normering hen over dagen. I morgentimerne skete der en gradvis stigning i antal af børn pr. voksen, i takt med at børnene blev afleveret, mens der i de sene eftermiddagstimer omvendt var et fald i antallet af børn pr. ansat, i takt med at børnene blev hentet. Også i løbet af dagen var der store udsving i antallet af børn pr. ansat, som det ses af figur 8.1.

FIGUR 8.1

BUPL's anbefalede normering og den gennemsnitlige variation i normeringen hen over en dag. Særskilt for vuggestuebørn og børnehavebørn.

Anm.: Figuren er fra BUPL Fyns normeringsundersøgelse i 2013 og viser den gennemsnitlige variation i antal 0-2-årige og 3-6-årige børn pr. ansat hen over dagen. Gennemsnittet er baseret på svar fra omkring 20-25 pct. af de fynske daginstitutioner. De vandrette kurver angiver BUPL's foreslåede normeringer til aldersgrupperne 0-2-årige og 3-6-årige.

Kilde: Grafen er fra BUPL Fyns normeringsundersøgelse i 2013.

I 2012 udførte BUPL Århus en tilsvarende undersøgelse, hvor pædagogisk personale på århusianske institutioner deltog. Også her registrerede institutionens ansatte, time for time, fra institutionen åbnede, til den lukkede, antallet af personale og børn til stede på de enkelte stuer eller i institutionen samlet. Både vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner indgik i studiet. Registreringen omfattede pædagoger, pæda-

gogiske assistenter, pædagogmedhjælpere, vikarer, lønnede praktikanter, fleksjobbere og vikarer. I modsætning til undersøgelsen fra BUPL Fyn blev ansatte i løntilskud og elevpraktikanter ikke medtalt. Ved hver registrering blev det ligeledes registreret, hvor mange af de ansatte på stuen/i institutionen der var henholdsvis uddannede og ikke-uddannede samt antallet af børn til stede på stuen, der var i 0-2-års-alderen og i 3-6-års-alderen. Normeringen blev beregnet som et gennemsnit for tidsperioden 9-15, dvs. at yderpunkterne, i lighed med Les undersøgelse (Le m.fl., 2006), blev udeladt af den samlede normering.

For de aldersintegrerede institutioner, hvor det ikke var blevet registreret, hvordan personalet fordelte sig på aldersgrupperne, blev normeringen udregnet ved en fordeling af det registrerede personale i forholdet 2:1 mellem henholdsvis vuggestue og børnehavebørn. Denne fordeling tog udgangspunkt i budgettildelings-forholdet mellem vuggestuebørn og børnehavebørn (BUPL Århus, 2012). En gennemsnitlig normering, hvor alle ansatte indgik, samt hvor kun uddannede pædagoger indgik, blev beregnet for vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner tabel 8.1. Undersøgelsen viste, at andelen af pædagoger var nogenlunde den samme for de yngste børn i vuggestuen som for de 3-6-årige.

TABEL 8.1

Gennemsnitlig normering for tidsrummet 9-15, særskilt for institutionstype og aldersgruppe samt fordelt på samlet personale og pædagog-uddannet personale.

Institutionstype	Antal	Procentandel	Antal børn pr:	
	Registrerede børn	Pædagoger	Alle ansatte	Pædagoger
Vuggestue	43	53	1:3,9	1:4,2
Børnehave (0-2-årige)	36	66	1:6,6	1:7,0
Integrerede (3-6-årige)	86	58	1:4,0	1:4,4
Samlet, 0-2-årige			1:8,6	1:8,6
Integrerede	165	58	1:3,9	1:4,3
Samlet, 3-6-årige			1:7,5	1:8,1

Kilde: (BUPL Århus, 2012)

FOA'S UNDERSØGELSER AF DANSKE DAGINSTITUTIONER

Fagforeningen FOA fik i henholdsvis 2010, 2012 og 2013 udført en landsdækkende undersøgelse af danske daginstitutioner (Glavind m.fl., 2012, 2010; Glavind, Pade & Martinsen, 2013). Formålet med undersø-

gelserne var at kortlægge daginstitutionernes hverdag i forhold til personalenormeringen og arbejdsvilkår samt at undersøge sammenhængen mellem den daglige omsorg for børnene og normeringen. Undersøgelsesnes data er i alle tilfælde baseret på to internetbaserede spørgeskemaer: ét til lederen for den enkelte institution og ét til en medarbejder på en stue inden for den enkelte institution. I alle tre undersøgelser blev de kommunale hjemmesider anvendt til at indhente e-mailadresser til samtlige vuggestuer, børnehaver og aldersintegrerede institutioner i landet, der alle fik tilsendt de to spørgeskemaer. Svarprocenten var i alle tre undersøgelser lav. I 2010-undersøgelsen var der således kun 2.004 institutioner fordelt på alle 98 kommuner ud af 4.185 kontaktede, der i varieret omfang havde udfyldt skemaerne. I både 2012- og 2013-undersøgelserne var svarprocenten under 30.

I undersøgelsen fra 2010 (Glavind m.fl., 2010) blev der fra lederspørgeskemaet blandt andet indhentet oplysninger om daglig åbningstid fra mandag til fredag, lukkedage og forventet indtag af børn fra andre institutioner i forbindelse med disse lukkedage, antal børn i vuggestue-, børnehave- og skolealderen. Der blev også gennem spørgeskemaet til lederne indhentet oplysninger om anvendelse af vikarer ved sygdom eller ferie samt bemanning i institutionen opgjort som ugentligt timetal for blandt andet pædagoger, pædagogiske assistenter eller pædagogmedhjælper med en pædagogisk grunduddannelse (PGU) og øvrige pædagogmedhjælper.

Fra medarbejderspørgeskemaet blev der blandt andet indhentet oplysninger om antal børn og deres aldersfordeling på stuen, samlet ugentlig arbejdstid på stuen samt gennemsnitligt dagligt fravær uden for ferieperioderne blandt børnene på stuen. Endelig blev både lederne og medarbejderne bedt om at vurdere, hvor mange arbejdstimer en fuldtidsansat henholdsvis pædagog og pædagogisk assistent eller pædagogmedhjælper i gennemsnit bruger på andet arbejde end det direkte arbejde med børnene på en almindelig hverdag.

Normeringen eller belastningsgraden, hvilket er den anvendte term i undersøgelsen, er opgjort på fire forskellige måder. Den første opgørelse er den gennemsnitlige normering beregnet som antal børnepasningstimer pr. personaletimer for henholdsvis vuggestue, børnehaver og aldersintegrerede institutioner og er baseret på oplysninger indhentet gennem lederspørgeskemaet. Antal børnetimer er for vuggestuer og børnehaver beregnet som antal indskrevne børn ganget institutionens åb-

ningstimer, mens det for aldersintegrerede institutioner er udregnet som antal børneenheder gange åbningstimer (1 vuggestuebarn udgør 2 børneenheder). I opgørelsen indgik ikke aldersintegrerede institutioner med mere end 10 børn i skolealderen samt institutioner med handicapgrupper. I beregningen af personaletimer indgik pædagoger (herunder institutionsleder), pædagogmedhjælper samt HK-ansatte. Inddragelsen af HK-personel er begrundet i en antagelse om, at disse fungerer som en aflastning for lederen. Omvendt er støttepersoner ansat til enkeltbørn, studerende i praktik samt personer i aktivering er ikke medtaget. Et forhold, der ikke er begrundet nærmere.

I undersøgelsens anden opgørelsesmetode er beregningen af børnepasningstimer baseret på børnenes faktiske tilstedeværelse i institutionen. Personaletimer er her justeret for den forventede tid, som lederne har vurderet går til andet arbejde end arbejde med børnene (fx pause, dokumentation, forældresamtale), hvilket lederne estimerede til omkring 4 timer pr. uge pr. pædagog og ca. 2 timer pr. uge pr. pædagogmedhjælper. I denne normeringsopgørelse er der således – i modsætning til den første opgørelsesmetode – forsøgt korrigeret for, at det ikke er hele arbejdstiden, der involverer direkte arbejde med børnene, samt at ikke alle indskrevne børn altid er til stede hver dag eller er til stede i hele institutions åbningstid.

I den tredje opgørelsesmetode er opgørelsen af personaletimer baseret på medarbejdernes egen vurdering af tid anvendt på andet arbejde fremfor på lederens vurdering. I denne normeringsberegning har man således søgt at korrigere yderligere for uplanlagte forhold i løbet af arbejdsdagen, der medfører andet arbejde end det direkte arbejde med børnene. Dette kan blandt andet være drøftelser med forældre og kollegaer eller en medarbejder, der må gå fra med et barn, der fx har slået sig. Det estimerede tidsforbrug pr. uge på andet arbejde end den direkte kontakt med børnene var for en pædagog og en pædagogmedhjælper henholdsvis 10 og 5-6 timer pr. uge (Glavind m.fl., 2010).

Som det fremgår af tabel 8.2, hvor de tre første normeringsopgørelser er sidestillet, vil det fremkomne gennemsnitlige normeringstal for de samme institutioner variere alt efter den valgte beregningsmetode. Tabellen viser, at normeringerne er væsentligt højere, når der tages udgangspunkt i børnenes faktiske fremmøde og lederens vurdering af andet arbejde i forhold til de to øvrige beregningsmodeller, hvor der er større overensstemmelse mellem normeringsværdierne.

For eksempel viser tabellen, at det gennemsnitlige normeringstal i børnehaver er beregnet til 1:8,4, når der korrigeres for børnenes faktiske fremmøde og antal medarbejderløntimer til andet arbejde. Normeringsopgørelsen for børnehavebørn baseret på samlet åbningstid og personaleløntimer giver en lavere normering på 1:10. Til gengæld giver beregningen baseret på både børnefremmøde og medarbejdernes egen vurdering af andet arbejde en normeringsværdi, der er lidt lavere end normeringen opgjort på indskrevne børn og åbningstid, nemlig 1:10,5.

TABEL 8.2
Normering opgjort på tre forskellige måder.

	Normering beregnet som børnetal * åbningstimer/personaleløntimer (oplyst af leder)	Normering korrigeret for børns faktiske opholdstid samt personaleløntimer til andet arbejde (oplyst af leder)	Normering korrigeret for børns faktiske opholdstid, personaleløntimer til andet arbejde samt personaleløntimer til uforudset arbejde. (medarbejderoplyst)
Vuggestue	1:4,9	1:4,0	1:4,9
Børnehave	1:10,0	1:8,4	1:10,5
Aldersintegreret institution	1:10,4	1:8,5	1:10,5

Kilde: (Glavind m.fl., 2010)

Forfatterne påpeger selv, at den tredje normeringsopgørelse, baseret på medarbejders vurdering og faktisk børnefremmøde, nok giver det mest nøjagtige gennemsnitlige udtryk for normeringen over en dag. Ikke desto mindre er det beregningen baseret på lederens vurdering og faktisk børnefremmøde, der anvendes i de videre analyser. Dette er begrundet i, at medarbejdernes vurdering er baseret på en tilfældig dag, der ikke nødvendigvis er repræsentativ for, hvordan forholdene normalt er i institutionen.

Den fjerde opgørelsesmetode, som er anvendt i undersøgelsen, er – tilsvarende BUPL's undersøgelse – en afdækning af variationen i normeringen hen over dagen. Medarbejderne angav i et skema, hvor mange børn og ansatte fra egen stue eller børnegruppe der med 30 minutters interval normalt er til stede fra kl. 6 om morgenen, til institutionen lukker i løbet af en typisk dag i institutionen. Når børnegruppen var sammen med andre grupper, medtaltes børn og tilstedeværende voksne herfra. Hvis børnegruppen var opdelt, blev der taget udgangspunkt i antal børn og tilstedeværende voksne, hvor størstedelen af børnegruppen befandt sig. Normeringen blev beregnet for børn i vuggestue samt børn i

børnehave og viser i tråd med undersøgelserne af BUPL og Le (Glavind, 2011; Le m.fl., 2006), at der er stor variation i antal børn pr. voksen hen over en almindelig dag – med den højeste normering om formiddagen samt i de sene ydertimer.

SAMMENLIGNING PÅ TVÆRS AF LANDEGRÆNSER

Mange af de problemer, der fremkommer ved sammenligning af undersøgelser af normeringer, kommer også tydeligt frem, når man forsøger at standardisere måling af normeringer hen over landegrænser. I landenes historiske opbygning af administrative systemer kan der forekomme traditioner og administrative afgrænsninger, der er afgørende for de demografiske og statistiske beskrivelser af de enkelte lande. Sådanne forskelle gør sig også gældende, når de forskellige lande skal finde sammenlignelige opgørelser af normeringer i landenes børnehaver. Vi skal her antydningvis kort beskrive nogle af disse problemer.

I en komparativ opgørelse af kvalitet i førskoletilbud i en række OECD-lande (OECD, 2010) har man anvendt normeringen samt uddannelsesniveautet hos de ansatte som indikatorer på kvaliteten i daginstitutioner. Den gennemsnitlige normering i de forskellige lande er her opgjort ved at dividere antallet af fuldtidsindskrevne børn i forskellige pasningstyper med antallet af uddannelsescertificerede fuldtidsansatte inden for samme. Deltidsindskrevne og deltidsansatte er omregnet til det modsvarende antal fuldtidsindskrevne og fuldtidsansatte.

Af opgørelsen fremgår det umiddelbart, at normeringerne på førskoleområdet sammenlignet med de andre OECD-lande i opgørelsen er højere i Danmark, se figur 8.2.

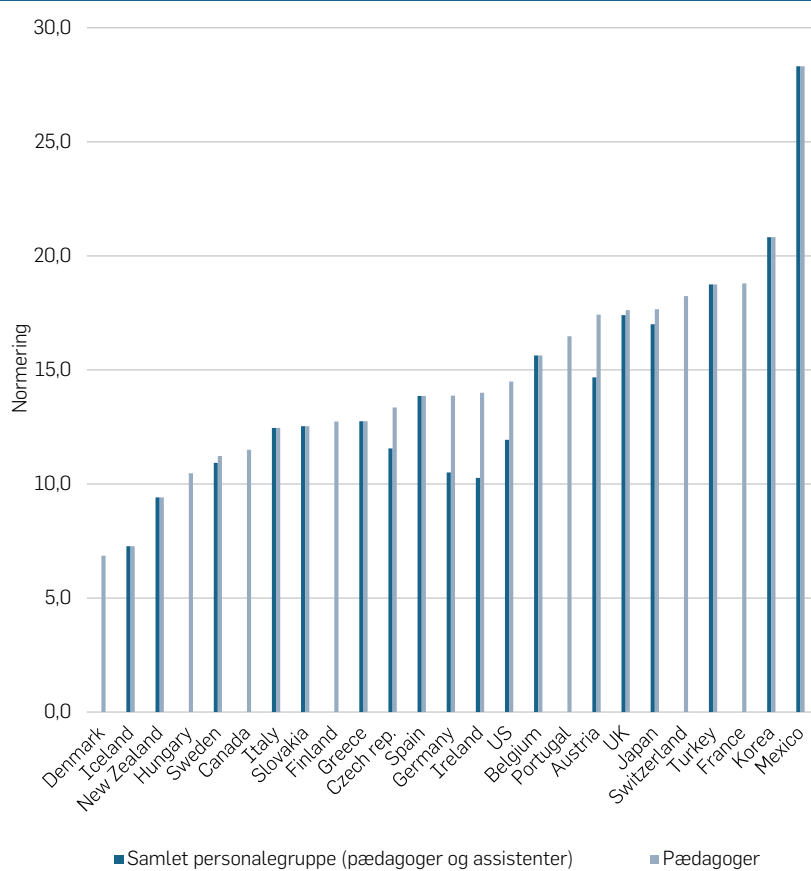
Det kan dog reel være vanskeligt at sammenligne på tværs af landegrænser, eftersom de anvendte data for landene er indhentet ved meget forskellige metoder og fra lande med meget forskelligartede definitioner af og serviceydelser på daginstitutionsområdet (Penn & Lloyd, in press).

Der er store forskelle på daginstitutionstilbuddenes karakter, det pædagogiske indhold samt personalets uddannelse og uddannelseskvalifikation. For eksempel har mange lande, herunder England og USA, en stor tradition for halvdagsbørnehaver, hvor børnene typisk kun befinder sig 3-4 timer dagligt. Tilsvarende er der stor forskel på det pædagogiske

indhold i daginstitutionerne på tværs af landegrænser, hvor nogle lande har tradition for en mere skolelignende praksis med skemalagte undervisningstimer.

FIGUR 8.2

Normering på førskoleområdet i OECD-landene, fordelt på samlet personalegruppe (pædagoger og assistenter) og pædagoger alene.

Anm.: For flere lande, herunder Danmark, har der ikke været den nødvendige information tilgængelig til beregning af normeringen for samlet personalegruppe.

Kilde: OECD.org/els/family/database Chart PF4.2.B.

EN DANSK KOMPARATIV UNDERSØGELSE.

I en dansk komparativ undersøgelse af dagtilbudsområdet (Glavind, 2011) har man forsøgt at tage højde for nogle af de vanskeligheder, der er forbundet med direkte sammenligninger på tværs af landegrænser. I undersøgelsen indgår udelukkende Danmark, Sverige, Norge og den tyske delstat Nordrhein-Westfalen, da den pædagogiske tradition og rammerne på daginstitutionsområdet her ligger tættere på forholdene i Danmark.

Den beregnede normering for Sverige og Norge er baseret på landenes statistiske data for personaleforhold, mens den for Danmark er baseret på data indhentet gennem en spørgeskemaundersøgelse til ledere i danske institutioner foretaget i 2011. Dette begrundes i, at personalestatistikken for området i Danmark efter 2000 er baseret på data fra Det Fælleskommunale Løndatakontor og derfor indeholder en række fejlkilder, der vanskeliggør en direkte sammenligning. For Nordrhein-Westfalen er normeringen baseret på den lovfastsatte minimumsbemanding – et forhold, som forfatteren understreger kan betyde, at den beregnede normering her derfor kan være lavere end den faktiske. Derudover tages der i den tyske normeringsopgørelse udelukkende afsæt i reglerne for heldagsinstitutioner (åbningstid på min. 45 timer).

I undersøgelsen beregnes normeringen på området i Danmark særskilt for hvert enkelt land, der sammenlignes med. Dette er begrundet i, at det for ledere i Sverige kun er de skemalagte timer med børnene, der tælles med, mens det i Norge er alle ledertimer, der medtælles. I sammenligningen med Sverige er den danske normering derfor korrigeret, så det også kun er skemalagte timer, der tælles med her (Glavind, 2011).

Da der ikke findes særskilt statistik for vuggestuer og børnehaver i Norge og Sverige, er normeringsopgørelserne for alle lande opgjort som børneenheder. I de beregnede normeringer mellem Danmark, Sverige og Norge tæller 1 barn under 3 år således for 2 børn over 3 år.

For Nordrhein-Westfalen er normeringen beregnet for hver af de tre gruppeformer, den tyske lovgivning opererer med, og dertilhørende krav og regler blandt andet til ugentlige personaleløntimer. Første mulige gruppeform er 20 børn i aldersspændet fra 2 år til skolestartsalderen. I denne gruppeform skal andelen af børn i 2-års-alderen udgøre mellem 4 og 6 børn ud af den samlede gruppe på 20 børn. Den anden gruppeform er 10 børn under 3 år, mens tredje gruppeform er 20 børn i alderen

3 år til skolestart. For samtlige grupper gælder, at der kan indskrives op til 2 børn ekstra. Den tyske normering er omregnet til danske forhold ved at omregne personalets timetal til en 37-timers dansk arbejdsuge og ved at omregne børn under 3 år til børneenheder efter samme princip som i Norge og Sverige. Derudover er børn i 2-års-alderen (men ikke yngre end 2 år) omregnet til børneenheder i forhold 20:12, dvs. at 12 børn i 2-års-alderen bliver regnet som 20 børneenheder (Glavind, 2011).

Undersøgelsen peger i modsætning til OECD's resultater på, at normeringen i Danmark er lavere sammenlignet med både Sverige, Norge og den tyske delstat. Samtidig understreger forfatteren, at disse normeringsopgørelser ikke i fuld udstrækning tager højde for forskelligheder i børnegrupperne landene imellem. For eksempel at barselsreglerne i Sverige betyder, at 65 pct. af alle børn under 3 år i institution i Sverige er fyldt 2 år.

SAMMENFATNING

Det kan umiddelbart virke som en meget simpel og ligetil opgave at beregne en værdi for normeringen, hvilket helt basalt omhandler mængdeforholdet mellem antallet af børn og voksne. Forskningsgennemgangen viser imidlertid, at normering opgøres meget forskelligt og på baggrund af meget forskellige dataindsamlingsmetoder. Dertil kommer, at der er store forskelle på detaljeringsgraden i normeringsopgørelserne. Dette gælder både i forhold til, hvilke faktorer og forhold der indgår i de enkelte undersøgelers normeringsberegning og i forhold til formidlingsniveauet af det forskningsmæssige design og de data, som normeringen beregnes på baggrund af. Samtidig viser denne forskningsgennemgang, at et studies forskningsdesign ikke er en garanti for en høj detaljeringsgrad i forhold til den anvendte normeringsopgørelse, hvori det klart og entydigt fremgår, hvilke forhold der influerer og er taget højde for i den beregnede normeringsværdi.

I forbindelse med udarbejdelsen af denne forskningsgennemgang har vi på denne baggrund i flere tilfælde derfor måttet tage kontakt til de forskere, der har forestået en undersøgelse med henblik på at afklare forhold omkring netop normeringsopgørelsen. Dette har i enkelte tilfælde resulteret i en tydeliggørelse af den pågældende undersøgelses normeringsopgørelse. I langt de fleste tilfælde, særligt for de ældre undersøgelser og undersøgelser baseret på eksisterende datasæt, har dette dog

kun i begrænset omfang kunne afklare tvivlsspørgsmål omkring, hvilke forhold der ligger til grund for den beregnede normering.

Forskningsgennemgangen viser, at netop valget af faktorer og forhold, der er inddraget i normeringsberegningen, har stor betydning for den normeringsværdi, som undersøgelserne hver især kommer frem til. Dertil kommer, at der er stor variation i, hvordan daginstitutionsområdet på tværs af landegrænser er skruet sammen og struktureret, både i forhold til åbningstid, det pædagogiske indhold, uddannelsesniveaut blandt personalet samt statslig regulering. Begge disse forhold betyder, at en sammenligning af resultaterne på tværs af studierne sjældent er mulig.

Den store usikkerhed, der er omkring opgørelsen af normeringer, har accentueret behovet for undersøgelser af forskellige opgørelsesmetoder, hvor fx to forskellige metoder er anvendt på samme børnegruppe for at undersøge validiteten af metoderne, dvs. om målingerne faktisk måler det, som det var hensigten, at de skulle måle (Hansen & Andersen, 2000).

FORSKELLIGE OPGØRELSESMETODER OG DERES BEGRÆNSNINGER

Forskningsgennemgangen viser, at den simpleste måde at opgøre normeringen på, hvilket samtidig er den metode, der hyppigst anvendes inden for forskningslitteraturen, er at sammenholde antallet af børn indskrevet i institutionen eller på den enkelte stue med antallet af voksne, der er ansat til at tage sig af disse børn. I denne type normeringsopgørelse vil antallet af deltidsindskrevne børn og deltidsansatte voksne typisk blive omregnet til et fuldtidsækvivalent antal. Den udregnede normering er her som regel baseret på administrative data, der, hvis man ser bort fra de danske undersøgelser, oftest er indhentet gennem selvrapporteringskemaer udfyldt af den enkelte institution – som regel af institutionens leder.

En normering beregnet ud fra antal fuldtidsansatte vil ofte være et udtryk for den i udgangspunktet mulige normering inden for institutionen. Det er et udtryk for den gennemsnitlige normering i institutionen, som denne ville se ud, hvis alle indskrevne børn altid var til stede, og alle ansatte altid var til stede sammen med børnene. Denne normeringsopgørelse tager dog ikke umiddelbart højde for en række faktorer, der indvirker på den oplevede normering, som den tager sig ud for de børn, der går i børnehaven, som det fx er tilfældet ved en normering beregnet ud fra antallet

af voksne i institutionen på et givent tidspunkt. For eksempel viser gennemgangen, at forskelle i åbningstid kan give forskellige beregnede normeringer i institutioner, der ellers i udgangspunktet har samme normering beregnet ud fra antal fuldtidsindskrevne børn og fuldtidsansatte.

Også børnegruppens alderssammensætning i institutionen er et forhold, der kan have en væsentlig indvirkning på den opgjorte normering. Forskningsgennemgangen viser således, at den vægtede gennemsnitlige normering for en aldersintegreret institution kan svinge markant alt efter andelen af vuggestuebørn i forhold til børnehavebørn. Dette forhold betyder, at den vægtede gennemsnitlige normering i fx to aldersintegrerede institutioner kan være forskellig, på trods af at de to institutioner inden for hver aldersgruppe har identiske normeringer.

Et andet forhold, som forskningsgennemgangen viser har stor betydning for normeringen, er, hvilke ansatte der som udgangspunkt medregnes i opgørelsen. I nogle studier har man fx valgt at medregne frivillige, der arbejder mere end 10 timer om ugen i normeringen, mens man i andre udelukkende medtager personale ansat til at varetage den pædagogiske omsorgsopgave for børnene, dvs. pædagoger, pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere.

Ligesom det er tilfældet med den vægtede gennemsnitlige normering, kan det valgte, i forhold til inddragelse af ansatte, derfor gøre det vanskeligt at sammenligne på tværs af institutioner. Et tænkt eksempel på dette kan fx være to institutioner, der har samme normering opgjort som antal fuldtidsækvivalente indskrevne børn og antal fuldtidsækvivalente pædagoger og pædagogmedhjælpere, men hvor den ene institution yderligere har fx pædagogstuderende eller frivillige, der også yder en omsorgsopgave i forhold til børnene.

Andre forhold som fx sygefravær eller fravær i forbindelse med ferie, administrative opgaver og andre opgaver, der ikke involverer kontakten med børnene, kan ligeledes have stor betydning for den oplevede normering. I nogle undersøgelser har man korrigeret den beregnede normering i forhold til børnenes gennemsnitlige sygefravær, hvilket i flere undersøgelser blev fundet til at ligge på mellem 10-15 pct. I andre har man forsøgt at korrigere normeringen i forhold til den tid, som pædagogerne anvender på andre opgaver, der ikke involverer den direkte kontakt med børnene. I nogle udenlandske undersøgelser er dette estimeret til at være omkring 10 pct. af tiden, mens en dansk undersøgelse estimerer, at pædagoger og pædagogmedhjælpere bruger mellem henholdsvis 4-

10 timer og 2-6 timer om ugen på andet arbejde end det direkte arbejde med børnene. Ved at korrigere for børnenes fravær samt pædagogernes arbejdsopgaver, der ikke involverer den direkte kontakt med børnene, opnås en mere "retvisende" opgørelse af den gennemsnitlige faktiske normering i institutionen. Et problem, som dog ikke løses ved at korrigere for gennemsnitlig fravær, er til gengæld, at fx fraværet af børn ikke nødvendigvis er jævnt fordelt ud over et år. Det kan fx tænkes, at sygefraværet i børnegruppen er mere markant i vinterhalvåret, mens øvrigt fravær ligeledes kan tænkes at være mere markant på andre tidspunkter af året, fx i forbindelse med sommermånederne. Dertil kommer, at det gennemsnitlige fravær blandt børn kan varierer institutionerne imellem og selv de enkelte stuer på institutionen imellem. Tilsvarende svingninger kan ligeledes tænkes at gøre sig gældende, når det kommer til pædagogernes tidsforbrug på andet arbejde.

En anden metode, som typisk anvendes inden for forskningen, er at beregne normeringen på baggrund af observation i børnehaven. Observationerne foretages oftest på en tilfældigt udvalgt stue for hver af de aldersgrupper, som institutionen arbejder med, fx en vuggestuegruppe og en børnehavegruppe. Typisk foretages observationen over en enkelt dag, hvor antallet af børn og voksne på stuen registreres med faste intervaller hen over observationsperioden, hvorefter normeringen beregnes som et gennemsnit for hele observationsperioden. Der kan være stor forskel på, hvor mange timer observationsperioden strækker sig over. Som oftest ses dog, at observationsperioden i undersøgelserne er afgrænset til formiddagstimerne. Fordelen ved denne metode er, at det, der registreres, er den faktiske normering, som denne tager sig ud på observationsperioden for de børn, der er til stede på stuen. Det vil sige, at metoden registrerer det faktiske forhold mellem antal børn og voksne på tidspunktet for observationen og derved i højere grad er tilnærmet den faktiske normering, som børnene eksponeres for. Også inden for observationsmetoden vil forhold, som hvilke ansatte samt hvilke børn der skal tælles med, dog have betydning for den fremkomne normering.

En ulempe ved metoden er, at observationsperioden ikke nødvendigvis er repræsentativ for, hvordan normeringen er resten af dagen eller andre dage, eftersom mange faktorer kan influere på, hvordan normeringen har været den pågældende dag på den pågældende stue. En anden ulempe ved observationsmetoden er, at den beregnede gennemsnitlige normering ikke nødvendigvis er repræsentativ for, hvordan nor-

meringen er for de øvrige børn i institutionen eller blot i løbet af dagen. Dette underbygges af flere danske, men også enkelte amerikanske undersøgelser, der viser, at der netop forekommer store udsving i normeringen hen over en enkelt dag. Yderligere viser et amerikansk studie, at også normeringen mellem stuerne inden for samme institution kan variere i løbet af en enkelt dag.

Baggrunden for kun at observere i en begrænset tidsperiode i løbet af dagen kan for mange af de udenlandske undersøgelser skyldes det forhold, at mange institutioner her primært har tradition for halvdagsbørnehaver. I andre tilfælde kan en mulig begrundelse være, at man i undersøgelsen primært har været interesseret i betydningen af normeringen i den tidsperiode, hvor der normalt er planlagte læringsaktiviteter med børnene, hvilket typisk er i formiddagstimerne. Forskningen viser dog, at hvis formålet med observationen er at få en værdi for den samlede gennemsnitlige normering, som børnene eksponeres for, og i det tidsrum, som børnene er i børnehaven, så vil det kræve, at observationsperioden udvides til at omfatte hele dagen og for mere end en enkelt stue eller gruppe i institutionen.

Samlet peger forskningsgennemgangen på, at opgørelsesmetoden påvirker normeringstallet, men at der er en række forhold, blandt andet børnenes alderssammensætning, nogle børns behov for særlig støtte og opholdstid i institutionen, medarbejdernes anvendte arbejdstid med børnene og institutionens åbningstid, der er væsentlige at inddrage i normeringsberegningen.

LITTERATUR

- Allhusen, V.D. (1992): *The Day Care Experiences of Infants in Three Different Teacher-Child Ratio Groups: Variations in Caregiving Quality and Infant-Caregiver Attachment Security*. USA: Cornell University.
- Andersson, E. & M. Gøtz (2010): *Work Pressure and Day-Care Teacher Turnover*. København: AKF.
- Bauchmüller, R., M. Gøtz & A.W. Rasmussen (2011): *Long-Run Benefits from Universal High-Quality Pre-Schooling*. København: AKF, AKF Working Paper.
- Benn, C.S., M. Melbye, J. Wohlfahrt, B. Björkstén & P. Aaby (2004): "Cohort Study of Sibling Effect, Infectious Diseases, and Risk of Atopic Dermatitis During First 18 Months of Life". *British Medical Journal*, 328(7450), s. 1223-1226.
- Blau, D.M. (1999): "The Effect of Child Care Characteristics on Child Development". *Journal of Human Resources*, s. 786-822.
- Bradley, R.H. & D.L. Vandell (2007): "Child Care and the Well-Being of Children". *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 161(7), s. 669-676.
- Bronfenbrenner, U. (1979): *The Ecology of Human Development: Experiments by Design and Nature*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brooks-Gunn, J., L. Berlin & A. Fuligni (2000): "Early Childhood Intervention Programs: What about the Family?". I: Shonkoff, J.P. & S.J. Meisels (red.): *Handbook of Early Childhood Intervention*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Bryant, D.M., C.T. Ramey, J.J. Sparling, B.H. Wasik & F.P. Graham (1987): "The Carolina Approach to Responsive Education: A Model for Day-Care". *Topics in Early Childhood Special Education*, 7(1), s. 48-60.
- Bulotsky-Shearer, R.J., X. Wen, A.M. Faria, D.L. Hahs-Vaughn & J. Korfmacher (2012): "National Profiles of Classroom Quality and Family Involvement: A Multilevel Examination of Proximal Influences on Head Start Children's School Readiness". *Early Childhood Research Quarterly*, 27(4), s. 627-639.
- BUPL Århus (2012): *Normeringsundersøgelse på 0-6 års området – introduktionsbrev til institutionerne*. Århus: BUPL.
- Burchinal, M.R., D. Cryer, R.M. Clifford & C. Howes (2002): "Caregiver Training and Classroom Quality in Child Care Centers". *Applied Developmental Science*, 6(1), s. 2-11.
- Campbell, F.A. & C.T. Ramey (1995): "Cognitive and School Outcomes for High-Risk African-American Students at Middle Adolescence: Positive Effects of Early Intervention". *American Educational Research Journal*, 32(4), s. 743-772.
- Cederblad, M. & B. Höök (1980): *Daghemsvård för treåringar. En tvärvetenskaplig, experimentell studie*. Stockholm: Karolinska Institutet.
- Clifford, D., D. Bryant, M. Burchinal, O. Barbarin, D. Early, C. Howes, R. Pianta & P. Winton (2005): *National Center for Early Development and Learning Multistate Study of Pre-Kindergarten, 2001-2003. User Guide*. Ann Arbor, Michigan: National Center for Early Development and Learning.
- Connolly, K. & P. Smith (1978): "Experimental Studies of the Preschool Environment". *International Journal of Early Childhood*, 10(2), s. 86-96.
- Deutsch, M. (1966): "Facilitating Development in Pre-School Child: Social and Psychological Perspectives". I: Hechinger, F.M.: *Pre-School Education Today: New Approaches to Teaching Three-, Four-, and Five-Year-Olds*. New York: Doubleday, s. 73-97.
- Deutsch, M., J. Victor, E. Taleporos, C. Deutsch, B. Faigao, E. Calhoun & E. Ponder (1971): *An Evaluation of the Effectiveness of an Enriched Curriculum in Overcoming the Consequences of Environmental Deprivation*.
- Doherty, G. (1991): *Highlights Paper: Factors Related to Quality in Child Care: A Review of the Literature*. Ontario, Canada: Ministry of Community and Social Services, Child Care Branch.
- Duncan, G.J. (2003): "Modeling the Impacts of Child Care Quality on Children's Preschool Cognitive Development". *Child Development*, 74(5), s. 1454-1475.
- Early, D., O. Barbarin, D. Bryant, M. Burchinal, F. Chang, R. Clifford, G. Crawford, W. Weaver, C. Howes, S. Ritchie, M. Kraft-Sayre, R.

- Pianta & W. Barnett (2005): *Pre-Kindergarten in Eleven States: NCEDL's Multi-State Study of Pre-Kindergarten & Study of State-Wide Early Education Programs (SWEEP). Preliminary Descriptive Report*. USA: University of North Carolina, NCEDL WORKING PAPER.
- Frede, E.C. (1995): "The Role of Program Quality in Producing Early Childhood Program Benefits". *Future of Children*, 5(3), s. 115-132.
- Garber, H.L. (1988): *The Milwaukee Project: Preventing Mental Retardation in Children at Risk*. Wash. D.C.: American Association on Mental Retardation.
- Glantz, F.B. & J. Layzer (2000): *The Cost, Quality and Child Outcomes Study: A Critique. Final Report*. Cambridge, MA: Abt Associates Inc.
- Glavind, N. (2011): *Dagtilbud i Danmark, Norge, Sverige og Nordrhein-Westfalen – en komparativ analyse*. København: FOA – Fag og Arbejde. Pædagogisk sektor.
- Glavind, N., S. Pade & K. Martinsen (2013): *Daginstitutionernes hverdag 2013*. København: FOA – Fag og Arbejde.
- Glavind, N., S. Pade, L. Fels, K. Arnkjær & P. Glavind (2012): *Daginstitutionernes hverdag 2012*. København: FOA – Fag og Arbejde.
- Glavind, N., S. Pade, T.B. Fessel, J.H. Weber, L. Anthony, P. Mouritzen, J. Nørgaard & K. Glavind (2010): *Daginstitutionernes hverdag 2010*. København: FOA – Fag og Arbejde.
- Goelman, H., G. Doherty, D.S. Lero, A. LaGrange & J. Tougas (2001): *You bet I care! Caring and Learning Environments: Quality in Child Care Centres Across Canada*. Ontario: Centre for Families, Work and Well-Being, University of Guelph.
- Goelman, H., B. Forer, P. Kershaw, G. Doherty, D. Lero & A. LaGrange (2006): "Towards a Predictive Model of Quality in Canadian Child Care Centers". *Early Childhood Research Quarterly*, 21(3), s. 280-295.
- Gørtz, M. & E. Andersson (2010): *Child-to-Teacher Ratio in Day Care and Teacher Sickness Absenteeism*. København: AKF.
- Hansen, E.J. & B.H. Andersen (2000): *Et sociologisk værktøj: Introduktion til den kvantitative metode*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hayes, C.D., J.L. Palmer & M.J. Zaslow (1990): *Who Cares for America's Children?: Child Care Policy for the 1990s*. Washington, D.C.: National Academy Press.
- Helburn, S.W., M.L. Culkin, J.R. Morris, H.N. Mocan, C. Howes & L.C. Phillipsen (1995): *Cost, Quality and Child Outcomes in Child Care Centers. Technical Report*. Denver: Economics Department, University of Colorado at Denver.

- Helburn, S.W. (ed.) (1995): *Cost, Quality and Child Outcomes in Child Care Centers. Technical Report, Public Report, and Executive Summary*. USA: Colorado Univ., Denver. Dept. of Economics.
- Hofferth, S.L. (1998): *Characteristics of Children's Early Care and Education Programs: Data from the 1995 National Household Education Survey*. Washington: DIANE Publishing.
- Hofferth, S.L., J. West, R. Henke & P. Kaufman (1994): *Access to Early Childhood Programs for Children at Risk (NCEES Rep. No. 93-372)*. US Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics.
- Hofferth, S.L., A. Brayfield, S. Deich & P. Holcomb (1991): *National Child Care Survey, 1990*. Washington: The Urban Institute Press.
- Hohmann, M., B. Banet & D.P. Weikart (1979): *Young Children in Action: A Manual for Preschool Educators*. Ypsilanti, Mich.: High Scope Press.
- Howes, C. (1997): "Children's Experiences in Center-Based Child Care as a Function of Teacher Background and Adult:Child Ratio". *Merrill-Palmer Quarterly*, 43(3), s. 404-425.
- Howes, C. (1990): "Can the Age of Entry into Child Care and the Quality of Child Care Predict Adjustment in Kindergarten?". *Developmental Psychology*, 26(2), s. 292-303.
- Howes, C. & M. Olenick (1986): "Family and Child Care Influences on Toddler's Compliance". *Child Development*, s. 202-216.
- Howes, C., D.A. Phillips & M. Whitebook (1992): "Thresholds of Quality: Implications for the Social Development of Children in Center-Based Child Care". *Child Development*, 63(2), s. 449-460.
- Howes, C., M. Burchinal, R. Pianta, D. Bryant, D. Early, R. Clifford & O. Barbarin (2008): "Ready to Learn? Children's Pre-Academic Achievement in Pre-Kindergarten Programs". *Early Childhood Research Quarterly*, 23(1), s. 27-50.
- Karoly, L.A. (1998): *Investing in our Children: What We Know & Don't Know about the Costs & Benefits of Early Childhood Interventions*. Santa Monica, CA: Rand.
- Karoly, L.A., M.R. Kilburn & J.S. Cannon (2005): *Early Childhood Interventions: Proven Results, Future Promise*. Santa Monica, CA: Rand.
- Kisker, E.E., S.L. Hofferth, D.A. Phillips & E. Farquhar (1991): *A Profile of Child Care Settings: Early Education and Care in 1990*. Princeton: Mathematica Policy Research.
- Kontos, S. (1995): *Quality in Family Child Care and Relative Care*. New York: ERIC.
- Le, V.-N., M. Perlman, G.L. Zellman & L.S. Hamilton (2006): "Measuring Child-Staff Ratios in Child Care Centers: Balancing Effort

- and Representativeness". *Early Childhood Research Quarterly*, 21(3), s. 267-279.
- LoCasale-Crouch, J., T. Konold, R. Pianta, C. Howes, M. Burchinal, D. Bryant, R. Clifford, D. Early & O. Barbarin (2007): "Observed Classroom Quality Profiles in State-Funded Pre-Kindergarten Programs and Associations with Teacher, Program, and Classroom Characteristics". *Early Childhood Research Quarterly*, 22(1), s. 3-17.
- Loeb, S., B. Fuller, S.L. Kagan & B. Carrol (2004): "Child Care in Poor Communities: Early Learning Effects of Type, Quality, and Stability". *Child Development*, 75(1), s. 47-65.
- Mashburn, A.J., R.C. Pianta, B.K. Hamre, J.T. Downer, O.A. Barbarin, D. Bryant, M. Burchinal, D.M. Early & C. Howes (2008): "Measures of Classroom Quality in Prekindergarten and Children's Development of Academic, Language, and Social Skills". *Child Development*, 79(3), s. 732-749.
- Maslach, C. & A. Pines (1977): "The Burn-Out Syndrome in the Day Care Setting". *Child Care Quarterly*, 6(2), s. 100-113.
- Mathers, S., R. Singler & A. Karemaker (2011): *Improving Quality in the Early Years: A Comparison of Perspectives and Measures*. London: Nuffield Foundation.
- Mathers, S., H. Ranns, A. Karemaker, A. Moody, K. Sylva, J. Graham & I. Siraj-Blatchford (2011): *Evaluation of the Graduate Leader Fund: Technical Report*. London: Department for Education, Research Report DFE-RR144a.
- Mathers, S., K. Sylva, B. Jouret, H. Joshi, K. Hansen, I. Plewis & J. Johnson (2007): *Quality of Childcare Settings in the Millenium Cohort Study*. London: Sure Start, Evidence & Research. Research Report SSU/2007/FR/025.
- McGurk, H., A. Mooney, P. Moss & G. Poland (1995): *Staff-Child Ratios in Care and Education Services for Young Children*. London: HMSO.
- McWayne, C.M., K. Cheung, L.E.G. Wright & D.L. Hahs-Vaughn (2012): "Patterns of School Readiness Among Head Start Children: Meaningful Within-Group Variability During the Transition to Kindergarten". *Journal of Educational Psychology*, 104(3), s. 862-878.
- Munton, A.G. (2002): *Research on Ratios, Group Size and Staff Qualifications and Training in Early Years and Childcare Settings*. London: Dept. for Education and Skills.
- Munton, A.G., A. Mooney & I. Rowland (1995): "Deconstructing Quality: A Conceptual Framework for the New Paradigm in Day Care Provision for the Under Eights". *Early Child Development and Care*, 114, s. 11-23.

- Munton, T., A. Mooney, P. Moss, P. Petrie, A. Clark, J. Woolner, L. Barclay, M.R. Mallardo & S. Barreau (2002): *Research on Ratios, Group Size and Staff Qualifications and Training in Early Years and Childcare Settings*. London: Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London.
- NICHD (2000): "Characteristics and Quality of Child Care for Toddlers and Preschoolers". *Applied Developmental Science*, 4(3), s. 116-135.
- Nielsen, A.A. & M.N. Christoffersen (2009): *Børnehavens betydning for børns udvikling: en forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 09:27.
- OECD (2010): *PF4.2: Quality of childcare and early education services*. Paris: OECD.
- Papero, A.L. (2005): "Is Early, High-Quality Daycare an Asset for the Children of Low-Income, Depressed Mothers?". *Developmental Review*, 25(2), s. 181-211.
- Penn, H. & E. Lloyd (2013): *The Costs of Childcare. A report for DFE*. (In press). London: Childhood Wellbeing Research Centre.
- Phillips, D.A. (1987): *Quality in Child Care: What does Research Tell Us?* Washington: National Association for the Education of Young Children Washington, DC.
- Phillips, D.A., C. Howes & M. Whitebook (1992): "The Social Policy Context of Child Care: Effects on Quality". *American Journal of Community Psychology*, 20(1), s. 25-51.
- Phillips, D.A., C. Howes & M. Whitebook (1991): "Child Care as an Adult Work Environment". *Journal of Social Issues*, 47(2), s. 49-70.
- Phillips, D., K. McCartney & S. Scarr (1987): "Child-Care Quality and Children's Social Development". *Developmental Psychology*, 23(4), s. 537-543.
- Phillips, D.A., D. Mekos, S. Scarr, K. McCartney & M. Abbott-Shin (2000): "Within and Beyond the Classroom Door: Assessing Quality in Child Care Centers". *Early Childhood Research Quarterly*, 15(4), s. 475-496.
- Phillips, D.A., M. Voran, E. Kisker, C. Howes & M. Whitebook (1994): "Child Care for Children in Poverty: Opportunity or Inequity?". *Child Development*, 65(2), s. 472-492.
- Phillipsen, L.C., M.R. Burchinal, C. Howes & D. Cryer (1997): "The Prediction of Process Quality from Structural Features of Child Care". *Early Childhood Research Quarterly*, 12(3), s. 281-303.
- Pianta, R., C. Howes, M. Burchinal, D. Bryant, R. Clifford, D. Early & O. Barbarin (2005): "Features of Pre-Kindergarten Programs, Classrooms, and Teachers: Do They Predict Observed Classroom Quality and Child-Teacher Interactions?". *Applied Developmental Science*, 9(3), s. 144-159.

- Ramey, C.T. & F.A. Campbell (1979): "Compensatory Education for Disadvantaged Children". *The School Review*, 87(2), s. 171-189.
- Ramey, C.T., K.O. Yeates & E.J. Short (1984): "The Plasticity of Intellectual Development: Insights from Preventive Intervention". *Child Development*, s. 1913-1925.
- Ruopp, R., J. Travers, F. Glantz & C. Coelen (1979a): *Children at the Center: Summary Findings and their Implications*. Cambridge, MA: Abt Books.
- Ruopp, R., J. Travers, F. Glantz, C. Coelen & A.N. Smith (1979b): *Children at the Center: Executive Summary: Final Report of the National Day Care Study*. Cambridge, MA: Abt Associates.
- Russell, A. (1990): "The Effects of Child-Staff Ratio on Staff and Child Behavior in Preschools: An Experimental Study". *Journal of Research in Childhood Education*, 4(2), s. 77-90.
- Russell, A. (1985): *An Observational Study of the Effects of Staff-Child Ratios on Staff and Child Behaviour in SA Kindergartens*. Adelaide, Australien: Kindergarten Union of SA.
- Scarr, S. & M. Eisenberg (1993): "Child Care Research: Issues, Perspectives, and Results". *Annual Review of Psychology*, 44(1), s. 613-644.
- Scarr, S., M. Eisenberg & K. Deater-Deckard (1994): "Measurement of Quality in Child Care Centers". *Early Childhood Research Quarterly*, 9(2), s. 131-151.
- Schweinhart, L.J., H.V. Barnes & D.P. Weikart (1993): *Significant Benefits: The High-Scope Perry Preschool Study through age 27*. Ypsilanti, MI: High/Scope Press.
- Schweinhart, L.J., D.P. Weikart & M.B. Larner (1986): "Consequences of Three Preschool Curriculum Models through age 15". *Early Childhood Research Quarterly*, 1(1), s. 15-45.
- Sjølund, A. (1969): *Børnehavens og vuggestuens betydning for barnets udvikling: en analyse af foreliggende undersøgelser*. København: Teknisk Forlag.
- Smith, A.B., B.W. McMillan, S. Kennedy & B. Ratcliffe (1988): "The Effect of Improving Preschool Teacher/Child Ratios: An Experiment in Nature". *Early Child Development and Care*, 41(1), s. 123-138.
- Smith, P.K. & K.J. Connolly (1986): "Experimental Studies of the Preschool Environment: The Sheffield Project". *Advances in Early Education & Day Care*(4), s. 27-66.
- Smith, P.K. & K.J. Connolly (1980): *The Ecology of Preschool Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sparling, J. & I. Lewis (1984): *Learninggames for threes and fours. A Guide to Adult/Child Play*. New York: Walker.
- Sundell, K. (2000): "Examining Swedish Profit and Nonprofit Child Care: The Relationships between Adult-to-Child Ratio, Age Composi-

- tion in Child Care Classes, Teaching and Children's Social and Cognitive Achievements". *Early Childhood Research Quarterly*, 15(1), s. 91-114.
- Sylva, K., C. Roy & M. Painter (1980): *Childwatching at Playgroup and Nursery School*. London: Grant McIntyre London.
- Vandell, D.L. & C. Powers (1983): "Day Care Quality and Childrens Free Play Activities". *American Journal of Orthopsychiatry*, 53(3), s. 493-493.
- Vandell, D. & B. Wolfe (2000): *Child Care Quality: Does it Matter and does it Need to be Improved?* USA: Institute for Research on Poverty Madison, WI.
- Wasik, B.H., C.T. Ramey, D.M. Bryant & J.J. Sparling (1990): "A Longitudinal Study of two Early Intervention Strategies: Project CARE". *Child Development*, 61(6), s. 1682-1696.
- Weikart, D.P. (1972): "Relationship of Curriculum, Teaching, and Learning in Preschool Education". I: Stanley, J.C.: *Preschool Programs for the Disadvantaged: Five Experimental Approaches to Early Childhood Education*. London: The Johns Hopkins University Press, s. 22-66.
- Weikart, D.P., A.S. Epstein, L.J. Schweinhart & J.T. Bond (1978): *The Ypsilanti Preschool Curriculum Demonstration Project Preschool Years and Longitudinal Results*. Ypsilanti Mich.: High Scope Educational Research Foundation.
- Whitebook, M., C. Howes & D. Phillips (1989): *Who Cares?: Child Care Teachers and the Quality of Care in America: National Child Care Staffing Study*. Berkely, CA: Child Care Employee Project.
- Zellman, G.L., M. Perlman, V.-N. Le & C.M. Setodji (2008): *Assessing the Validity of the Qualistar Early Learning Rating and Improvement System as a Tool for Improving Child-Care Quality*. Santa Monica, CA: Rand Corporation.
- Zill, N., G. Resnick, K. Kim, K. O'Donnel, A. Sorongon, Y. Ziv, S. Alva, R.H. McKey, S. Pai-Samant, C. Clark, R. O'Brien & M.A. D'Elia (2006): *Head Start Performance Measures Center Family And Child Experiences Survey (FACES): Technical Report*. Washington, DC: Administration for Children and Families, US Department of Health and Human Services.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2012

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 12:01 Lyk-Jensen, S.V., A. Glad, J. Heidemann & M. Damgaard: *Soldater efter udsendelse. En spørgeskemaundersøgelse*. 117 sider. e-ISBN: 978-87-7119-075-5. Netpublikation.
- 12:02 Lausten, M., H. Hansen, A.-K. Mølholt, K.S. Vammen & A.-C. Legendre: *Forebyggende foranstaltninger 14-17 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 5*. 235 sider. ISBN: 978-87-7119-078-6. e-ISBN: 978-87-7119-079-3. Vejledende pris: 230,00 kr.
- 12:03 Rostgaard, T., T.N. Brunner & T. Fridberg: *Omsorg og livskvalitet i plejeboligen*. 150 sider. ISBN: 978-87-7119-080-9. e-ISBN: 978-87-7119-081-6. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:04 Mølholt, A.-K., S. Stage, J.H. Pejtersen & P. Thomsen: *Efterværn for tidligere anbragte unge. En videns- og erfaringsopsamling*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-082-3. e-ISBN: 978-87-7119-083-0. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 12:05 Ellerbæk, L.S. & A.K. Høst: *Udlejningsredskaber i almene boliger. En analyse af brugen og effekterne af udlejningsredskaber i almene boligområder*.

- 258 sider. ISBN: 978-87-7119-084-7. e-ISBN: 978-87-7119- 085-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 12:06 Høgelund, J.: *Effekter af den beskæftigelsesrettede indsats for sygemeldte. En litteraturoversigt.* 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-086-1. Netpublikation.
- 12:07 Rasmussen, P.S. & P.S. Olsen: *Positiv adfærd i læring og samspil (PALS). En evaluering af en skoleomfattende intervention på 11 pilotskoler.* 159 sider. ISBN: 978-87-7119-087-8. e-ISBN: 978-87-7119-088-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:08 Fridberg, T. & M. Damgaard: *Frivillige i hjemmeværnet 2011.* 120 sider. ISBN: 978-87-7119-089-2. e-ISBN: 978-87-7119-090-8. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:09 Lyk-Jensen, S.V., J. Heidemann & A. Glad: *Soldater – før og efter udsendelse. En analyse af motivation, økonomiske forhold og kriminalitet.* 164 sider. e-ISBN: 978-87-7119-091-5. Netpublikation.
- 12:10 Bengtsson, S.: *Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde.* 120 sider. ISBN: 978-87-7119-092-2. e-ISBN: 978-87-7119-093-9. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 12:11 Andersen, D., V. Jakobsen, V.M. Jensen, S.S. Nielsen, K.C.Z. Pedersen, D.S. Petersen & K.M. Thorsen: *Indsatser for tosprogede elever. Kortlægning og analyse.* 162 sider. e-ISBN: 978-87-7119-094-6. Netpublikation.
- 12:12 Christensen, E.: *Nakuusa – vi vil og vi kan. En opfølgning på Youth Forum i Ilulissat 2011.* 48 sider. e-ISBN: 978-87-7119-096-0. Netpublikation.
- 12:13 Christensen, E.: *Nakuusa – piumavugut saperatalu. 2011-mi ilulissani Youth Forum pillugu nangitsineq.* 50 sider. e-ISBN: 978-87-7119-097-7. Netpublikation.
- 12:14 Larsen, M. & L.S. Ellerbæk: *Evaluering af jobplanen. Nuværende og kommende pensionisters kendskab til og betydning af reglerne for at arbejde.* 111 sider. ISBN: 978-87-7119-100-4. e-ISBN: 978-87-7119-101-1. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 12:15 Larsen, M., H.B. Bach & A. Liversage: *Pensionisters og efterlønsmodtageres arbejdskraftpotentiale. Fokus på genindtræden.* 181 sider. ISBN: 978-87-7119-102-8. e-ISBN: 978-87-7119-103-5. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 12:16 Ottosen, M.H. & S. Stage: *Deleborn i tal. En analyse af skilsmissebørns samvær baseret på SFT's børneforløbsundersøgelse.* 111 sider. ISBN:

- 978-87-7119-104-2. e-ISBN: 978-87-7119-105-9. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 12:17 Nilsson, K. & H. Holt: *En vurdering af arbejdsskadestyrelsens fastholdelse-scenter. Kommuners, fagforeningers, arbejdsgiveres og forsikringssekskabers erfaringer med fastholdelsescentret.* 89 sider. ISBN: 978-87-7119-106-6. e-ISBN: 978-87-7119-107-3. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 12:18 Holt, H.: *Lokal løn på kommunale arbejdspladser. Forskelle i kvinders og mænds løn.* 82 sider. e-ISBN: 978-87-7119-108-0. Netpublikation.
- 12:19 Bengtsson, S. & M. Røgeskov: *Et liv i egen bolig. Analyse af bostøtte til borgere med sindslidelser.* 145 sider. ISBN: 978-87-7119-109-7. e-ISBN: 978-87-7119-110-3. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 12:20 Graversen, B.: *Effekter af virksomhedsrettet aktivering for udsatte ledige. En litteraturoversigt.* 72 sider. e-ISBN: 978-87-7119-112-7. Netpublikation.
- 12:21 Albæk, K., H.B. Bach & S. Jensen: *Effekter af mentorstøtte for udsatte ledige. En litteraturoversigt.* 68 sider. e-ISBN: 978-87-7119-114-1. Netpublikation.
- 12:22 Jensen, T.G., K. Weibel, M.K. Tørslev, L.L. Knudsen & S.J. Jacobsen: *Måling af diskrimination på baggrund af etnisk oprindelse.* 134 sider. ISBN: 978-87-7119-115-8, e-ISBN: 978-87-7119-116-5. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 12:23 Madsen, M.B. & K. Weibel: *Delt viden. Aktiveringsindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere.* 152 sider. ISBN: 978-87-7119-117-2. e-ISBN: 978-87-7119-118-9. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 12:24 Lyk-Jensen, S.V., J. Heidemann, A. Glad & C.D. Weatherall: *Danske hjemvendte soldater. Soldaternes psykiske sundhedsprofil før og efter udsendelse.* 210 sider. e-ISBN: 978-87-7119-119-6. Netpublikation.
- 12:25 Lausten, M., H. Hansen, K.S. Vammen & K. Vasegaard: *Forebyggende foranstaltninger 18-22 år. Dialoggruppe – Om forebyggelse som alternativ til anbringelse. De rapport 6.* 164 sider. ISBN: 978-87-7119-121-9. e-ISBN: 978-87-7119-122-6. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 12:26 Lauritzen, H.H., R.N. Brünner, P. Thomsen & M. Wüst: *Ældres ressourcer og behov. Status og udvikling på baggrund af Ældredatabasen.* 180 sider. ISBN: 978-87-7119-123-3. e-ISBN: 978-87-7119-124-0. Vejledende pris: 180,00 kr.

- 12:27 Høst, A.K., T. Fridberg, D.L. Stigaard & B. Boje-Kovacs: *Når fogeden banker på. Fogedsager og effektive udsættelser af lejere*. 422 sider. ISBN: 978-87-7119-125-7. e-ISBN: 978-87-7119-126-4. Vejledende pris 420,00 kr.
- 12:28 Nielsen, H., A. Mølgaard & L. Dybdal: *Procesevaluering af boligsociale indsatser. Delrapport 2. Kvalitativ kortlægning af Landsbyggefondens 2006-2010-pulje med fokus på projektorganisering og samarbejde*. 118 sider. e-ISBN: 978-87-7119-127-1. Netpublikation.
- 12:29 Andrade, S.B.: *Levekår i dansk landbrug. Analyse af sammenhænge mellem risikofaktorer og dyrvarnssager i landbruget fra 2000 til 2008*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-128-8. e-ISBN: 978-87-7119-129-5. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 12:30 Ottosen, M.H. (red.): *15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. 348 sider. ISBN: 978-87-7119-130-1. e-ISBN: 978-87-7119-131-8. Vejledende pris: 340,00 kr.
- 12:31 Bach, H.B.: *Arbejdsmarkedsparathed og selvforsørgelse*. 36 sider. e-ISBN: 978-87-7119-133-2. Netpublikation.
- 12:32 Christensen, E. & A.P. Langhede: *Evaluering af psykologhjælp til børn på krisecentre*. 61 sider. ISBN: 978-87-7811-197-5. Netpublikation. Udgivet af Ankestyrelsen og SFI.
- 12:33 Termansen, T. & C.S. Sonne-Schmidt: *Forebyggende fysisk træning til ældre. En undersøgelse af effekten af en kort træningsindsats på aldres fysiske funktionsevne*. 64 sider. ISBN: 978-87-7119-135-6. e-ISBN: 978-87-7119-136-3. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 12:34 Hansen, H., P.R. Skov & K.M. Sørensen: *Støtte til udsatte børnefamilier. En effektmåling af familiebehandling og praktisk pædagogiske støtte*. 112 sider. e-ISBN: 978-87-7119-137-0. Netpublikation
- 12:35 Ellerbæk, L.S., V. Jakobsen, S. Jensen & H. Holt: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2012*. 182 sider. ISBN: 978-87-7119-138-7. e-ISBN: 978-87-7119-139-4. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 12:36 Jakobsen, T.B., S.V. Lyk-Jensen & D.L. Stigaard: *Lige muligheder – metodiske grundlag for en effektevaluering. Evalueringsrapport 2*. 82 sider. e-ISBN: 978-87-7487-140-0. Netpublikation.
- 13:01 Kjeldsen, M.M., H.S. Houlberg & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2012*. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-141-7. e-ISBN: 978-87-7119-142-4. Vejledende pris: 170,00 kr.

- 13:02 Liversage, A., R. Bille & V. Jakobsen: *Den danske au pair-ordning*. 281 sider. ISBN: ISBN 978-87-7119-143-1. e-ISBN: 978-87-7119-144-8. Vejledende pris 280,00 kr.
- 13:03 Oldrup, H., A.K. Høst, A.A. Nielsen & B. Boje-Kovacs: *Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig*. 222 sider. ISBN: 978-87-7119-145-5. e-ISBN: 978-87-7119-146-2. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 13:04 Lausten, M., H. Hansen & V.M. Jensen: *God praksis i forebyggende arbejde – samlet evaluering af dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. 173 sider. ISBN: 978-87-7119-147-9. e-ISBN: 978-87-7119-148-6. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:05 Christensen, E.: *Ilasiaq. Evaluering af en bo-enhed for udsatte børn*. 75 sider. ISBN: 978-87-7119-149-3. e-ISBN: 978-87-7119-150-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:06 Christensen, E.: *Ilasiaq. Meeqqanut aarlerinartorsiortunut najugaqatigiffimmik nalilersuineq*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-151-6. e-ISBN: 978-87-7119-152-3. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 13:07 Lausten, M., D. Andersen, P.R. Skov & A.A. Nielsen: *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer. Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. 153 sider. ISBN: 978-87-7119-153-0. e-ISBN: 978-87-7119-154-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:08 Luckow, S.T. & V.L. Nielsen: *Evaluering af ressource- og risikoskema. Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge*. 90 sider. e-ISBN: 978-87-7119-156-1. Netpublikation.
- 13:09 Winter, S.C. & V.L. Nielsen (red.): *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen*. 265 sider. e-ISBN: 978-87-7119-158-5. Netpublikation.
- 13:10 Kjeldsen, M.M. & J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse i 2012. Regionale forskelle*. 59 sider. ISBN: 978-87-7119-159-2. e-ISBN: 978-87-7119-160-8. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 13:11 Manuel, C. & A.K. Jørgensen: *Systematic review of youth crime prevention intervention – published 2008-2012*. 309 sider. e-ISBN: 978-87-7119-161-5. Netpublikation.
- 13:12 Nilsson, K. & H. Holt: *Halvering af dagpengeperioden og akutpakken. Erfaringer i jobcentre og A-kasser*. 80 sider. e-ISBN: 978-87-7119-162-2. Netpublikation.

- 13:13 Nielsen, A.A. & V.L. Nielsen: *Evaluering af projekt SAMSPIL. En udvidet modregruppe til unge udsatte mødre*. 66 sider. e-ISBN: 978-87-7119-163-9. Netpublikation.
- 13:14 Graversen, B.K., M. Larsen & J.N. Arendt: *Kommunernes rummelighed for beskæftigelsesindsatsen*. 146 sider. e-ISBN: 978-87-7119-168-4. Netpublikation
- 13:15 Bengtsson, S. & S.Ø. Gregersen: *Integrerede indsatser over for mennesker med psykiske lidelser. En forskningsoversigt*. 106 sider. ISBN: 978-87-7119-169-1. e-ISBN: 978-87-7119-170-7. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 13:16 Christensen, E.: *Ung i det grønlandske samfund. Unges holdning til og viden om sociale problemer og muligheder*. 58 sider. e-ISBN: 978-87-7119-171-4. Netpublikation.
- 13:17 Christensen, E.: *Kalaallit inuiaqatigiivini inuusuttuaqqat. Inuusuttuaqqat inoqatiginnermi ajornartorsuutit periarfissallu pillugit ilisimasaat isummertariaasaallu*. 66 sider. e-ISBN: 978-87-7117-172-1. Netpublikation.
- 13:18 Vammen, K.S. & M.N. Christoffersen: *Unge skade og spiseforstyrrelser. Kan social støtte gøre en forskel?* 156 sider. ISBN: 978-87-7119-173-8. e-ISBN: 978-87-7119-174-5. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 13:19 Fridberg, T. & M. Damgaard: *Volunteers in the Danish Home Guard 2011*. 120 sider. ISBN: 978-87-7119-175-2. e-ISBN: 978-87-7119-176-9.
- 13:20 Luckow, S.T., T.B. Jakobsen, A.P. Langhede & J.H. Pejtersen: *Bedre overgange for udsatte unge. Midtvejsevaluering af efterværnsinitiativet 'Vejen til uddannelse og beskæftigelse'*. 98 sider. ISBN: 978-87-7119-177-6. e-ISBN: 978-87-7119-178-3. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 13:21 Benjaminsen, L. & H.H. Lauritzen: *Hjemløshed i Danmark 2013. National kortlægning*. 182 sider. ISBN: 978-87-7119-179-0. e-ISBN: 978-87-7119-180-6. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 13:22 Jacobsen, S.J., A.H. Klynge & H. Holt: *Øremærkning af barsel til fædre. Et litteraturstudie*. 82 sider. ISBN: 978-87-7119-181-3. e-ISBN: 978-87-7119-182-0. Vejledende pris: 80,00 kr.
- 13:23 Thuesen, F., H.B. Bach, K. Albæk, S. Jensen, N.L. Hansen & K. Weibel: *Socialøkonomiske virksomheder i Danmark. Når udsatte bliver ansatte*. 216 sider. ISBN: 978-87-7119-183-7. e-ISBN: 978-87-7119-184-4. Vejledende pris: 210,00 kr.

- 13:24 Larsen, M. & H.S.B. Houllberg: Lønforskelle mellem mænd og kvinder 2007-2011. 176 sider. ISBN: 978-87-7119-185-1. e-ISBN: 978-87-7119- 186-8. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:25 Larsen, M. & H.S.B. Houllberg: *Mere uddannelse, mere i løn?* 50 sider. e-ISBN: 978-87-7117-188-2. Netpublikation.
- 13:26 Damgaard, M., Steffensen, T. & S. Bengtsson: *Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse. En analyse af sammenhænge mellem hverdagsliv, samliv, udsatthed og type og grad af funktionsnedsættelse.* 193 sider. ISBN: 978-87-7119-189-9. e-ISBN: 978-87-7119-190-5. Vejledende pris: 190,00 kr.
- 13:27 Holt, H. & K. Nilsson: *Arbejdsfastholdelse af skadelidte medarbejdere. Virksomhedernes rolle og erfaringer.* 100 sider. ISBN: 978-87-7119-191-2. e-ISBN: 978-87-7119-192-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 13:28 Rosdahl, A., T. Fridberg, V. Jakobsen & M. Jørgensen: *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark.* 410 sider. ISBN: 978-87-7119-193-6. e-ISBN: 978-87-7119-194-3. Vejledende pris: 400,00 kr.
- 13:29 Rosdahl, A., T. Fridberg, V. Jakobsen & M. Jørgensen: *Færdigheder i læsning, regning og problemløsning med IT i Danmark. Sammenfatning af resultater fra PLAAC.* 62 sider. ISBN: 978-87-7119-195-0. e-ISBN: 978-87-7119-196-7. Vejledende pris: 60,00 kr.
- 13:30 Christensen, E.: *Børn i Mælkebøtten. Fra socialt udsat til monsterbryder?* 125 sider. ISBN: 978-87-7119-197-4. e-ISBN: 978-87-7119- 198. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 13:31 Christensen, E.: *Meeqqat Mælkebøttenimiittut. Isumaginninnikkut aarlerinartorsiorturniit ileqqunik allannortitsisumut?* 149 sider. ISBN: 978-87-7119-199-8. e-ISBN: 978-87-7119- 200-1. Vejledende pris: 140,00 kr.
- 13:32 Bengtsson, S., H.E.D. Jørgensen & S.T. Grønfeldt: *Sociale tilbud til mennesker med sindslidelse. Den første kortlægning på personniveau.* 130 sider. ISBN: 978-87-7119-201-8. e-ISBN: 978-87-7119- 202-5. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 13:33 Benjaminsen, L., J.F. Birkelund & M.H. Enemark: *Hjemløse borgeres sygdom og brug af sundhedsydelser.* 206 sider. ISBN: 978-87-7119-203-2. e-ISBN: 978-87-7119-204-9. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 13:34 Larsen, L.B. & S. Bengtsson: *Talblindhed. En forskningsoversigt.* 175 sider. ISBN: 978-87-7119-205-6. e-ISBN: 978-87-7119- 206-3. Vejledende pris: 170,00 kr.

- 13:35 Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder i industrien. Medarbejdere med håndværkspræget arbejde eller operatør- og monteringsarbejde.* 978-87-7119-207-0. Netpublikation.
- 13:36 Bille, R., M.R. Larsen, J. Høgelund & H. Holt: *Falcks partnerskabsmodel på sygedagpengeområdet. Evaluering af et offentligt-privat samarbejde.* 234 sider. ISBN: 978-87-7119-208-7. e-ISBN: 978-87-7119-209-4. Vejledende pris: 230,00 kr.
- 13:37 Kjeldsen, M.M. & J. Høgelund: *Effektmåling af Forebyggelsesfondens projekter.* 96 sider. ISBN: 978-87-7119-210-0. e-ISBN: 978-87-7119-211-7. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 13:38 Björnberg, U. & M.H. Ottosen (red.): *Challenges for Future Family Policies in the Nordic Countries.* 260 sider. ISBN: 978-87-7119-212-4. e-ISBN: 978-87-7119- 213-1. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 13:39 Christoffersen, M.N. & A. Højen-Sørensen: *Børnehavens normeringer. En forskningsoversigt over opgørelsesmetoder.* 116 sider. e-ISBN: 978-87-7119-214-8. Netpublikation.
- 13:40 Holt, H., V. Jakobsen & S. Jensen: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2013.* 170 sider. ISBN: 978-87-7119-216-2. e-ISBN: 978-87-7119- 217-9. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 13:41 Aner, L.G., A. Høst, W. Alim, A. Amilon, I.K. Nielsen & C.L. Rasmussen: *Boligsociale indsatser og buslejestøtte. Midtvejsevaluering af Landsbyggefondens 2006-2010 pulje.* 220 sider. ISBN: 978-87-7119-218-6. e-ISBN: 978-87-7119- 219-3. Vejledende pris: 220,00 kr.
- 13:42 Bengtsson, S. & S. G. Knudsen: *Integration af behandling og social indsats over for personer med sindslidelse. Evaluering af seks forsøg.* 124 sider. ISBN: 978-87-7119-220-9. e-ISBN: 978-87-7119-221-6. Vejledende pris: 120,00 kr.

BØRNEHAVENS NORMERINGER

EN FORSKNINGSOVERSIGT OVER OPGØRELSESMETODER

Debatten om normeringer i børnehaven har bølget frem og tilbage i de seneste år. For hvor mange – eller hvor få – voksne skal der være i børnehave for at hjælpe vores børn godt på vej?

Denne rapport handler om, hvordan man opgør normeringer i børnehaver – altså metoder til at bestemme forholdet mellem antal børn og voksne i børnehaver. Rapporten er en forskningsoversigt der beskriver, hvordan man har opgjort normeringen i en række forskningsprojekter om 3-6-åriges udvikling og trivsel.

Undersøgelsen viser, at der er stor forskel på, hvordan man opgør normeringen: Er normeringen eksempelvis bestemt ud fra antal indskrevne børn, via et spørgeskema til forældre og ledere, eller på baggrund af observationer på en stue? Tæller studerende med i normeringen? Er der taget højde for fravær blandt personale og børn?

Forskerne konkluderer derfor, at man skal være meget opmærksom, når man vælger metode til at beskrive normeringen i en børnehave. De påpeger også, at det kan være vanskeligt at sammenligne normeringer på tværs af undersøgelser.

Undersøgelsen er bestilt og finansieret af Social-, Børne- og Integrationsministeriet.